

Mjölby kommun

Samrådshandling

KS 2017:117

Översiktsplan för Mjölby kommun

(landsbygden och de mindre orterna)

Världsvan
& Hemkär

Sammanfattning

Mjölby kommun har under de senaste åren sett en stor tillväxt både vad gäller befolkning och arbetsmarknad. Sedan pendeltågstrafiken i länet introducerades har kommunen integrerats allt mer i Östergötlands växande gemensamma arbets- och bostadsmarknad. Mjölby kommun utgör ett bra komplement till Linköping och Norrköping och det är troligt att kommunen kommer fortsätta att växa. En aktuell översiktsplan är viktig för att ge handlingsberedskap för de långsiktiga behoven av platser för nya bostäder, arbetsplatser och kommersiell och offentlig service.

Översiktsplanen för Mjölby kommun tar, tillsammans med de pågående och gällande fördjupningarna för Mjölby, Mantorp och Skänninge tätorter, höjd för att kommunens befolkning ökar till 35 000 invånare, vilket uppskattningsvis kan motsvara 25 - 30 års utveckling. I arbetet har även en utblick gjorts mot en situation med 40 000 invånare i kommunen.

Huvuddelen av kommunens befolkningstillväxt planeras till de tre huvudorterna som har bredast serviceutbud och pendeltågsförbindelse vilket bidrar till den fysiska planeringen till att uppnå de målsättningar som finns i kommunens vision. Den aktuella översiktsplanen behandlar landsbygden och de mindre orterna där tillväxten bedöms bli mindre. Det gör att planen främst redovisar mindre utbyggnadsområden för bostäder i de mindre tätorterna samt allmänna inriktningar kring bebyggelse utanför dessa. Ett undantag från detta är Väderstad där det föreslås lite större utbyggnadsvolymer. De motiveras av ortens funktion som serviceort och att den har många arbetsplatser. I Hogstad, Sya, Spångsholm och Västra Harg föreslås däremot mindre utbyggnadsområden för bostäder.

På landsbygden utanför de mindre orterna föreslås ett antal inriktningar som ska göra det lätt att komplettera bostadsbebyggelsen över tid. I upptagningsområdena för de små skolorna i Västra Harg och Normlösa föreslås även lättnader i strandskyddet för att skapa underlag för fler elever.

Planen består dels av en övergripande utvecklingsinriktning, dels förslag till hur mark- och vatten ska användas, dels en redogörelse för hur olika allmänna intressen och planeringsförutsättningar bör hanteras.

Planen och dess inriktningar omfattar endast de delar av kommunens yta som framgår av plankartan. I Skänninge och Mantorp finns gällande översiktsplaner. I och kring Mjölby gäller nuvarande översiktsplan från 2011 till dess en fördjupning av översiktsplanen antagits.

Innehåll

Bakgrund och syfte	5
Övergripande mål	6
Utvecklingsinriktning	7
Bebyggelse	8
Kommunikationer	8
Landsbygden	9
Markanvändning	11
Mjölby, Mantorp och Skänninge	11
Hogstad	11
Normlösa	13
Spångsholm	15
Sya	16
Väderstad	18
Västra Harg	22
Landsbygden	24
Planeringsförutsättningar: värden, hänsyn och generella riktlinjer	31
Befolknings- och näringslivsutveckling – bostadsförsörjning & lokaler för näringslivet	31
Offentlig service	33
Kommersiell service/ serviceplan för landsbygden och de mindre orterna	34
Kommunikationer och infrastruktur	37
Ekosystemtjänster – ett sätt att spegla naturens mångfunktionella betydelse för oss människor ..	42
Kulturmiljövård	61
Vatten i planeringen	66
Värdefulla ämnen och mineral	71
Elproduktion & eldistribution	72
Totalförsvarsfrågor	75
Miljö- och riskfaktorer	76
Buller	76
Luftkvalitet	78
Vibrationer	79
Ljus- och skuggstörningar	79
Verksamheter med stor omgivningspåverkan	80
Riskområden	86

Översiktsplan för Mjölby kommun
(landsbygden och de mindre orterna)
Samrådshandling

Vad är en översiktsplan.....	92
Översiktsplanens funktion	92
Översiktsplanens innehåll	93
Övrigt.....	94

Bakgrund och syfte

Nuvarande kommunomfattande översiktsplan är från 2011. Under det senaste decenniet har både befolkning och näringsliv utvecklats snabbt. Pendeltågstrafiken har utsträckts till Motala, vilket inte minst påverkat Skänninges förutsättningar. Det fortsatta arbetet med förlängning av dubbelspår till Örebro kan ytterligare komma att påverka kommunens framtidsförutsättningar i relativ närtid. På längre sikt kan en utbyggnad av höghastighetsjärnväg göra Mjölby kommun attraktivare för såväl boende som företagande. Sedan översiktsplanen antogs har även klimatfrågan och värnandet av jordbruksmark blivit viktigare att beakta i den fysiska planeringen.

Syftet med den kommunomfattande översiktsplanen är att, med utgångspunkt från kommunens vision och ett antal övergripande mål lägga fast en generell utvecklingsstrategi för markanvändningen i kommunen som helhet, ett antal tematiska bärande principer och förhållningssätt till markanvändningen i kommunen samt ett förslag till framtida markanvändning i kommunens olika delar. Då utbyggnaden av de tre största tätorterna, Mjölby, Mantorp och Skänninge är snabbare än i övriga delar av kommunen omfattas dessa inte av den kommunomfattande översiktsplanen utan behandlas i separata fördjupningar.

Arbetet med översiktsplanen har en inriktning att skapa en planmässig förberedelse för en möjlig befolkningsutveckling till 35 000 invånare i kommunen, med en utblick mot 40 000 invånare.

Övergripande mål

Kommunens övergripande utvecklingsmål har formulerats i Vision 2025. Flera av dessa har en tydlig koppling till den fysiska planeringen. Här listas under respektive målområde de formuleringar ur visionen som bedöms ha en koppling till den fysiska planeringen.

Kommunen kommer anta en ny vision efter att samrådshandlingarna färdigställts, men innan samrådet inleds. Planens övergripande mål kommer anpassas till den nya visionen inför utställningen av planen.

En kommun med livskraft

- Befolkningen växer, särskilt barnfamiljer hittar ett attraktivt alternativ till länets större städer.
- Vi har ett brett bostadsutbud för att passa i många livssituationer.

Invånarna är initiativrika och välutbildade

- Kommunens skolor och förskolor är attraktiva.

En hållbar tillväxt med ett näringsliv i världsklass

- Kommunen har ett differentierat näringsliv i världsklass med små, medelstora och stora företag.
- Livsmiljöerna i kommunen är attraktiva för nya etableringar.
- De flesta kommuninvånare har nära till en pendeltågstation, vilket ger befolkningen en god tillgång till hela regionens arbetsmarknad med hållbara transporter.

Utvecklande mötesplatser

- I kommunen finns ett rikt utbud av handel, kultur, musik, idrott och natur.
- Det mesta finns inom bekvämt avstånd och är tillgängligt för alla.
- Ett välförsett utbud av meningsfulla kultur- och fritidsaktiviteter.
- Alla medborgare känner sig trygga och säkra.

En miljö som håller i längden

- Våra resurser i skog, slätt och vatten förvaltas väl.
- Kollektivtrafiken är ett bra val för de allra flesta resorna. Cykeln är ett självklart val för kortare resor och pendlingen med bil har minskat drastiskt.

Inför arbetet med översiktsplanen har dessa allmänt hållna målsättningar konkretiserats för att kunna utgöra planindikatorer för hur väl olika lösningar uppfyller dessa mål. De planindikatorerna återfinns tillsammans med en utvärdering av planförslagets uppfyllelse i konsekvensbeskrivningen i slutet av planhandlingarna.

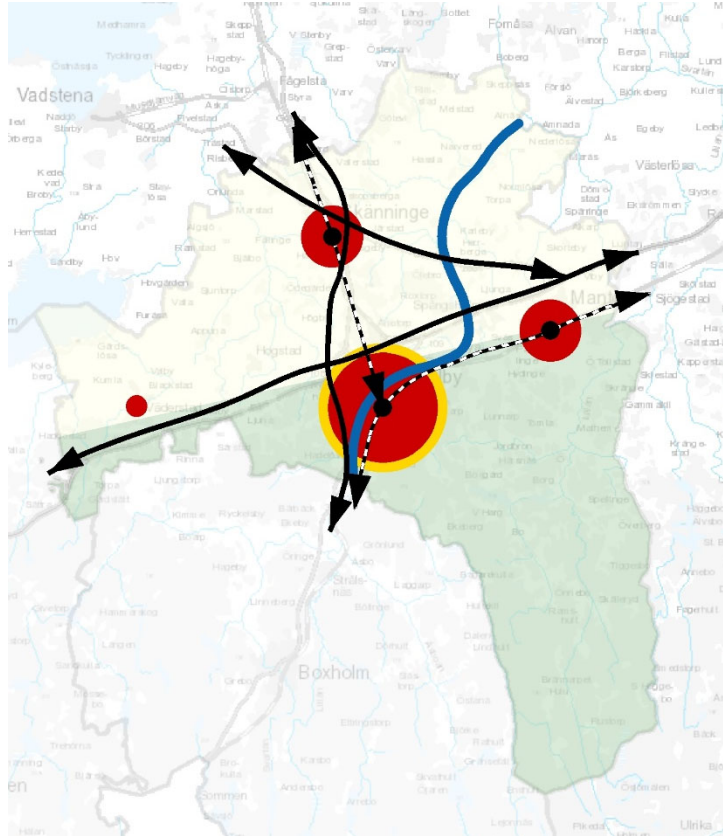
Utvecklingsinriktning

Den framtida markanvändningen är en viktig del i hur kommunen kan utvecklas. Det är den fysiska planeringen som står i fokus för en översiktsplan och därmed även i den utvecklingsstrategi som tecknas här.

Mjölby kommuns tillväxt hänger i allt väsentligt samman med dess läge nära Linköping och i skärningspunkterna mellan södra stambanan och järnvägen mot Hallsberg respektive E4 och väg 32/50. För ett framtida hållbart resande är det viktigt att i arbetet med utvecklingen av nya bostäder och arbetsplatser utnyttja de pendeltågsstationer som finns.

Mjölby kommun har också en levande landsbygd med en stor jordbruksnäring. För att slå vakt om möjligheterna att driva företag och bo på landsbygden i ett allt mer digitaliserat samhälle har kommunen satsat hårt på utbyggnad av fiber utanför tätorterna. Tillgången till service har också stor betydelse för landsbygden och kommunen vill stödja en struktur med servicenoder i de mindre orterna. För att understryka jordbrukets betydelse införs en mer restriktiv hållning till byggande på odlingsmark samtidigt som kommunen intar en positiv hållning till anläggande av bevattningsdammar för att bättre hantera framtida vattenbrist. Kommunens inställning är också att besöksnäringens utveckling på landsbygden bör stöttas genom en tillåtande syn på bebyggelse i strandskyddsområdena (LIS).

Kommunens inriktning är att i första hand betona Mjölby tätorts funktion som kommunens centralort genom fortsatt utbyggnad av bostäder och verksamhetslokaler. Det är här som den mest utbyggda och specialiserade servicen finns och det bedöms vara viktigt att bygga vidare på underlaget för denna service. Även Mantorp och Skänninge föreslås vara viktiga

Figur 1: Karta som förenklat redovisar kommunens utvecklingsinriktning samt gränsen mellan dagens jordbruksdominerade landskap i norr och det skogsdominerade landskapet i söder.

tillväxtorter genom sina pendeltågsstationer. Av de två senare bedöms dock Mantorp, med sin närhet till Linköping, ha en större regional betydelse och utvecklingspotential än Skänninge. Utanför de större orterna har Väderstad en stor potential med sitt rika och varierade utbud av arbetsplatser och service. Därutöver kan Normlösa och Västra Harg ses som viktiga serviceorter för sitt respektive omland.

Bebyggelse

Huvuddelen av kommunens befolkningsutveckling ska ske i de tre största tätorterna som med pendeltågstrafiken har särskilt goda förutsättningar att vara en integrerad del i att skapa en gemensam bostads- och arbetsmarknad i Östergötland. Särskilt fokus läggs på utvecklingen av Mjölby som är kommunens huvudort. Mantorp är med sin närhet till Linköping också en attraktiv bostadsort och Skänninge kommer sannolikt bli en ännu intressantare tillväxtort när pendeltågstrafiken kan förlängas till Örebro. Kommunen kommer i sitt arbete med planläggning för bostäder och verksamheter prioritera de här orterna.

Även Väderstad har med närheten till E4 och sitt rika arbetsliv och sin breda service en stor potential och betydelse för kommunens utveckling. Kommunen kommer därför arbeta för att ha färdig planlagd mark för bostäder och verksamheter i Väderstad. Dessutom satsar kommunen för att Väderstad ska kunna utvecklas ytterligare som besöksmål genom sitt deltagande i utvecklingen av ett upplevelsecenter för mat.

I övriga mindre tätorter har kommunen för avsikt att möjliggöra mindre utbyggnadsområden för bostäder, men här är inriktningen inte i första hand att bidra till bostadsförsörjningen i kommunen utan att möjliggöra en större valfrihet kring var man vill bosätta sig i kommunen. På landsbygden har kommunen en positiv inställning till ny bebyggelse men med hänsyn tagen till möjligheterna att bedriva ett rationellt jord- och skogsbruk, bevarande av jordbruksmark och att tillhandahålla service.

De värdefulla kulturmiljöer som finns på olika platser i kommunen är viktiga för både den lokala identiteten och för besöksnäringen. Det finns därför anledning att ta tillvara dessa i större utsträckning än idag.

Kommunikationer

Kommunens kommunikationer kännetecknas av Södra stambanan och dubbelspåret mot Hallsberg respektive E4 och väg 32/50 som är viktiga länkar i de nationella transportsystemen och därmed även ger möjlighet för boende och företagande som är välintegrerat i ett större omland. Det är angeläget att kapaciteten på dessa kommunikationer bibehålls och utvecklas. Kommunen ser även utbyggnaden av nya stambanor som central för den framtida utvecklingen av kommunen och regionen.

Kommunen är positivt till större andel godstransporter med järnväg och vill därför bidra till etablering av omlastningscentral mellan järnväg och väg i kommunen.

Kommunen vill knyta samman det nät av gång- och cykelvägar som finns mellan tätorter i regionen för att på så sätt underlätta pendlings-, motions- och turismcykling. Hög prioritet har sträckningarna mellan Mantorp och Sjögestad, mellan Mjölby och Väderstad samt mellan Mjölby och Boxholm. På sikt kan även sträckningar från Väderstad mot Ödeshög samt från Skänninge till Vadstena respektive Motala utredas.

Utbyggnaden av fiber på landsbygden är strategiskt avgörande för att det ska bli lättare att bo och verka i hela kommunen. Kommunen har en strategi för fiberutbyggnaden. Under 2022 kommer alla ägare till bostadsfastigheter i kommunen fått erbjudande om anslutning till fibernätet.

Landsbygden

I norra delen av Mjölby kommun öppnar sig slättlandskapet med en av Sveriges absolut bördigaste jordar. I södra delen av kommunen är skogslandskapet dominerande även om landskapets variation är betydligt större i den här delen av kommunen. E4 ligger i princip i gränsen mellan dessa områden. Svartån och Skenaån är de viktigaste vattendragen som rinner genom landskapet och städerna. Kommunen är ganska sjöfattig, men Tåkern utgör en av landets bästa fågelsjöar. I Mjölby kommun finns mäktiga landformer i de fyra stora israndsbildningar som genom sin kalkrika jord även ger en rik flora. Landskapet bidrar sammantaget med en mångfald av olika ekosystemtjänster som levererar natur- och kulturupplevelser, livsmedel och råvaror och ger möjlighet för att hantera ett föränderligt klimat. Det är därför viktigt för kommunen att stötta utvecklingen av en diversifiering av ekosystemtjänsterna i hela kommunen även om möjligheten att i egen regi vidta åtgärder är begränsad utanför tätorterna.

Jordbrukslandskapet

Mjölby är en viktig jordbrukskommun och ligger till betydande del på Östgötaslätten. Näringslivet präglas till stor del av matproduktion i olika förädlingsled. Det är därför en viktig del i kommunens utvecklingsstrategi att värna om jordbrukslandskapet. Det sker genom en restriktiv syn på ny bostadsbebyggelse på jordbruksmark, en positiv syn på skapandet av vattenytor för bevattning och till djurhållning vid värmeböljor samt en positiv inställning till åtgärder som främjar naturlig pollinering av grödor liksom andra åtgärder som ökar den biologiska mångfalden, allmänhetens möjligheter att röra sig i jordbrukslandskapet och motståndskraften mot klimatförändringarna. Kommunen arbetar aktivt med att etablera ett upplevelsecentrum kopplat till jordbruk och matproduktion för att ytterligare stärka kommunens image som jordbrukskommun.

Skogslandskapet

I södra delen av kommunen tar ett småbrutet skogslandskap vid. Utöver att skogen genom skogsbruk bidrar till arbete och intäkter finns både höga naturvärden, t.ex. i lövskogarna kring Västra Harg och goda möjligheter till rekreation. Skogsmark har en rekreativ särställning genom att den inte bara ger en naturupplevelse utan även tystare miljöer än många andra naturtyper. Det ger sammantaget en god hälsopåverkan. Kommunen bör därför arbeta för att säkerställa skogens många rekreativa värden i anslutning till tätorterna. Fokuseringen på den tätortsnära skogen motiveras av att fler personer där behöver tillgången till skogen samtidigt som risken för slitage är större.

Svartån & Tåkern

Svartån bidrar mycket starkt till kommunens förutsättningar. Den har höga naturvärden och är viktig som upplevelsekvalitet i Mjölby och Sya och kan utvecklas som en del i en friluftslivs/turismsatsning genom hela kommunen. Ån bidrar också som dricksvattenresurs och till att skapa ett bättre mikroklimat i staden.

Tåkern i kommunens västra del är en av Sveriges bästa fågelsjöar med höga naturvärden och upplevelsevärden. Även om de mest tillgängliga delarna av Tåkern ligger i grannkommunerna är Tåkern en viktig del i kommunens turismutbud.

Markanvändning

I översiktsplanen redovisas mark- och vattenanvändning för hela kommunens yta. I merparten av kommunen utgörs denna av jord- och skogsbruksmark med friliggande bebyggelse och byar. Den redovisade markanvändningen i dessa områden hindrar inte lokalisering av ny bebyggelse.

I plankartan redovisas de mindre orterna nuvarande bostadsområden inkl. mindre parker och grönområden som markanvändning "Bostäder, befintlig". Dessa bostadsområden och kvarter föreslås i huvudsak behållas i nuvarande utformning. Förändringar, mindre förtätningar och kompletterande bebyggelse kan aktualiseras såväl inom kvartersmark som mindre park- och grönområden som inte redovisats särskilt på plankartan. Verksamheter som inte är störande för bostäder och boende kan etableras i bostadskvarteren, t.ex. i form av kontor eller cykelverkstäder.

På motsvarande sätt redovisas befintliga verksamhetsområden som "Företagsområde, Befintligt". Även här kan förändringar, mindre förtätningar aktualiseras.

Mjölby, Mantorp och Skänninge

Tätorterna Mjölby, Mantorp och Skänninge omfattas av fördjupningar av översiktsplanen. Den kommunomfattande översiktsplanens markanvändningskarta omfattar därför inte dessa orter och de planavgränsningar som finns runt respektive tätort.

Hogstad

Ortsbeskrivning

Det bor idag ca. 200 personer i Hogstad som är ett samhälle med ungefär 90 bostäder i jordbrukslandskapet mellan Mjölby och Väderstad. I Hogstad finns idag en förskola. Livsmedelsbutik m.m. finns i Väderstad och Mjölby som båda ligger ca. 6 km från Hogstad. Busstrafik finns mellan Ödeshög och Mjölby. Trafiken kommer utvecklas till timmestrafik under dag- och kvällstid. Kommunalt vatten och avlopp är utbyggt och det finns kapacitet för ytterligare utbyggnader. Vid bystugan finns boule- och tennisplan som sköts av föreningslivet. Vid förskolan finns en kommunal lekplats med pulkabacke i en mindre park. Ortens placering i jordbrukslandskapet gör att det finns begränsat med mark som är tillgänglig med stöd av allemansrätten. När gång- och cykelväg byggts ut mellan Mjölby och Väderstad kommer dock den och den gamla järnvägsbanken tillsammans ge möjlighet till bilfria promenadslingor i närområdet.

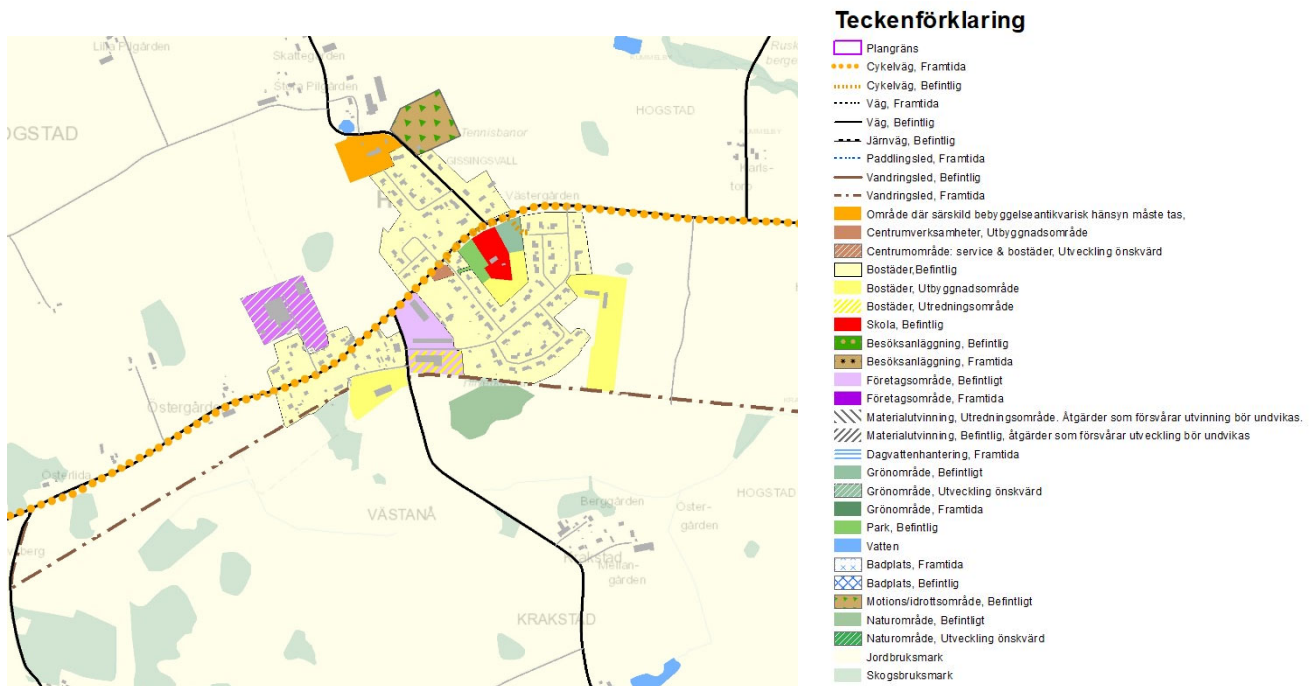
Planläge & utbyggnadsområden

Hogstad är inte någon av kommunens prioriterade utbyggnadsorter, men närheten till Mjölby och Väderstad samt kollektivtrafikens utveckling i framtiden gör det troligt att intresset för att bosätta sig på orten kan öka samtidigt som pendling kan ske på ett relativt

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

miljövänligt sätt, särskilt när gång- och cykelväg byggs ut mellan Väderstad och Mjölby. Då Hogstad är helt omgivet av jordbruksmark är förutsättningarna för en mer omfattande utbyggnad begränsade. I Hogstad finns idag ett nyligen detaljplanlagt utbyggnadsområde för bostäder i sydöstra delen av tätorten. Detta bedöms täcka behovet av bostäder under ett antal år. Det finns ytterligare planlagda tomter söder om förskolan som aldrig byggts ut.

I översiktsplanen föreslås ett par mindre utbyggnadsområden i tätorten. Det ena området redovisar en möjlig omvandling av metallgjuteriet till bostadstomter om intresse finns från fastighetsägaren. Det kan dock krävas sanering av marken. I anslutning till fd. stationen finns också ett mindre utbyggnadsområde. I detaljplanen i östra delen av samhället förbereddes för en möjlig förlängning norrut mot landsvägen. Detta område redovisas som ett utredningsområde för ev. bostadsutbyggnad på lång sikt om behov skulle uppstå. Området utgörs dock av jordbruksmark varför övriga områden bör prioriteras för utbyggnaden av orten. Totalt bedöms de olika utbyggnadsområdena i befintliga och möjliga planområden samt i utredningsområdet för bostäder kunna innehålla drygt 40 bostäder.

Figur 2: Plankarteutdrag över Hogstad.

Där kommunen inte äger marken förutsätter en utbyggnad av orten att berörd fastighetsägare är intresserade av att ny bebyggelse kommer till.

I centrala Hogstad pekas en centrumtomt ut som möjlig lokalisering för ev. mindre/obemannad livsmedelsbutik om det uppstår ekonomiska förutsättningar för en sådan etablering.

Park & natur

Det finns ett antal mindre parkytor i Hogstad. Den viktigaste parkmiljön ligger i anslutning till förskolan där en lekplats anordnats. Läget är centralt och lätt tillgängligt för de boende på orten. Läget vid förskolan ger också en god samnyttjandepotential. Ytterligare parkytor planeras inte men om orten expanderar är det viktigt att bevara de få naturområden som finns som grönområden för att kunna tillgodose rekreationsbehovet i framtiden.. Den gamla järnvägsbanken utgör en resurs som promenadväg och kan med en framtida gång- och cykelväg längs allmänna vägen ge bra alternativa och bilfria promenadslingsor.

Teknisk försörjning/infrastruktur

Utbyggnation av gång- och cykelväg planeras mellan Mjölby och Väderstad, där delen mellan Mjölby och Hogstad kan ses som en första etapp av sträckan.

Kollektivtrafiken mellan Ödeshög och Mjölby kommer förstärkas turtätsmässigt. För förbättrad tillgänglighet i kollektivtrafiken bör hållplatserna i centrala Hogstad (hållplats Hogstad) anordnas som en omstigningshållplats med förbättrade parkeringsmöjligheter för bilar och cyklar.

Fjärrvärme är utbyggt till Hogstad.

Normlösa

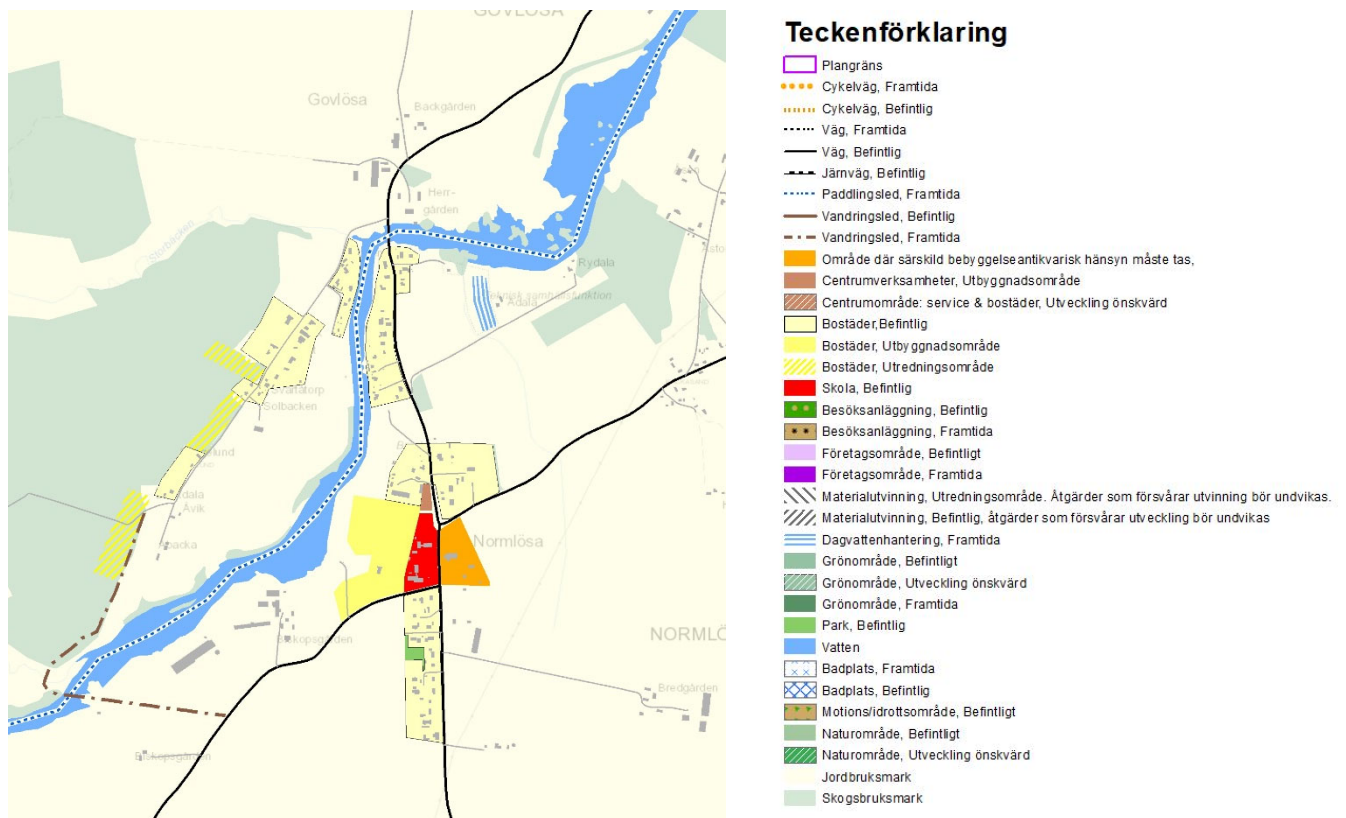
Ortsbeskrivning

Normlösa ligger vid Svartån i jordbrukslandskapet i kommunens nordöstra del. I Normlösa finns idag ett femtiotal bostadsfastigheter och ca. 150 boende. Här finns även förskola och skola för de lägre årskurserna. Närmaste kommersiell service finns i Fornåsa ca. 8,5 km norr om Normlösa, men service finns även i Mantorp och Skänninge som båda ligger drygt en mil bort. Linjelagd kollektivtrafik saknas till Normlösa. Föreningslokaler i form av en hembygdsgård finns i Normlösa. Kommunalt vatten och avlopp är utbyggt och det finns kapacitet för viss ytterligare utbyggnad. Närheten till Svartån ger en attraktiv närmiljö. Ortens läge i det storskaliga jordbrukslandskapet gör att det inte finns så mycket mark eller vägar/stigar som är tillgänglig med stöd av allemansrätten. Ett litet grönområde med mindre lekplats finns i ortens södra del. I Nederlösa finns en kommunal badplats och på vägen mot Gottlösa finns Torpavallens fotbollsplan.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Planläge & utbyggnadsområden

Sedan ett antal år finns en detaljplan för ett tjugotal nya bostadsfastigheter. Normlösa är inte någon av kommunen prioriterade utbyggnadsorter, vilket gör att planer för ytterligare bostäder inte bedöms behövas under överskådlig tid. Dock utpekas ett möjligt område på lång sikt mellan det nya bostadsområdet och Svartån, men med plats för fri passage längs ån och på en höjd som säkerställer att det inte finns risk för översvämningar. Ett par mindre utredningsområden för ytterligare bostäder väster om ån är utlagt som handlingsberedskap för att möta en framtida utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp i det området. Slutlig avgränsning och vilka bostadsvolymer som i så fall kan vara lämpligt får bedömas i samband med att ett sådant VA-projekt aktualiseras.

Figur 3: Plankarteutdrag över Normlösa.

I anslutning till skolan föreslås en centrumtomt som möjlig lokalisering för ev. mindre/obemannad livsmedelsbutik om det uppstår ekonomiska förutsättningar för en sådan etablering.

Där kommunen inte äger marken förutsätter en utbyggnad av orten att berörd fastighetsägare är intresserade av att ny bebyggelse kommer till.

Park & natur

I Normlösa finns ett mindre grönområde bland villabebyggelsen i södra delen av orten. Här finns även en kommunal lekplats. Skolgården kan användas för lek på kvällar och helger. Ytterligare parkytor planeras inte i nuläget. Om det på längre sikt blir kompletterande bostadsbebyggelse väster om Svartån kan det uppstå ett behov av parkyta och lekplats där. Någon form av promenadslinga efterfrågas och ett alternativ skulle kunna vara att knyta ihop de båda sidorna av Svartån genom en gång- och cykelvägsbro förslagsvis på brofundamenten från den gamla järnvägssträckningen och vidare norrut. En sådan bro skulle även underlätta för skola och förskola att nå ut i skogsnatur.

Teknisk försörjning/infrastruktur

Väster om ån finns ett område där det på sikt behöver vidtas åtgärder avseende vatten- och avloppssituationen. Om genomförandet av en sådan åtgärd underlättas av ytterligare exploatering kan det bli aktuellt att planlägga för ytterligare bostäder väster om ån.

Spångsholm

Ortsbeskrivning

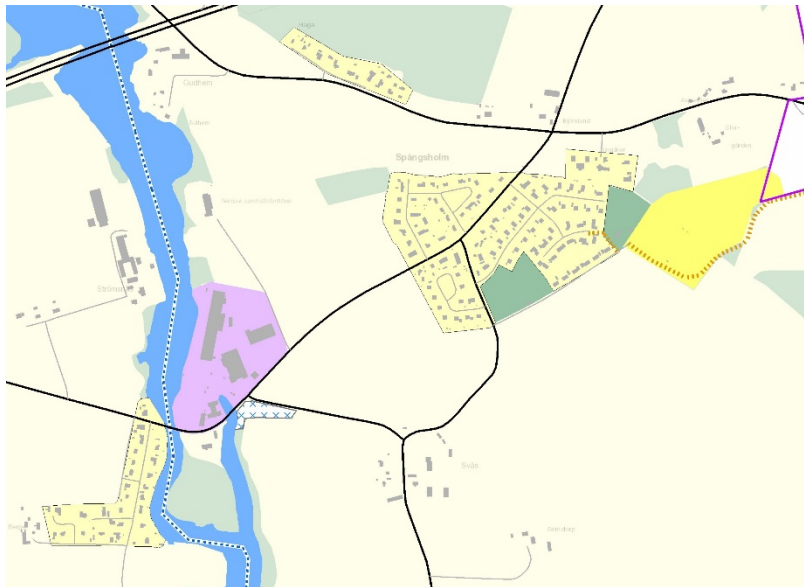
Spångsholm har ca. 350 boende i ett 90-tal bostäder i samhället och ett tjugotal vid bruket/Svartån. Kommunalt vatten och avlopp är utbyggt och det finns kapacitet för ytterligare utbyggnad framför allt i området vid fd idrottsplatsen och vidare västerut. Vardagar finns det viss linjelagd kollektivtrafik med 8/9 turer i vardera riktning på linjen mellan Mjölby och Mantorp. Mer omfattande kollektivtrafikutbud finns via pendeltågsstationen i Mantorp ca. 4 km bort. Närheten till Svartån ger en attraktiv närmiljö. Scouterna har en föreningslokal vid den tidigare idrottsplatsen. Tennisbana och boulebanor sköts genom en lokal förening. Skola finns i Veta och inne i Mantorp. Ortens läge i det storskaliga jordbrukslandskapet gör att det inte finns så mycket mark eller vägar/stigar som är tillgängliga med stöd av allemansrätten.

Planläge & utbyggnadsområden

Spångsholm är inte någon av kommunens prioriterade utbyggnadsorter. Det finns idag inte någon planlagd mark för bostäder i Spångsholm. Ett utbyggnadsområde föreslås för att möjliggöra viss nybyggnation på tidigare idrottsplatsen och vidare österut mot Veta skola. Ett sådant område binder samman samhället med skolan och skapar en tryggare skolväg samtidigt som man undviker utbyggnad på de större åkerpartierna som omger samhället. Området bedöms kunna inrymma ca. 30 villatomter.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Där kommunen inte äger marken förutsätter en utbyggnad av orten att berörd fastighetsägare är intresserade av att ny bebyggelse kommer till.

Figur 4: Plankarteutdrag över Spångsholm.

Teckenförklaring

	Plangräs
	Cykelväg, Framtida
	Cykelväg, Befintlig
	Väg, Framtida
	Väg, Befintlig
	Järnväg, Befintlig
	Padlingsled, Framtida
	Vandringsled, Befintlig
	Vandringsled, Framtida
	Område där särskild bebyggelsearkitektur hänsyn måste tas
	Centrumverksamheter, Utbyggnadsområde
	Centrumområde, service & bostäder, Utveckling önskvärd
	Bostäder, Befintlig
	Bostäder, Utbyggnadsområde
	Bostäder, Utvecklingsområde
	Skola, Befintlig
	Besöksanläggning, Befintlig
	Besöksanläggning, Framtida
	Företagsområde, Befintligt
	Företagsområde, Framtida
	Materialutvinning, Utredningsområde, Åtgärder som försvårar utvinning bör undvikas
	Materialutvinning, Befintlig, Åtgärder som försvårar utveckling bör undvikas
	Dagvattenanläggning, Framtida
	Grönzon, Befintlig
	Grönzon, Utveckling önskvärd
	Grönzon, Framtida
	Park, Befintlig
	Vatten
	Badplats, Framtida
	Badplats, Befintlig
	Vattnedrivningsområde, Befintligt
	Naturområde, Befintlig
	Naturområde, Utveckling önskvärd
	Jordbruksmark
	Skogsbruksmark

Park & natur

De större planlagda parkerna i Spångsholm ligger öster om Svåsvägen och vid scoutgården. Här finns även en kommunal lekplats. Även väster om ån finns en kommunal lekplats vid allmänna vägen. Ett läge för en möjlig allmän badplats i Svartån redovisas i anslutning till bron över ån.

Teknisk försörjning/infrastruktur

För att förbättra trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter föreslås en ny gång- och cykelväg alternativt andra typer av säkerhetshöjande åtgärder göras på vägen till Sya och den gång- och cykelväg som finns där mellan Mjölby och Mantorp.

Fjärrvärme är utbyggt till Spångsholm.

Sya

Ortsbeskrivning

I Sya bor ca. 300 personer i ett 90-tal bostäder. Det finns en förskola i Sya liksom både café och restaurang. Övrig service finns närmast i Mantorp. Södra stambanan och landsvägen delar orten i två delområden där det norra delområdet ligger vackert i anslutning till Svartån och den gamla kyrkmiljön. Sya skidklubb bedriver omfattande verksamhet på sin anläggning och det finns ett mindre friluftsbad samt en hembygdsgård i byn. Kommunalt vatten och avlopp är utbyggt och det finns kapacitet till viss ytterligare utbyggnad av orten.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Vardagar finns det viss linjelagd kollektivtrafik med 8/9 turer i vardera riktning på linjen mellan Mjölby och Mantorp. Mer omfattande kollektivtrafikutbud finns via pendeltågsstationen i Mantorp ca. 4,5 km bort. Närheten till Svartån ger en attraktiv närmiljö. Närheten till Solberga naturreservat och skidklubbens anläggning gör att det finns allemansrättsligt tillgänglig mark i närområdet trots ortens läge i jordbrukslandskapet.

Planläge & utbyggnadsområden

Sya är inte någon av kommunens prioriterade utbyggnadsorter. Det finns inga outbyggda planlagda områden. Ett par mindre utbyggnadsområden för bostäder föreslås på ömse sidor om bäcken som rinner längs bebyggelsen i södra delen av Sya. Områdena består av dels randzon till åkermark, dels hästhagar. Det har inte bedömts vara möjligt att hitta alternativa utbyggnadsområden i Sya som inte berör jordbruksmark. De utpekade områdena bedöms inrymma drygt 10 villatomter.

Där kommunen inte äger marken förutsätter en utbyggnad av orten att berörd fastighetsägare är intresserade av att ny bebyggelse kommer till.

Figur 5: Plankarteutdrag över Sya.

Teckenförklaring

	Plangräns
	Cykelväg, Framtida
	Cykelväg, Befintlig
	Väg, Framtida
	Väg, Befintlig
	Järnväg, Befintlig
	Paddlingstled, Framtida
	Vandringstled, Befintlig
	Vandringstled, Framtida
	Område där särskild bebyggelseändamålshänsyn måste tas.
	Centrumverksamheter, Utbyggnadsområde
	Centrumområde, service & bostäder, Utvecklingsområde
	Bostäder, Befintlig
	Bostäder, Utbyggnadsområde
	Bostäder, Utredningsområde
	Skola, Befintlig
	Besöksanläggning, Befintlig
	Besöksanläggning, Framtida
	Föreläggområde, Befintlig
	Föreläggområde, Framtida
	Materialutvinning, Utredningsområde. Åtgärder som försvårar utvinning bör undvikas.
	Materialutvinning, Befintlig, åtgärder som försvårar utvinning bör undvikas
	Ospvattenhantering, Framtida
	Grönområde, Befintlig
	Grönområde, Utvecklingsområde
	Grönområde, Framtida
	Park, Befintlig
	Vatten
	Badplats, Framtida
	Badplats, Befintlig
	Rekreativt område, Befintlig
	Naturområde, Befintlig
	Naturområde, Utvecklingsområde
	Jordbruksmark
	Skogsbruksmark

Park & natur

I norra delen av Sya finns planlagd parkmark längs Svartån med potential för en mer allmänt tillgänglig badplats. Merparten av kommunens parkmark ligger annars i delområdet söder om järnvägen. Parkmarken ligger strategiskt i förhållande till förskolan och föreslagna utbyggnadsområden. I Sya finns även två kommunala lekplatser, varav den ena ligger norr om landsvägen och den andra söder om järnvägen. Blir utbyggnad aktuellt bör bäckstråket i sin helhet skötas som naturmark.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Teknisk försörjning/infrastruktur

Det bedöms inte behövas några särskilda åtgärder kopplade till den tekniska försörjningen eller infrastrukturen som följd av utbyggnadsförslagen.

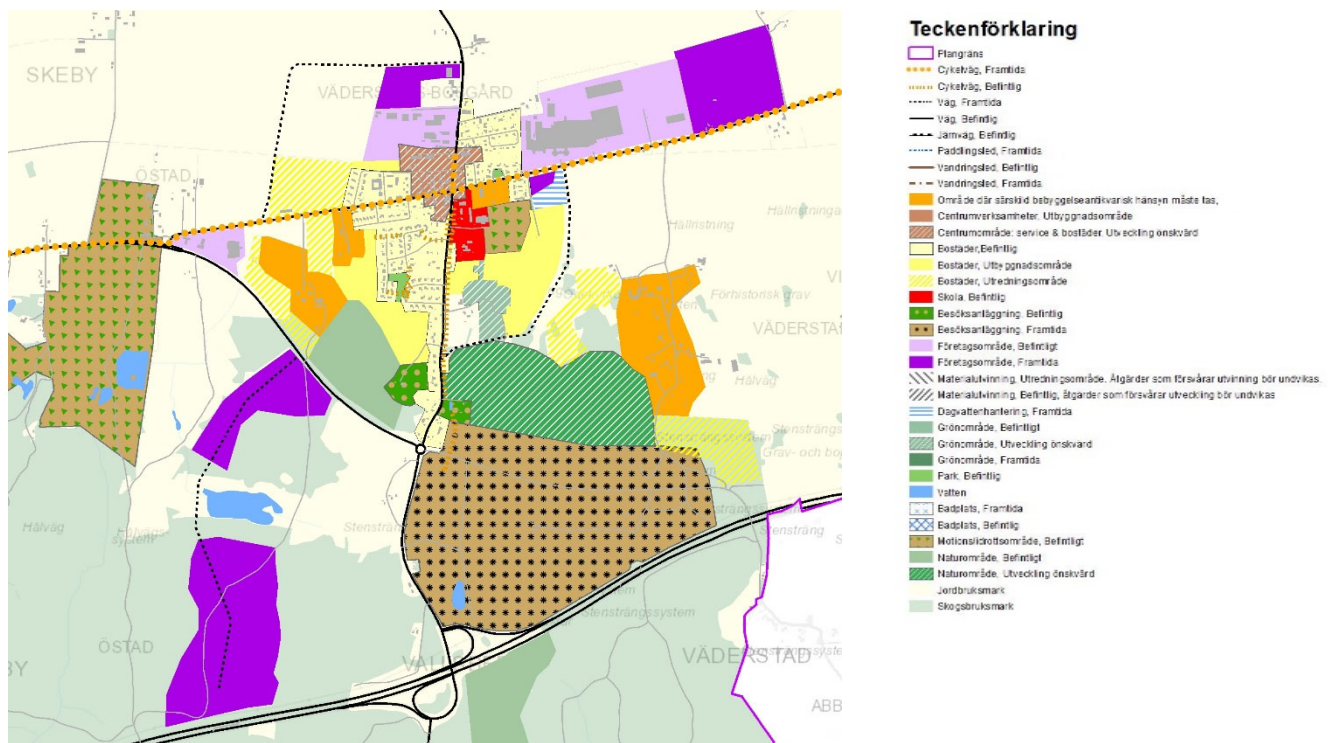
Fjärrvärme är utbyggt till Sya.

Väderstad

Ortsbeskrivning

Väderstad ligger i kommunens västligaste del i gränsområdet mellan jordbrukslandskapet och skogslandskapet. Väderstad är kommunens fjärde största tätort med ca. 550 invånare. I samhället finns ungefär 250 bostäder, skola, förskola, bibliotek och ett antal arbetsplatser där Väderstad AB är dominerande. Inpendlingen till Väderstad är betydande. Samhället har också ett rikt serviceutbud i form av butiker och serveringar. Här finns även en stor idrottsbana, fotbollsplaner, isbana, boulevardsplan, motionsspår och golfbana. Föreningslivet driver även hembygdsgård, festplats och församlingshem. Busstrafik finns mellan Ödeshög och Mjölby. Trafiken kommer utveckla timmestrafik under dag- och kvällstid. Det finns kommunalt vatten och avlopp med möjlighet till utbyggnad av kapaciteten.

Väderstad är en viktig ort för besöksnäringen, där klustret av serveringar och mindre butiker lockar långväga besökare. Kommunen arbetar för en fortsatt utveckling av besöksnäringen genom etableringen av "Matlandet" som ska bli ett besöksmål. Livsmedelsframställningens olika perspektiv i fokus. Detta kan leda till en stark utveckling av tätorten.

Figur 6: Plankarteutdrag över Väderstad.

Planläge & utbyggnadsområden

Idag finns ett outbyggt område för ett femtontal bostäder planlagt vid Stationsvägen. I sydost pågår arbete för ett 60-tal villatomter. Antalet bostäder blir fler om delar av området istället bebyggs med t.ex. kedjehus eller mindre flerbostadshus. Mot bakgrund av att tillskottet av bostäder motsvarar en ökning av hushållen i orten med minst 30% bedöms dessa områden fylla efterfrågan under relativt lång tid med nuvarande förutsättningar. Ytterligare två bostadsområden norr om Änga respektive väster om Västbergavägen. Dessa bedöms kunna inrymma ytterligare ett 50-tal bostäder för behov på längre sikt. Det bedöms vara viktigt att den nya bostadsbebyggelsen lokaliseras i så nära anslutning till befintliga tätorten som möjligt för att ge närhet till den befintliga servicen och skapa korta och säkra vägar till skola och förskola.

Väderstad är inte en av kommunens prioriterade utbyggnadsorter, men den goda servicenivån och kollektivtrafikens framtida höjda standard gör att det kan vara rimligt för kommunen att ha en handlingsberedskap för ytterligare tätortstillväxt. Etableringen av matlandet med möjliga kringverksamheter samt Väderstad AB:s fortsatta expansion kan också göra att bostadsbehovet ökar ytterligare redan inom överskådlig tid. Därför bör handlingsberedskap finnas för en utökad efterfrågan på bostäder. En större utbyggnad av Väderstad förutsätter en ökad kapacitet i skolan som idag är enparallellig. Ett alternativt scenario redovisas som utredningsområden för bostäder. Som utgångspunkt för volymen av bostäder i detta alternativa scenario har ett rimligt elevantal i en tvåparallellig skola bedömts. Dagens fördelning av småhus och flerbostadshus har antagits ligga kvar på ca. 75/25% vid en sådan större tätortsutbyggnad. En tvåparallellig skola bör ha minst ca. 300 elever för ett gott resursutnyttjande. När nya bostäder byggs ut ökar barnantalet i början för att sedan sjunka. Därför påverkar utbyggnadshastigheten kapacitetsbehovet i skola och förskola. I alternativscenariet antas att de nödvändiga bostäderna byggs ut på 35 år. För detta bedöms de samlade utbyggnadsområdena för bostäder behöva inrymma minst ca. 450 bostäder, d.v.s. en tredubbling av nuvarande tätortsbebyggelse. På sikt behövs minst 1500 bostäder i skolupptagningsområdet för att fylla upp skolan., vilket kan jämföras med nuvarande ca. 700 hushåll. För att möta det ökade behovet av bostäder i ett sådant scenario föreslås att bostadsområdena får en blandning av mindre flerbostadshus, kedje/radhus och traditionella friliggande villor. De föreslagna utredningsområdena ligger dels på jordbruksmark i sydväst och nordväst, dels i skogsmark i sydost. Totalt bedöms de inrymma ca. 200 ytterligare bostäder. Om kommunen väljer en inriktning med en större tätortsexpansion behöver dock finnas ett betydande inslag av mindre flerbostadshus och rad-/kedjehus i de utpekade utbyggnadsområdena. Utöver den ytterligare skolkapaciteten kommer ytterligare förskola behöva byggas för att hantera en så stor tätortsexpansion. Läge för en sådan enhet får utredas vidare i den fortsatta översiktsplaneprocessen.

För handels- och servicenärings utveckling föreslås en översyn av centrala delarna av Väderstad för att möjliggöra en förstärkning av centrumfunktionerna.

Söder om samhället planeras för ett stort besöksmål med inriktning mot matodling och livsmedelstillverkning ur olika aspekter. Den reserverade ytan i översiktsplanen motsvarar ca. 80 hektar. Matlandets etablering och det goda logistikläget vid E4 kan leda till en efterfrågan på ytterligare verksamhetsmark i Väderstad. Två större områden för verksamhetsmark på totalt knappt 40 hektar föreslås i anslutning till matlandet, söder om gamla E4 på i huvudsak skogsmark. Läget är anpassat för att dels möjliggöra närhet till matlandet, dels undvika behov av tunga transporter genom samhället, dels minimera exploateringen av jordbruksmark. Ytterligare verksamhetsområden på jordbruksmark redovisas i nordvästra Väderstad (ca. 4 hektar) och för den yta som redan är planlagd för att säkerställa en fortsatt expansion av Väderstad AB österut (ca. 15 hektar).

Där kommunen inte äger marken förutsätter en utbyggnad av orten att berörd fastighetsägare är intresserade av att ny bebyggelse kommer till.

Park & natur

I Väderstad finns parker med kommunala lekplatser vid fd stationen, mitt emot kyrkan och vid Östbergavägen. Området vid stationen kan komma att omformas när det blir aktuellt med planarbete för att möjliggöra en utvidgning av handel och andra centrumfunktioner i området. Någon form av park- och lekplatsmiljö bör dock kvarstå i detta centrala och lättillgängliga läge då det fyller en viktig funktion för både ortsbor och Väderstads många besökare.

I kommande utbyggnadsområden för bostäder kommer det bli aktuellt att säkerställa tillgång till lekplatser så att kommunens inriktning vad gäller närhet uppfylls.

Söder om Väderstad finns i sydost ett skogsparti med elljusspår och en anslutande längre stigslinga. Detta område bör undantas för exploatering så att det finns tillgång till ett rimligt stort rekreationsområde för den växande befolkningen och för övernattande gäster till matlandet. Dagens koppling mellan skolan och skogsområdet kommer påverkas negativt genom den uppsamlingsgata som föreslås till Storgårdsområdet. Trafikmängderna kommer inte vara stora, men alla tunga transporter till Väderstad AB kommer färdas den vägen, vilket gör det extra viktigt att skapa en säker passage där elljusspåret korsar den nya gatan.

Även i sydväst föreslås att områden med naturvärden kring Änga undantas från exploatering. Delar av området norr om Änga föreslås dock kunna utgöra del av utbyggnadsområde för bostäder för att på så sätt minska behovet av att exploatera brukningsvärd jordbruksmark.

I området mellan söder om samhället finns sammanhängande skogspartier som är allemansrättsligt tillgängliga. Norr om samhället gör däremot jordbrukslandskapet att den allemansrättsligt tillgängliga marken är begränsad.

Teknisk försörjning/infrastruktur

De två huvudgatorna i Väderstad: Vallsbergsvägen och Folkungavägen hör till det statliga vägnätet vilket påverkar kommunens möjlighet till och ansvar för förändringar.

Utbyggnation av gång- och cykelväg planeras mellan Mjölby och Väderstad, där delen mellan Mjölby och Hogstad kan ses som en första etapp av sträckan.

Inne i samhället behöver trafiksäkerheten förbättras för oskyddade trafikanter. Gång- och cykelbanan längs Vallsbergsvägen bör förlängas norrut från Folkungavägen.

Ett vägreservat nordväst om samhället föreslås. Det skulle ge möjlighet att styra alla tunga transporter till och från Väderstad AB och Kimme bergtäkt utanför samhället vilket i sin tur skulle förbättra trafiksäkerheten påtagligt. Ansvaret för att lösa den aktuella situationen är i allt väsentligt Trafikverkets, men dessvärre är projektet inte prioriterat i den regionala infrastrukturplaneringen. Därför har kommunen öppnat upp för en dellösning av problemet genom att i arbetet för nya bostäder i Storgårdsområdet planera för en ny uppsamlingsgata som förbinder Vallsbergsvägen och Folkungavägen sydost om nuvarande kvartersstruktur. Detta skulle dock inte påverka vare sig trafiken på den södra delen av Vallsbergsvägen eller transporterna från Kimme bergtäkt.

För förbättrad tillgänglighet i kollektivtrafiken en hållplats i centrala Väderstad anordnas som en enklare omstigningshallplats med förbättrade parkeringsmöjligheter för bilar och cyklar. Hållplatserna bör även tillgänglighetsanpassas.

För större utbyggnader av verksamheter i Väderstad kan kapaciteten i vattennätet behöva förstärkas framför allt för att säkerställa tillräckligt vattentryck.

Fjärrvärme är utbyggt till Väderstad.

Västra Harg

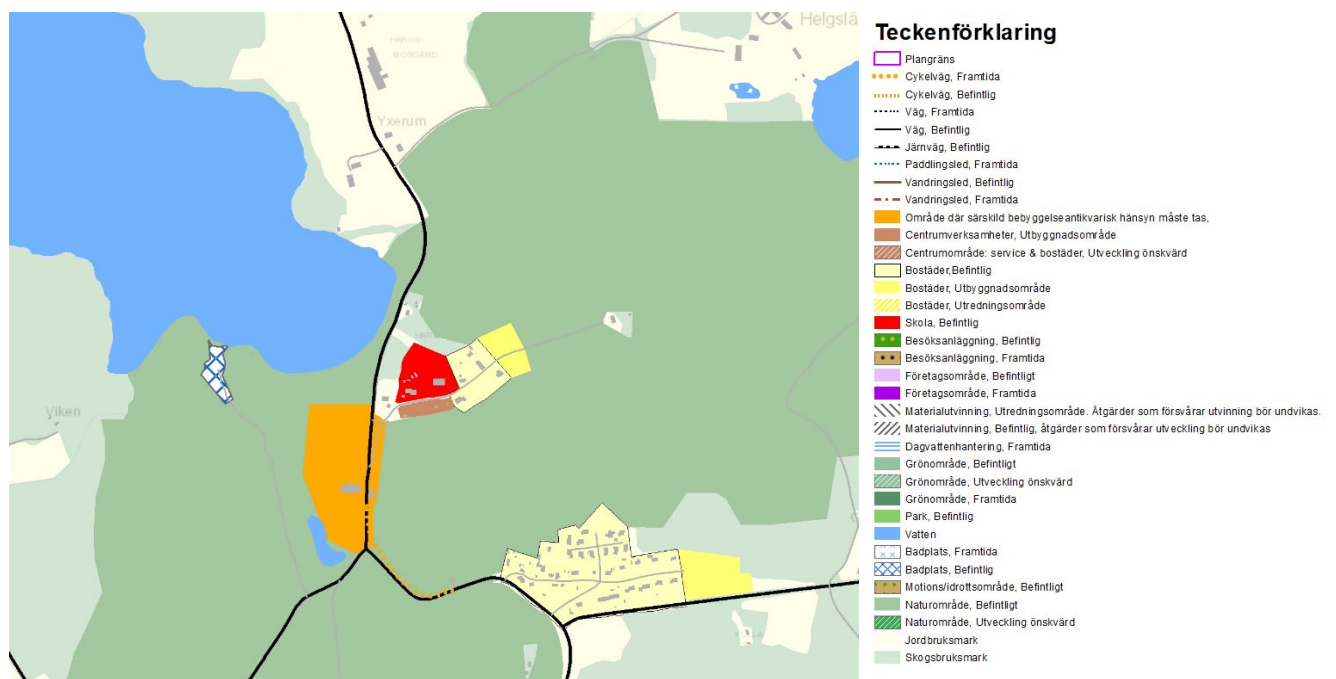
Ortsbeskrivning

Västra Harg ligger i ett mindre jordbrukslandskap i kommunens skogsområde. I Västra Harg bor knappt 100 personer. Orten har ett 40-tal bostäder som är samlade i två delområden på ömse sidor av ett naturreservat. Naturreservatet och Natura 2000-området Västra Hargs lövskogar omsluter samhället på flera sidor. Det finns förskola och skola i Västra Harg. Närmaste butik ligger i Önnebo ca. 4 km söderut. I Hargssjön finns en kommunal badplats. Längs vägen mot Önnebo finns även ett motionsspår, medan fotbollsplanen ligger på vägen mot Spellinge. I anslutning till fotbollsplanen finns även Eklidens festplats. Det finns således gott om allemansrättsligt tillgängliga markområden kring Västra Harg.

Planläge & utbyggnadsområden

Västra Harg är inte en av kommunens prioriterade utbyggnadsorter. I gällande detaljplaner finns idag ca. 10 outbyggda villatomter i en äldre detaljplan i ortens södra del. Kommunens inriktning är att i första hand fullfölja utbyggnaden av detta område.

Därutöver föreslås ett utredningsområde för att studera möjligheten att förlänga bebyggelsen längs byvägen förbi skolan österut med enstaka tomter om det visar sig att det kvarstår kapacitet i vattenförsörjningen efter att det södra delområdet byggt ut. Här innebär utbyggnaden en mindre exploatering av jordbruksmark i ett område som av administrativa skäl även utgör del av naturreservat och Natura 2000 område utan att för den skull innehålla särskilda naturvärden.

Figur 7: Plankarteutdrag över Västra Harg.

I anslutning till skolan och parkeringen föreslås ett möjligt tomtläge för butik och drivmedelsförsäljning om det skulle uppstå en kommersiell efterfrågan för detta i framtiden. Läget bedöms som särskilt gynnsamt genom att det ligger vid den befintliga dagliga servicen i Västra Harg. Avgränsningen av tomten kommer behöva ske med beaktande av de naturvärden som finns i det anslutande naturreservatet.

Där kommunen inte äger marken förutsätter en utbyggnad av orten att berörd fastighetsägare är intresserade av att ny bebyggelse kommer till.

Park & natur

Parkmark med kommunal lekplats finns i det södra delområdet av Västra Harg. Här finns även en asfalterad bollplan. I det norra delområdet finns lekmiljöer på skolgården som är allmänt tillgängliga kvällar och helger. Om detaljplanen i söder fullföljs kommer bollplanen sannolikt inte kunna vara kvar. Ytterligare parkmark planeras inte som följd av framtida utbyggnad av Västra Harg. Tillgången på natur är mycket god och det finns stigar kring och mellan byns två delar att röra sig på.

Teknisk försörjning/infrastruktur

Idag finns kommunalt vatten och avlopp utbyggt i Västra Harg med egen täkt och eget reningsverk. Vattentäktens kapacitet är begränsad och det bedöms inte vara möjligt att bygga ut Västra Harg med mer än ca. 10 bostäder utan omfattande åtgärder i form av etablering av ett nytt vattenverk eller överföringsledning från Mjölby. Kostnaderna för den typen av åtgärder bedöms inte stå i proportion till nyttan. Nya vattenförbrukande verksamheter i byn skulle försvåra möjligheten att försörja ytterligare bostäder. De föreslagna utbyggnadsområdena är anpassade efter denna situation.

Gång- och cykelvägsförbindelserna i Västra Harg bör förbättras genom att trafiksäkerhetsåtgärder genomförs vid kyrkan så att det finns en sammanhängande säker väg mellan skolan och de södra delarna av samhället.

Landsbygden

Mjölby kommuns landsbygd uppvisar en stor variation mellan de mer glesbebyggda skogsbygderna i sydost och fullåkerbygden i norr. Knappt hälften av marken, framför allt koncentrerat till de norra delarna av kommunen, består av jordbruksmark, medan resterande områden i huvudsak består av skogsmark. Enligt SCB bor ca. 20% av kommunens befolkning på landsbygden samtidigt som den utgör mer än 95% av kommunens areal. Av arbetstillfällena i kommunen finns ungefär 10% på landsbygden, medan cirka 20% av den yrkesarbetande befolkningen bor på landsbygden. Kommunen är positiv till att landsbygden är levande och att nya bostäder byggs och nya företag etableras på landsbygden och i de mindre orterna. Jord- och skogsbruk är viktiga sektorer i kommunens näringsliv, särskilt för att bibehålla en levande landsbygd. I framtiden kan besöksnäringen få en starkt betydelse för att skapa arbetsplatser på landsbygden.

Landsbygden har i hög grad påverkats av samhällets strukturomvandling. I takt med att de areella näringarna sysselsätter allt färre har befolkningen tagit arbete i städerna och tätorterna. Ett kännetecken för landsbygdens bebyggelse är kontinuitet och långsam förändringstakt. Kompletteringar av bebyggelsen har oftast tillkommit med enstaka hus åt gången. Huvudinriktningen bör vara att tillkommande bebyggelse på landsbygden inte ska vara mer omfattande än att man normalt sett kan handlägga den med förhandsbesked och inte behöva använda detaljplan. Detta dels för att göra det lättare att bygga på landsbygden, dels för att slå vakt om den långsammare utvecklingstakt som kännetecknar landsbygden i förhållande till tätorterna.

Boende på landet kännetecknas av bl.a. dels en relativ gleshet mellan bostäderna och ofta väl tilltagna tomter, dels avsaknad av en strikt geometrisk kvartersstruktur. Eftersom detta kan anses vara grundläggande kvaliteter är det viktigt att bibehålla en gleshet i bebyggelsen. Med allmänna tendenser i samhället att planera städer och tätorter tätare kan det bli starkare efterfrågan på att tillhandahålla möjligheten till ett rymligare boende/nybyggande tillgodoses på andra håll. Samtidigt måste kommunen beakta att de flesta som bor på landsbygden arbetar i tätorterna och att boende på landsbygden därmed leder till ett större behov av bilresor, vilket påverkar klimatet och miljön negativt. Då kan ett tätortsnära landsbygdsboende med möjlighet till stora bostäder på rymliga tomter vara lämpliga alternativ. Även landsbygdsboende i anslutning till de viktigaste kollektivtrafiklinjerna kan förbättra möjligheterna till ett hållbart vardagsresande.

Bevarande av jordbruksmark och de areella näringarnas betydelse för en levande landsbygd

Jordbruksmark som naturresurs som behöver bevaras har blivit en viktigare fråga under senare år. Inte minst har det skett en skärpning i domstolarna kring förutsättningarna för exploatering av jordbruksändamål för bebyggelseändamål. Enligt miljöbalken, 2 kap. 4§ får

jordbruksmark endast bebyggas om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och det inte finns andra möjligheter att göra detta. I ett antal domstolsbeslut har tydliggjorts att även mark som lagts i träda inte får tas i anspråk för enstaka bostadsbyggnader. Det är uppenbart av den nya rättspraxisen att byggande av enskilda bostäder på landsbygden inte är ett sådant väsentligt samhällsintresse som miljöbalken anger. Byggande av enstaka bostadshus på jordbruksmark bör därför normalt inte tillåtas. Som jordbruksmark räknas all mark som är registrerad av jordbruksmark, d.v.s. även trädor och betesmarker.

Även enstaka nya bostadshus eller nya mindre grupper av bostadshus kan försvåra olika typer av näringsverksamheter (inte minst djurhållning) etablering av vindkraftverk, master och övrig infrastruktur. Detta dels genom de hänsyn som måste tas till de boende, dels genom inverkan från dragningar av nya vägar, ledningar m.m. Det blir då kommunens skyldighet att i rimlig omfattning säkerställa att t.ex. de befintliga verksamheterna skyddas från försvårande etableringar. Detta är inte minst viktigt om man vill slå vakt om en verkligt levande landsbygd.

Samtidigt är det viktigt för jordbruksnäringen att kunna rekrytera och bibehålla arbetskraft. I vissa jordbruksföretag är det viktigt med säsongsanställd personal och det kan då finnas behov av att bygga bostäder för denna i anslutning till brukningscentrum. För att underlätta generationsväxlingar eller samarbete inom familjejordbruk kan det också finnas behov av nya bostäder vid brukningscentrum. Kommunen gör bedömningen att den typen av bostäder som behövs för att underlätta jordbruksföretagandet kan anses vara ett sådant väsentligt samhällsintresse som kan motivera nya bostäder även på jordbruksmark. För att säkerställa att de verkligen byggs för detta ändamål är det viktigt att de lokaliseras vid brukningscentrum. De bör också placeras så att de påverkar verksamheten i så liten grad som möjligt.

Natur- och kulturmiljövärden

En viktig del av boendekvaliteterna på landsbygden är de natur- och kulturlandskap som finns. Därför är det viktigt att dessa kan bevaras. Kommunens inriktning bör därför vara att inte tillåta nya enstaka byggnader inom områden som finns med i kommunens naturvårdsprogram eller omfattas av det generella biotopskyddet. Istället är kommunen positiv till åtgärder som vidtas för att utveckla naturvärdena i jordbrukslandskapet.

En viktig del i upplevelsen av att bo på landet är en kontinuitet i bebyggelsemiljöerna. Det är därför viktigt att nytillkommande bebyggelse placeras och utformas så att de smälter in i de kulturmiljöer som finns. Detta är särskilt viktigt i kyrkbyarna och andra byar med höga kulturmiljövärden. Vid ny bebyggelse i områden med höga kulturmiljövärden bör kommunen ställa krav på bebyggelsens utformning redan i förhandsbeskedet och sedan

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

följa upp det i bygglov. I de viktigaste kulturmiljöerna bör ny bebyggelse prövas i detaljplan.

En god boendemiljö

På landet förväntar man sig att bostadsmiljön ska vara lugn och rofylld. Därför är det särskilt angeläget att nya bostäder lokaliseras på platser som inte är bullerstörda.

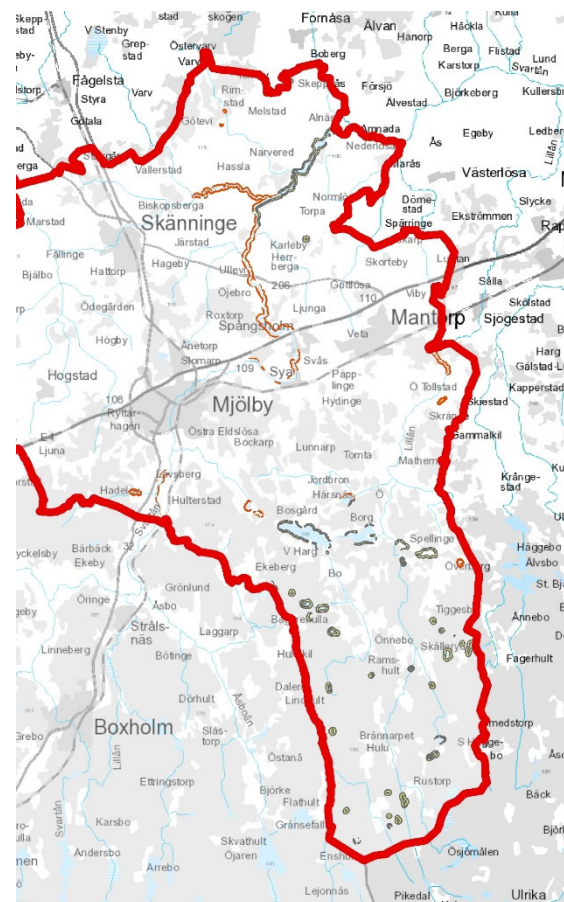
Den tillåtna hastigheten på de allmänna vägarna är i normalfallet 70 km/h. För att upprätthålla en god framkomlighet på vägnätet är det angeläget att kunna bibehålla denna hastighetsbegränsning. En aspekt för att upprätthålla en god trafiksäkerhet är att minimera antalet anslutningar till det allmänna vägnätet då varje korsningspunkt innebär en ökad risk. Därför finns det anledning att i möjligaste mån samordna utfarter från ny bebyggelse med befintlig bebyggelse. För att minska behovet att färdas längs eller korsa de allmänna vägarna bör bostadsgrupperna byggas ut längs de allmänna vägarna.

Bebyggelsegrupperna på landsbygden bör inte bli så stora eller byggas ut på ett sådant sätt att utblickarna mot och möjligheterna att ta sig ut i det omgivande landskapet försvåras för boende.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen

Kommunen bedömer att det är mer relevant att i översiktsplanen ange allmängiltiga riktlinjer och kriterier för var bebyggelse i strandnära lägen kan vara viktig för att skapa landsbygdsutveckling i kommunen än att peka ut specifika strandområden. Anledningen är att det är svårt för kommunen att på förhand förutsäga var t.ex. en turistföretagare bedömer att kommersiellt lämpligaste läge för en anläggning är. Samtidigt är kommunen relativt fattig på sjöar och vattendrag, vilket gör det rimligt att ange vissa delområden som aktuella för denna typ av lokalisering. Prövning.

För att skapa verklig landsbygdsutveckling är det framför allt angeläget att öka antalet arbetsplatser på landsbygden. Turism och besöksnäring är viktiga framtidsnäringar och kan bidra till landsbygdsutveckling. För att dessa företag ska kunna vara

Figur 8: Kartöversikt där föreslagna LIS-områden är markerade.

konkurrenskraftiga kan det finnas behov av att utnyttja strandnära lägen, det kan handla om både logibygnader och brygganläggningar.

För att säkerställa en bra utveckling på landsbygden i kommunen är det viktigt med tillgång till grundläggande service. Kommunen bedömer att landsbygdsskolorna har en viktig sådan funktion och att det är angeläget att kunna slå vakt om dessa för framtiden. Det kräver ett tillräckligt elevunderlag för att vara möjligt. Därför är ny bostadsbebyggelse på landsbygden särskilt viktig i upptagningsområdena för Normlösa och Västra Hargs skolor.

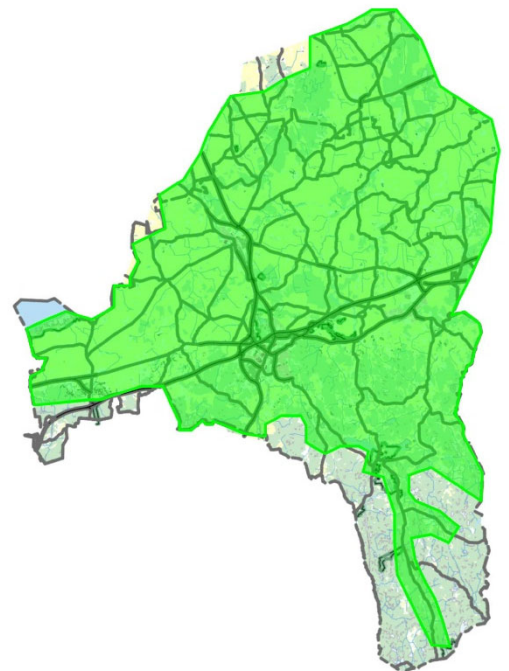
Teknisk försörjning/infrastruktur **Vatten och avlopp**

Enligt lagen om allmänna vattentjänster ska kommunen ordna med allmänt vatten och avlopp om det behövs för skyddet av människors hälsa eller miljön i ett större sammanhang, vilket normalt sett bedöms kunna inträffa för bebyggelsegrupper från 20-30 bostäder och uppåt. Enligt kommunens VA-plan är inriktningen att så långt möjligt begränsa det kommunala åtagandet för att bygga ut det allmänna nätet på landsbygden. Därför bör bebyggelseutvecklingen inte leda till att fler bebyggelsegrupper behöver anslutas än idag. Nya bostäder bör inte heller tillåtas i områden som pekats ut för kommande åtgärder i kommunens VA-plan innan dessa åtgärder vidtagits.

I områden som påverkats av eller bedöms riskera att påverkas av vattenbrist i samband med värmeböljor, bör frågan om en säker vattentillgång utredas i samband med prövningen av den nya bebyggelsen. Frågan om säker tillgång på dricksvatten av god kvalitet behöver även utredas i de norra delarna av kommunen där berggrunden består av tungmetallhaltig alunskiffer.

Utbyggnad av fibernätet

I framtiden kommer möjligheten att ha en anslutning till fibernätverk vara ännu viktigare för arbets- och privatlivet. Med en ökad digitalisering i samhället, bra IT-infrastruktur och större inslag av distansarbete kommer distansberoendet öka för både företag och anställda. Även tillgången till service kommer i viss utsträckning att bli mer distansberoende. Tillgång till en utbyggd IT-infrastruktur på landsbygden kommer därför sannolikt fungera som en drivkraft för en mer levande landsbygd i framtiden.

Figur 9: Utbyggt fibernät slutet av 2022.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

I Mjölby kommun finns ett väl utbyggt fibernät för datakommunikation genom ett flerårigt samarbete med bl.a. Utsikt Bredband AB och i byalagsprojektet. Utbyggnaden av fiber väntas vara färdig under 2022 på så sätt att alla bostadsfastighetsägare i kommunen då har fått möjlighet att ansluta sin bostad till fibernätverket. Detta gör att landsbygden på så sätt är framtidssäkrad och att det finns goda förutsättningar för en mer levande landsbygd.

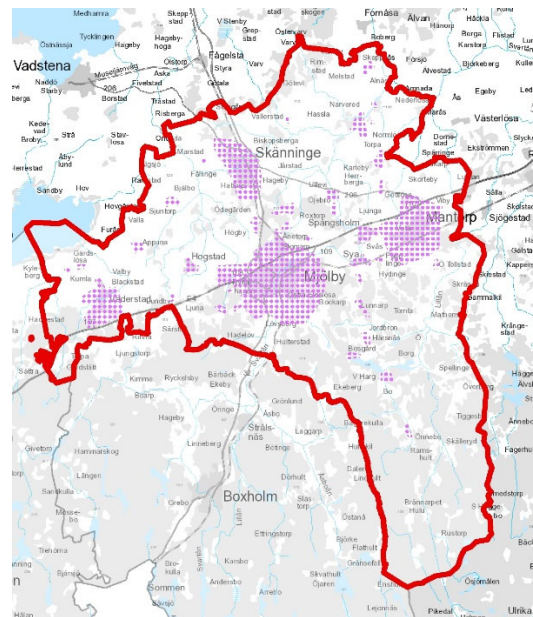
För att bibehålla hög IT-tillgänglighet på landsbygden bör nya bostäder på landsbygden i huvudsak lokaliseras längs den utbyggda IT-infrastrukturen. Vid utbyggnad av mindre grupper av bostäder kommer det sannolikt vara möjligt att utvidga fibernätverken.

Planering för höghastighetsjärnväg

I stora delar av kommunen finns idag ett utredningsområde för höghastighetsjärnväg som klassas som riksintresse av Trafikverket. Fortsatt utredningsarbete för att snäva av möjliga spårsträckningar förväntas ske under 2020-talet. Trafikverket förväntas också ta bort riksintresseklassningen under 2022. Då inriktningen är att järnvägen inte ska kopplas samman med befintliga stambanor i Mjölby kommun är kommunens inriktning att i samverkan med Trafikverket och angränsande kommuner hitta en sträckning som innebär så liten negativ påverkan som möjligt genom kommunen.

Områden med plankrav

Kommunen förordar att ny bebyggelse på landsbygden tillkommer i anslutning till befintliga bostäder, men om husgrupperna blir stora kan det också följa ökade anspråk på olika faciliteter samtidigt som samordningsbehoven mellan fastigheterna ökar och lagstiftningen kräver olika former av gemensamma anläggningar. I större husgrupper kan t.ex. möjligheterna att enskilt lösa vatten och avlopp bli mindre samtidigt som barn och andra oskyddade trafikanter i större utsträckning kommer att behöva utnyttja huvudvägen kan bli så stort att frågan om trafiksäkerhetsåtgärder blir aktuell. Enligt plan- och bygglagen bör ny bebyggelse prövas i detaljplan för husgrupper som omfattar 10-20 hus eller fler. Eftersom kommunen i möjligaste mån vill undvika plankrav på landsbygden bör kommunen vara restriktiv mot en fortsatt utbyggnad av husgrupper som gör att de utvecklas till en mer tätortslig miljö. Med husgrupp avses här bostäder eller verksamheter som är placerade mindre än 100 m från

Figur 10: Områden där ny bebyggelse prövas i detaljplan eller områdesbestämmelser.

varandra. Flera grupper som ligger högst ca. 100 m från varandra kan också ses som en samlad grupp.

I orter med mer än 20 bostäder eller där det idag finns kända problem att hantera vatten och avlopp bör lokalisering av ny bebyggelsen normalt föregås av detaljplan eller områdesbestämmelser.

Riktlinjer byggande på landsbygden

- Ny bebyggelse på landsbygden ska normalt kunna hanteras genom förhandsbesked och bygglov genom att omfattningen är begränsad och placeringen görs i eller i anslutning till mindre bebyggelsegrupper.
- Byggande av enstaka bostadshus är inte ett sådant väsentligt samhällsintresse att jordbruksmark normalt får tas i anspråk.
 - Undantag kan göras för bostäder som behövs för jordbruksverksamhetens drift, t.ex. bostäder för anställda eller för att möjliggöra familj jordbruk och generationsväxlingar. Dessa bostäder ska lokaliseras vid brukningscentrum.
- Tillkommande bebyggelse lokaliseras utanför naturvårdsobjekt.
- Anslutning till allmänna vägnätet bör samordnas med befintliga utfarter för att inte försämra trafiksäkerheten eller leda till krav på sänkta hastigheter.
- Vid lokalisering av nya bostäder måste hänsyn tas till risken för störningar från/på jordbruksproduktionen, särskilt djurhållning.
- Tillgången till dricksvatten även i samband med värmeböljor och torra behöver utredas i samband med prövning av ny bebyggelse och nya verksamheter på landsbygden.
- I områden med mer än 20 bostäder ska ny bebyggelse alltid prövas i detaljplan. Även andra, mindre bebyggelsegrupper kan omfattas av detaljplanekrav som följd av behov av samlade VA-lösningar, högt bebyggelsetryck eller liknande.
- All tillkommande bebyggelse inom 0,5 km från i översiktsplanen föreslagna utbyggnadsområden för respektive tätort, ska föregås av detaljplan.
- I kyrkbyar samt övriga miljöer med höga kulturmiljövärden utpekade regionalt, ska förändringar av bebyggelsen ske med hänsyn till kulturmiljövärdena och med stöd av antikvarisk kompetens. I riksintresseområden kan det bli aktuellt att ny bebyggelse föregås av detaljplan eller områdesbestämmelser.
- Större verksamheter eller verksamheter med miljöpåverkan ska prövas i detaljplan. Detta gäller normalt inte lantbruksverksamheter.
- De områden där kommunen anser att prövning av ny bebyggelse ska ske genom detaljplan framgår av översiktsplanens karta avseende planeringsföresättningar.
- Följande kriterier ska vara uppfyllda för att ett projekt ska kunna anses omfattas av reglerna för "Landsbygdsutveckling i strandnära lägen"
 - Byggnader och anläggningar som behövs för besöksnäring och turism oavsett läge i kommunen.
 - Bostadsbebyggelse inom skolupptagningsområdena för Västra Hargs skola och Normlösa skola.
 - Lokala föresättningar för att ett projekt ska kunna tillåtas är:

Översiktsplan för Mjölby kommun
(landsbygden och de mindre orterna)
Samrådshandling

- Att vatten och avlopp kan anordnas utan negativ påverkan på vattenkvaliteten.
- Att det inte är lokaliserat i skyddad natur eller områden upptagna i kommunens naturvårdsprogram.
- Att det inte ligger inom riksintresseområde för naturvård eller rörligt friluftsliv. (Gäller inte anläggningar för turism och besöksnäring)
- För alla bostadsprojekt gäller:
 - Enstaka nya bostäder ska lokaliseras i anslutning till befintliga bostäder. (MB 7 kap. § 18d)
- Ingen fastighetsbildning får ske så att nya fastigheter går ända ner till strandlinjen. Fastighetsbildning får inte heller ske så att strandlinjen helt täpps till och inte går att nå från anslutande landområden. Inga öar, näs och mindre uddar ska helt tas i anspråk för tomtplats. Fri passage om minst 50 meter ska lämnas längs stranden.

Rekommendationer om placering och utformning av bostadsbebyggelse på landsbygden:

- Bebyggelsen på landsbygden har traditionellt placerats i de minst produktiva delarna av markerna ofta i anslutning till höjdryggar, vattendrag eller dalgångar. Bebyggelsen har passats in i landskapet och sällan tillåtits dominera över det. För att nya hus inte skall störa landskapsbilden bör de placeras i anslutning till befintliga hus, vid skogsmarksgräns eller i anslutning till vägkorsningar.
- För att ansluta till den glesa karaktären bör nya tomter vara väl tilltagna, i normalfallet minst 2000 m². Därmed kan man i normalfallet både åstadkomma en lämplig terränganpassning och skapa utrymme för enskilt vatten och avlopp på den egna tomten.
- Bebyggelsen bör utföras med friliggande garage/förrådsbyggnader och byggnaderna bör placeras vinkelställda i förhållande till varandra så att det bildas en gårdsmiljö på tomten. En sådan gårdsmiljö skyddar också mot vind och ger fina lägen för uteplatser.
- Det är positivt om nya bostäder ges en stil som tydligt avspeglar sin tillkomsttid. Samtidigt bör volymer, material och färgsättning anpassas till sin omgivning. Detta innebär i normalfallet att husen utformas med sadeltak och ges en sådan volym att fasaderna dominerar över taket, vilket sker genom att taklutningen är högst 38 grader. Fasaderna ska vara av trä eller puts. Fasader i öppna landskapsrum syns på långt håll. Därför ska val av färgsättning ske med omsorg och hållas till traditionella färger med låg kulörthet.

Planeringsförutsättningar: värden, hänsyn och generella riktlinjer

De tematiska ställningstaganden som görs i detta avsnitt av översiktsplanen omfattar hela kommunens yta om inte annat anges under respektive rubrik. Det handlar då om att det redan finns ställningstaganden i respektive fördjupning av översiktsplanen som fortsatt bedöms vara aktuella.

Befolknings- och näringslivsutveckling – bostadsförsörjning & lokaler för näringslivet

Mjölby ingår i en allt mer integrerad bostads- och arbetsmarknadsregion i länet. Mjölby kommuns utveckling under senare år har präglats av en tydlig tillväxt både vad gäller arbetsplatser och befolkning. Så har under perioden 2011-2019 den totala befolkningen ökat med 6,5% eller ca. 1700 invånare samtidigt som den yrkesverksamma befolkningen ökat med 12% eller ca. 1500 invånare och antalet arbetsplatser ökat med ca. 2000 eller 18%. Totalt har kommunen 2020 ca. 28 000 invånare och ca. 13 000 arbetsplatser. Kommunens näringsliv har alltså utvecklats starkare än befolkningstillväxten. Kommunen har nästan en lika stor inpendling som utpendling och har, med undantag för Linköping och Norrköping, ett inpendlingsöverskott från alla länets övriga kommuner. Dock präglas kvinnornas arbetsmarknad av en utpendling till grannkommunerna.

Bostadsutbud och åtgärdsbehov

Kommunens bostadsbestånd består till drygt 50% av småhus och knappt 50% av flerbostadshus. Utanför tätorterna består bostadsbeståndet nästan uteslutande av småhus. Sett till upplåtelseform står hyresrätter för 1/3 av bostäderna, bostadsrätterna för ca. 15%. Under perioden 2013-2020 tillkom drygt 750 bostäder med samma fördelning av hustyper som i kommunen totalt sett. I genomsnitt bor det knappt 2,2 personer per bostad i kommunen. Det är ett relativt högt värde, vilket sannolikt kan förklaras av den stora andelen småhus i kommunen och den stora andelen barnfamiljer i befolkningen.

Av totalt ca. 13 000 hushåll i kommunen bedöms knappt 6% vara trångbodda enligt norm 3¹.

En viktig del av kommunens inflyttning består av unga barnfamiljer som i stor utsträckning efterfrågar stora bostäder, inte minst småhus. Detta gör att efterfrågan på nyproducerade småhus bedöms vara hög, särskilt så länge det finns brist på sådana i Linköpings kommun.

¹ Samtliga hushållsmedlemmar (inklusive barn) ska ha eget sovrum, förutom makar och partners som ska dela. Dessutom ska det finnas ett kök och ett vardagsrum

Samtidigt har även produktionen av flerbostadshus utvecklats positivt och har lett till såväl omflyttningar inom kommunen som inflyttning till kommunen.

För att skapa en bättre balans mellan olika bostadstyper och upplåtelseformer behöver kommunen framför allt i Mantorp och Skänninge säkerställa att fler bostadsrätter byggs och öka andelen flerbostadshus i Mantorp.

Med en fortsatt befolkningstillväxt på ca. 300 personer per år bedöms nyproduktionen av bostäder behöva vara 100-150 bostäder per år. Huvuddelen av denna bedöms, mot bakgrund av kommunens inriktning och tidigare utveckling, lokaliseras i de tre största tätorterna medan upp till ca. 10% byggs i de mindre orterna och på landsbygden. Väderstads tätorts utvecklingsförutsättningar hänger i framtiden starkt samman med hur näringslivet utvecklas särskilt med avseende på det besöksmål med mattema som planeras. Eventuellt kan en större andel av kommunens befolkningstillväxt komma att ske i Väderstad än vad som antagits tidigare. Behovet av nya bostäder i den mindre orterna hanteras genom de förslag på mindre utbyggnadsområden som finns i översiktsplanen medan de på landsbygden hanteras genom förhandsbesked.

Näringslivets inriktning och framtidsbehov

Mjölby kommuns näringsliv kännetecknas av en stark dominans inom verkstadsindustrin med Toyota och Väderstad som de största arbetsgivarna. Ungefär 1/4 av arbetsplatserna återfinns utanför Mjölby, Skänninge och Mantorps tätorter.

Enligt en analys inom arbetsmarknadsregionen har utvecklingen under senare år varit starkare i tjänstebansherna, både mot företag och mot konsument. En del av denna utveckling kan bero på outsourcing av företags servicefunktioner, men även utvecklingen av trafikantservicen på Viringe har varit betydande. Det är dock osäkert hur mycket den utvecklingen kan fortsätta. Även inom logistik har antalet arbetsplatser ökat i kommunen. Analysen pekar även på att ytterligare ca. 1000 arbetstillfällen kan tillkomma i kommunen till 2040. Givet den allmänna trenden i samhället där framför allt tjänstesektorn bedöms växa, är det troligt att detta även kan komma att prägla utvecklingen i Mjölby kommun. Samtidigt kännetecknas tillverkningsindustrin i Mjölby kommun av företag av världsklass, vilket kan göra att även tillverkningsindustrin kan förväntas utvecklas positivt i kommunen.

Utöver den allmänna trenden med större fokus på tjänsteföretag blir det allt viktigare för företag att hitta rätt kompetens. Det blir då allt viktigare med tillgång till lokaler i bra kommunikationslägen för att underlätta pendling inom den regionala bostadsmarknaden. Det är också viktigt med ett bra utbildningsutbud, ett rikt utbud av fritidsaktiviteter och en attraktiv närmiljö för att locka kompetent personal att bosätta sig i orten där företaget ligger. Sammantaget kan detta leda till ett behov av att bredda synen på näringslivets behov

av lokaler till att även ge möjlighet till t.ex. kontor i stationsnära lägen, inte bara storskaliga verksamhetsområden i tätorternas ytterkanter.

Offentlig service

Vårdcentral och tandvård

Region Östergötland driver tre vårdcentraler i kommunen. Förutom befolkningen i Mantorp, Mjölby och Skänninge ger de service till respektive orsts omland. Täckningsgraden är god och det är därför viktigt att servicen finns kvar på dessa orter. Kommunen ser positivt på att regionen har för avsikt att utveckla sin verksamhet i Mantorp och Mjölby med nya lokaler.

Förskola

Förskolor finns idag i Hogstad, Normlösa, Sya, Västra Harg, Väderstad samt på landet norr om Väderstad. Den nuvarande förskolestrukturen gör att 95% av befolkningen har högst 5 km till närmaste förskola.

Skola

Gymnasieskola finns idag i Mjölby. Ca 50% av kommunens elever går i kommunens gymnasieskolor. Övriga går framför allt i Linköpings kommun.

Högstadieskolor finns idag i Mantorp, Mjölby och Skänninge som också har skolor för låg- och mellanstadiet.

I Normlösa, Väderstad och Västra Harg finns skolor för F-5. De har tillsammans ca. 200 elever varav hälften går i Väderstad skola. Den nuvarande skolstrukturen gör att drygt 90% av befolkningen har högst 5 km till närmaste skola F-5.

Grupp- och serviceboenden

Idag finns boenden bara i Mjölby, men det pågår utbyggnad av enheter i Mantorp och Skänninge. Kommunen har inte några planer på att ordna boenden i de mindre orterna.

Äldreomsorg

Vårdboenden för äldre finns i Mantorp, Mjölby, Skänninge och Väderstad. För att få bo på ett vårdboende krävs ett kommunalt beslut. Trygghetsboenden är en boendeform för äldre som inte är behovsprövad. Dagens trygghetsboenden hyrs ut av Bostadsbolaget och finns i Mantorp, Mjölby och Skänninge.

Bibliotek

Kommunens bibliotek finns i Mantorp, Mjölby, Skänninge och Väderstad.

Idrottshallar, föreningslokaler & friluftsbad

Idag finns idrottshall och fritidsgård i Väderstad. Det finns badplatser som drivs i kommunal regi i Svartån Nederlösa och i Västra Hargssjön vid Västra Harg.

Tillgången till mötesrum, samlingslokaler och idrottsanläggningar kan ofta vara avgörande för föreningslivets möjlighet att verka. Ett effektivt sätt att tillhandahålla lokaler till ett lägre pris kan vara att dubbelutnyttja kommunala lokaler. I samband med nybyggnation eller större ombyggnationer av kommunala verksamhetslokaler bör kommunen därför ha som ambition att utforma lokaler och inpasseringssystem så att det blir enkelt att hyra/hyra ut lokaler till föreningslivet.

Inriktning för Idrottshallar och föreningslokaler i den fysiska planeringen:

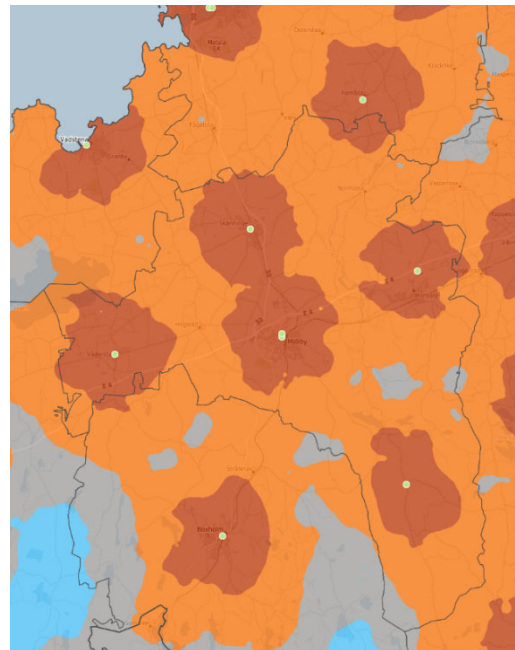
I samband med om- och nybyggnad av skolor bör så långt möjligt lokaler – idrottshallar, matsalar, hemkunskapssalar, slöjdsalar samt lektionssalar planeras så att de blir lätta att skilja av och hyra ut till föreningar. Så långt möjligt bör även utrymme för mindre förråd eller låsbara skåp som kan hyras för förvaring av föreningars utrustning säkerställas i eller vid lokaler som kan förväntas vara attraktiva att hyra.

Kommersiell service/ serviceplan för landsbygden och de mindre orterna

Kommersiell service finns idag i Mantorp, Mjölby, Skänninge, Väderstad och Önnebo. För boende i kommunens nordöstra del finns närmaste service i Fornåsa i Motala kommun. Ca. 90% av kommunens befolkning har högst 5 km till butik med fullt dagligvarusortiment, drivmedelsförsäljning samt apotek- och posttjänster. Det innebär att den absoluta merparten av befolkningen har tillgång till daglig service inom rimligt cyklingsavstånd från bostaden.

98% av befolkningen har högst 10 km till dessa typer av daglig service. Geografiskt är det framför allt i de glesare befolkade sydostliga delarna av kommunen som avstånden till drivmedelsförsäljning och posttjänster överskrider både 10 och 15 km.

I förhållande till regionens målsättning att befolkningen ska ha högst 20 km till den här typen av service kan konstateras att tillgängligheten till service i kommunen är god. Ett rimligare målvärde vore att befolkningen ska ha högst 10 km till daglig service. Ett avstånd på högst 10 km gör det också möjligt att utträta enklare ärenden inte bara med bil utan även med t.ex. elcykel.

Figur 11: Karta över tillgången till dagligvaror i kommunen med närområde.

Översiktsplan för Mjölby kommun
(landsbygden och de mindre orterna)
Samrådshandling

I Mjölby finns mer specialiserad service som t.ex. banktjänster. Servicen i Mantorp, Mjölby och Skänninge har störst upptagningsområde och kan anses ha ett robust kundunderlag för daglig service. Deras serviceutbud säkerställer även att en stor del av den omgivande landsbygden och de mindre orterna har tillgång till näraliggande service. Bara servicen i Mjölby, Mantorp och Skänninge gör att drygt 90% av befolkningen har högst 10 km till närmaste service.

För tillgången till service på landsbygden och i de mindre orterna är även butiken i Önnebo och butikerna och mackarna i Väderstad och Fornåsa viktiga för tillgången på näraliggande service. I Väderstad är servicen viktig både för de boende och för det stora antalet som arbetar på orten. Förändringar av servicen i Nykil och Ulrika i Linköpings kommun, bedöms vid en analys ha mindre betydelse för tillgänglighet till service i Mjölby kommun, dels då det finns service i Önnebo, dels då de huvudsakliga pendlingsvägarna inte går via de orterna.

Skolorna i Normlösa, Väderstad och Västra Harg har betydelse för att kommunens barn ska ha närhet till sin dagliga verksamhet. Skolorna har också en viktig symbolisk funktion för att skapa en identifikation och för att visa att kommunen stöttar en levande landsbygd. Närmaste alternativa skola ligger i Mjölby respektive Mantorp utom i Normlösaområdet där närmaste alternativa skola är Fornåsa för en relativt stor grupp.

Normlösa/Fornåsa

Normlösa är en typ av mindre servicenod i kommunen genom sin förskola och skola. Däremot saknas idag handel. Genom skolan och förskolan på orten finns en naturlig centrumfunktion för omlandet och relativt sett många har ärende till byn i vardagslag. En stärkning av centrumfunktionen skulle kunna ske genom etablering av t.ex. en obemannad mataffär om detta bedöms vara kommersiellt intressant. För att möjliggöra detta skulle det behövas en utpekad och planlagd tomt för ändamålet.

Skulle i stället skolan behöva läggas ner är det angeläget att studera förutsättningarna för att möjliggöra skolgång i Fornåsa skola istället. Fornåsa i Motala kommun har idag ett relativt stort kundunderlag, ca. 2700 personer, främst i den egna kommunen. Det geografiska omlandet berör de nordostliga delarna av Mjölby kommun och gör att t.ex. de boende i Skeppsås har mindre än 5 km till service. En nedläggning av butiken skulle förlänga snittreslängden för service med 5 km för de boende i upptagningsområdet. Därför är servicen i Fornåsa viktig för servicetillgången på landsbygden i den här delen av kommunen.

Väderstad

Väderstad är kommunens största och viktigaste serviceort utöver Mjölby, Mantorp och Skänninge med både butiker, serveringar, drivmedelsförsäljning, skola, förskola, biblioteksfilial och föreningslokaler.

Service i Väderstad har ett kundunderlag som sträcker sig in även i Boxholms, Vadstena och Ödeshögs kommuner. Personmässigt har knappt 1500 personer Väderstad som sin närmaste serviceort, men därtill kommer att dagbefolkningen i omlandet är ca. 1100 personer. Skulle servicen försvinna skulle snittreslängden för dagligvaruservice öka med ca. 6 km och med 5 km för drivmedelsförsäljning. Den dagliga servicen bedöms av kommunen vara en viktig del för Väderstads förutsättningar att bibehålla och utveckla den breda floran av handel och service som finns på orten och även för en i övrigt attraktiv miljö för boende och företagande.

Den nuvarande livsmedelsbutiken är relativt liten och kan behöva utvecklas över tid, inte minst för att förenkla logistiken. Kommunen bör därför söka efter en lämplig plats och möjliggöra planläggning för ett nytt butiksläge.

Önnebo/Västra Harg

I Västra Harg och Önnebo finns idag kommunens sydostliga servicenod med skola, förskola och dagligvaruhandel. Även om befolkningsunderlaget är litet är avståndet från kommunens sydostligaste delar långt till alternativ service, vilket gör det viktigt att så långt möjligt bibehålla servicen.

Butiken i Önnebo har ett litet kundunderlag, ca. 700 personer, men ett stort geografiskt omland. Den ligger i den del av kommunen som har längst avstånd till posttjänster och drivmedelsförsäljning, upp till 20 km.

För en god geografisk täckning skulle en utveckling av servicen i Önnebo/Västra Harg med även drivmedelsförsäljning och postombud vara mycket positiv även om antalet personer som berörs är relativt begränsat. Över tid är det tänkbart att en lokalisering i Västra Harg, med ett något större kunderlag (ca. 950 personer) och med offentlig service i form av förskola och skola skulle kunna ge långsiktigt robustare förutsättningar för kommersiell service med sitt större kundunderlag och fler målpunkter i tätorten. Kommunen bör därför söka efter en lämplig plats som skulle kunna möjliggöra för en framtida etablering av butik och drivmedelsförsäljning på orten om butiken i Önnebo skulle komma att läggas ned.

Slutsatser och bedömningar

Service i Mantorp, Mjölby och Skänninge är avgörande för tillgången till daglig service för kommunens invånare. Här är kundunderlagen tillräckligt starka för att det ska finnas

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

aktörer som på marknadsmässiga grunder tillhandahåller kommersiell service utan särskilda bidrag.

För att upprätthålla en god tillgänglighet till daglig service för kommunens invånare är det särskilt angeläget att även ha servicenoder i Väderstad och Önnebo/Västra Harg. Även servicen i Fornåsa har viss betydelse för kommunens invånare. Här är kundunderlagen svagare och konsekvenserna blir större om en enskild aktör tvingas lägga ner sin verksamhet. Det kan därför finnas anledning för det allmänna att bevilja bidrag till service i dessa orter och för kommunen att verka för bättre lokaliseringar där så önskas från respektive aktör. På motsvarande sätt skulle det kunna vara lämpligt att hitta en möjlig tomt för t.ex. en obemannad mataffär i Normlösa.

Kommunens långsiktiga målsättning är att förbättra nuvarande tillgänglighetsnivå så att:

- minst ca. 90% av befolkningen har högst 5 km till daglig service
- i princip hela befolkningen har högst 10 km till daglig service

Kommunens serviceorter är:

- Mantorp
- Mjölby
- Skänninge
- Väderstad

Normlösa och Västra Harg/Önnebo är viktiga servicenoder i kommunens

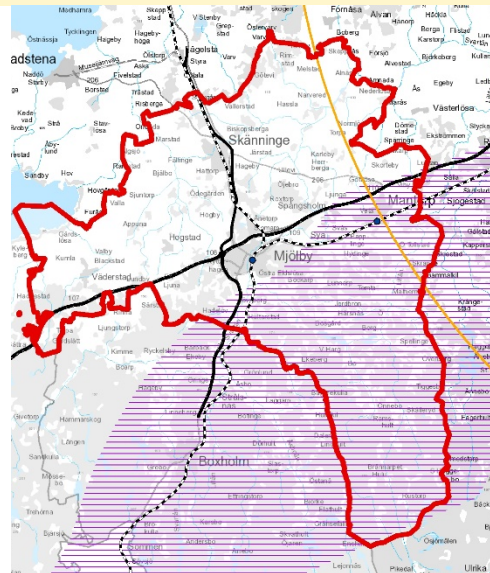
landsbygdsområden även om serviceutbudet inte är lika brett som i serviceorterna.

Kommunen förordar att bidrag kan aktualiseras för daglig kommersiell service i Väderstad och Önnebo/Västra Harg inom kommunen och i Fornåsa i Motala kommun.

Kommunikationer och infrastruktur

Riksintressen

Trafikverkets riksintresseanspråk för befintliga anläggningar omfattar vägarna E4, 32 och 50 samt järnvägarna Södra stambanan med stationerna i Mantorp och Mjölby och Godsstråket genom Bergslagen. Därutöver har Trafikverket ett riksintresseanspråk som avser utredningskorridor för framtida höghastighetsbana på sträckan Linköping – Jönköping. Detta föreslås dock utgå i samband med att deras riksintresseöversyn fastställs under 2022.

E4 ingår i det europeiska TEN-T nätet och det nationella stamvägnätet. Även väg 50 ingår i det nationella stamvägnätet. Båda de berörda järnvägarna ingår i TEN-T.

Kollektivtrafik

För att skapa en långsiktigt hållbart integrerad bostads- och arbetsmarknad i Östergötland behöver arbetspendling med kollektivtrafik vara ett konkurrenskraftigt alternativ till bilen. Det är också viktigt att man kan använda kollektivtrafiken för fritidsresor kvällstid om bilberoendet ska kunna minska. Viktiga förutsättningar för detta är närhet till kollektivtrafikshållplatser, en hög turtäthet under stora delar av dygnet och en kort restid. Sannantaget kan de delarna ge en restid från dörr till dörr som kan konkurrera med bilen. Därutöver behöver fordonen vara bekväma och möjligheterna att på ett tryggt sätt ta sig till hållplatserna/stationerna och där parkera bil eller cykel vara goda. För att kunna vara ett reellt alternativ i vardagen behöver kollektivtrafiken bestå av linjetrafik.

Idag finns goda pendlingsmöjligheter inom kommunen och till Linköping, Motala, Vadstena, Boxholm och Tranås medan restiden till Ödeshög är relativt hög. Även restiderna mellan Skänninge och Boxholm/Tranås är normalt onödigt långa p.g.a. bristande tidtabellsanpassning. En vidareutveckling av pendeltågstrafik mot Örebro när dubbelspåret färdigställts 2029 skulle förbättra pendlingsmöjligheterna i västra länsdelen påtagligt.

För att förbättra pendlingsmöjligheterna för dem som arbetar och studerar i Linköpings västra stadsdelar skulle kollektivtrafikens tillgänglighet behöva stärkas till den delen av staden.

En kartläggning av befolkningens avstånd till busshållplats respektive pendeltågsstation har gjorts. Utgångspunkten har varit att upplevelsen av acceptabelt avstånd är sammanhängande dels med typ av trafik, dels en orsts storlek. Indikatorer för rimliga avstånd är högst 1500 m verkligt gångavstånd till pendeltågsstationen i Mjölby, 1000 m till pendeltågsstationerna i Mantorp och Skänninge respektive 500 m till busshållplats i övriga delar av kommunen. Idag nås indikatorvärdena för 53% av kommunens befolkning. För kollektivtrafikens konkurrenskraft är det angeläget att situationen inte försämras över tid.

Järnvägar

Järnvägarna är viktiga för Mjölby kommun och skapandet av en integrerad bostads- och arbetsmarknad i regionen. Därför är inte minst möjligheterna att pendla inom länet och till intilliggande regioncentrum viktiga. Ett starkt järnvägsnät ger också möjlighet till överflyttning av godstrafik från väg till järnväg.

Figur 12: Riksintresseanspråk avseende kommunikationer i kommunen.

Dubbelspårsutbyggnaden mot Hallsberg är ett viktigt pågående projekt som påtagligt kan förbättra kommunens regionala funktionella samband. För att möjliggöra en utveckling av tågtrafiken på södra stambanan är det viktigt

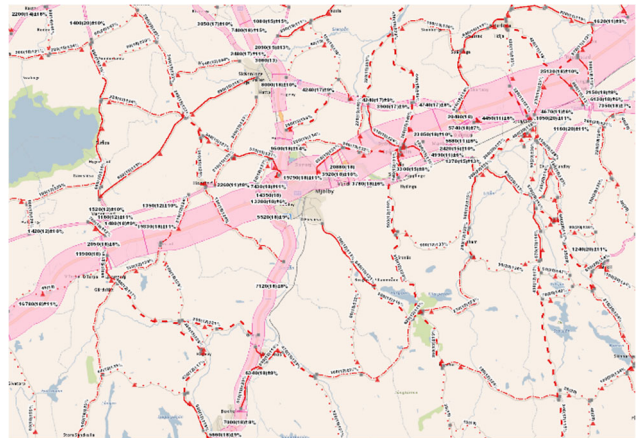
Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

att Ostlänken byggs ut och att planeringen för den fortsatta sträckningen av höghastighetsbanan genom länet slutförs. Kommunen vill att höghastighetsbanans sträckning läggs så långt från tätorterna som möjligt. Byggs järnvägen med lägre hastighetsstandard finns det anledning att eftersträva ett stationsläge i Mjölby som möjliggör en effektiv bytesmöjlighet mellan Motala/Örebro och nya järnvägen.

Kommunen vill verka för större flexibilitet mellan godstransporter på järnväg och väg. Kommunen har därför en positiv inställning till omlastningscentral i Skänninge, i nära anslutning till 32/50.

Vägtrafik

Väghållaransvaret i kommunen är delat mellan kommunen, som ansvarar för större delen av tätorternas lokalgatunät, Trafikverket, som ansvarar för de större gatorna i tätorterna samt de allmänna vägarna på landsbygden, samt enskilda vägföreningar som ansvarar för det stora nät av enskilda vägar som finns på landsbygden. Många av de enskilda vägarna får bidrag från staten för att garantera att allmänheten har möjlighet att nyttja vägarna. Det delade väghållaransvaret gör att samverkanslösningar ofta är nödvändiga för åtgärder på gatu- och vägnäten även i de mindre orterna.

Figur 13: Karta över trafikflödena på det allmänna vägnätet. Bredare linje=större flöde.

Trafiksäkerhet

Nya hastighetsgränser 30 – 40 – 60

För att förbättra trafiksäkerheten i tätorterna har kommunen möjlighet att införa nya hastighetsgränser. I dagsläget gäller till stor del 50 km/h vilket är bashastigheten inom tätbebyggt område. Genom metodiken Rätt fart i staden som är framtagen av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt Trafikverket har de tätbebyggda områdena Väderstad, Hogstad, Normlösa, Spångsholm, Sya och Västra Harg analyserats. Analysen har genomförts utifrån ett flertal olika aspekter, bland annat trafiksäkerhet, tillgänglighet för biltrafik, räddningstjänst och kollektivtrafik, ortens karaktär, trygghet och miljö. Gatorna har fått en hastighet beroende på hur de ser ut, hur omgivningen ser ut och vilken typ av trafik som går där. Principerna för detta är:

- Gångfartsområde/gågata. Områden/gator där det är tätt mellan målpunkterna och med en tät strid av korsandefotgängare eller cyklister. Gång- och cykeltrafikanter prioriteras framför biltrafiken som har en begränsad framkomlighet.
- 30 km/h. I bostadsområden och på gator där gång- och cykeltrafik sker i blandtrafik.

Översiktsplan för Mjölby kommun
(landsbygden och de mindre orterna)
Samrådshandling

- 40 km/h. I industriområden, på bussgator, på vissa matargator och på de större gatorna/huvudlederna där det är blandtrafik. Gång- och cykeltrafikanterna har oftast en separerad bana men korsar både på ordnade passager och spontant.
- 60 km/tim. På de stora infartslederna där gång- och cykeltrafikanter är separerade och där passagera enbart sker på ordnade passager.

Ändringarna genomförs i samarbete med Trafikverket

Vägar (& gator i de mindre tätorterna)

Följande åtgärder ser kommunen utan inbördes rangordning som angelägna att åtgärda

Brister i gatunäten

- Nya hastighetsgränser införs inom de tätbebyggda områdena
- Förbättrad trafiksäkerhet på Vallsbergsvägen norrut från korsningen med Folkungavägen
- De brister som framkommit i Trafikverkets inventering av gång-, cykel- och mopedpassager på statligt vägnät bör åtgärdas skyndsamt.
- Gång- och cykelvägskoppling i Västra Harg mellan södra bostadsområdena och skolan

Brister i vägnätet

- Utbyggnad av förbifart nordväst om Väderstad för att avlasta de centrala delarna från den tunga trafiken.
- Utbyggnation av 2+1-väg (riksväg 32) inklusive gång- och cykelväg mellan Mjölby och Sommen, för förbättrad trafiksäkerhet, framkomlighet för både bil-, gods- och kollektivtrafik.
- Utredning av åtgärder för ökad trafiksäkerhet på väg 206 mellan Vadstena och Mantorp. Särskilt fokus bör läggas på sträckan mellan Vadstena och Skänninge med sikte på att öka kollektivtrafikens attraktivitet.
- Utredning av åtgärder för ökad trafiksäkerhet på väg 942 mellan Väderstad och Mjölby.
- Utredning av åtgärder för ökad trafiksäkerhet på väg 636 mellan Mantorp och Vikingstad.

Gång- och cykeltrafik

Nya cykelvägar bör anordnas för pendling, träning och turism. Följande sträckor ser kommunen utan inbördes rangordning som särskilt angelägna.

- Mantorp – Sjögestad
- Mjölby – Boxholm via Strålnäs
- Mjölby – Väderstad

Trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter behöver också förbättras på sträckan Spångsholm – Sya.

På sikt bör även följande sträckor utredas i samverkan med Trafikverket och berörda kommuner.

- Skänninge – Vadstena
- Skänninge – Motala via Fågelsta
- Skänninge - Mantorp

- Väderstad – Ödeshög

Inriktning för trafik, gator och vägar

- Mjölby kommun eftersträvar bekväma, säkra, snabba och miljövänliga kommunikationer. Hela vägen – dörr till dörr – ska beaktas.
- Kommunen ska verka för anläggandet av höghastighetsbana genom regionen (Europabanan/Götalandsbanan)
- Den tekniska utvecklingen gör det möjligt för fler att resa hållbart även på landsbygden, exempelvis med elcykel. Kommunen ska bl.a. därför verka för en fortsatt utbyggnad av cykelvägnätet inom och mellan tätorterna.
- Gat- och vägmiljöerna i centrala lägen bör prioritera oskyddade trafikanter och dämpa motorfordonstrafikens negativa inverkan.
- Lokalgator utformas med hänsyn till god trafiksäkerhet.
- Gator och allmänna platser ska fortsätta göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar så att transporter och rörelser kan ske på egen hand.
- Vid utbyggnad av nya gator läggs kanalisering för utbyggnad av fibernätverk.

Kommunens målsättning för kollektivtrafiken är att:

- Kommunen stödjer utvecklingen av kollektivtrafik, i första hand pendeltågstrafiken och Mjölby som knutpunkt för järnvägsnätet. Kollektivtrafiken måste även i framtiden kunna vara ett reellt alternativ även för boende utanför de större tätorterna. Kommunen strävar att kollektivtrafiken görs mer tillgänglig och att färdtjänst är ett väl fungerande alternativ för de som inte alls kan nyttja kollektivtrafiken.
- Det finns kollektivtrafik vars standard möjliggör pendling och fritidsresande mellan kommunens tätorter och Mjölby samt till grannkommunernas centralorter.
 - Lägsta turtäthet vardagar bör vara timmestrafik 05-23 och halvtimmestrafik under högtrafik morgon och eftermiddag. På de mest betydelsefulla linjerna (Östgötapendeln) bör trafiken istället vara kvartstrafik i högtrafik och halvtimmestrafik övrig tid.
 - Andelen av befolkningen som har god tillgänglighet till kollektivtrafik ska inte minska. (högst 500 m för busshållplats utanför stationsorterna eller högst 1000 m till pendeltågsstation i Mantorp och Skänninge respektive 1500 m i Mjölby).
 - restiden från kommunens tätorter till Mjölby centrum bör vara högst 20 minuter med kollektivtrafik.
 - restiden från kommunens tätorter till Linköpings centrum bör vara högst 40 minuter med kollektivtrafik.
 - Restiden mellan Mjölby tätort och övriga angränsande kommunhuvudorter bör vara högst 35 minuter.
 - Restidskvoten mellan tåg och bil bör vara högst 0,8 respektive 1,3 för buss och bil mellan kommunens stationsorter och angränsande kommunhuvudorter.

Förhållningssätt till riksintressena

- Längs alla vägar och järnvägar av riksintresse bör nya bostäder eller annan känslig verksamhet inte lokaliseras på så sätt att det uppstår störningar till följd av buller eller vibrationer eller risker till följd av att vägarna används för transporter av farligt gods. Ny bebyggelse på landsbygden ska inte heller förutsätta nya anslutningar till detta vägnät eller att anspråk kan komma att ställas på sänkt hastighet eller buller/riskreducerande åtgärder.

Ekosystemtjänster

– ett sätt att spegla naturens mångfunktionella betydelse för oss människor

Ekosystemtjänster är ett begrepp som beskriver alla produkter och tjänster som naturens ekosystem tillhandahåller människan och som bidrar till vår livskvalitet och välfärd.

Begreppet används för att skapa förståelse för att människors överlevnad och välmående är beroende av de tjänster och produkter som ekosystemen ger. De kostar oss ingenting när de fungerar, men priset kan bli mycket högt om de sätts ur spel. De är grunden för allt levande och de samhällen vi bygger. För att skapa det hållbara samhället måste vi förstå både hur omfattande och komplicerade naturens system och tjänster är, samtidigt som vi måste inse hur sköra och känsliga de kan vara för störningar och ingrepp.

Ekosystemtjänsterna är internationellt definierade och indelade i olika kategorier:

- **Stödjande ekosystemtjänster** utgörs av ekosystemens grundläggande funktioner som biologisk mångfald, ekologiskt samspel, naturliga kretslopp och jordmånsbildning. De är alla nödvändiga beståndsdelar för att övriga ekosystemtjänster ska kunna fungera.
- **Reglerande ekosystemtjänster** avser bl.a. den naturliga förmågan att rena luft och vatten, pollinering, skydd mot extremväder och ett bättre lokalklimat. Utan dessa skulle det krävas omfattande tekniska lösningar för att åstadkomma en god miljö.
- **Försörjande ekosystemtjänster** handlar om naturens förmåga att leverera livsmedel, vatten, råvaror och energi.
- **Kulturella ekosystemtjänster** beskriver de bidrag till vår hälsa och vårt välbefinnande som natur och grönska kan ge i form av mötesplatser, fysisk aktivitet, avslappning, kunskap, kulturarv och identitet.

Ofta kan ett område bidra till flera olika typer av ekosystemtjänster. Så kan till exempel en park bidra med:

- möjlighet till rekreation och förbättrad hälsa genom mötesplatser, promenadslinor och rogivande platser,
- ett bra lokalklimat och bättre luft genom vegetationens skuggning, luftrening och bevarande av fukt
- hantering av extrema vädersituationer och rening av vatten genom att vissa ytor kan användas som fördröjningsmagasin för regnvatten
- biologisk mångfald och pollinering.

Skogsmarkerna kan å sin sida bidra till produktion av byggmaterial, och energi, biologisk mångfald och rekreation. I det storskaliga jordbrukslandskapet, som naturligtvis bidrar med produktion av livsmedel, är det viktigt med andra inslag som t.ex. en biologisk mångfald som kan bidra till en naturlig pollinering, reglering av skadedjur och hantering av extrema väder.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Genom att skapa förutsättningar för långsiktigt hållbart brukande av marker kan exempelvis betesmarker hållas öppna genom betande mular, långsiktiga skogliga ekosystem tillåtas fortleva och värdefulla akvatiska system hålla god ekologisk status. Det skapar goda förutsättningar för hållbara biologiska ekosystem på land och i vatten.

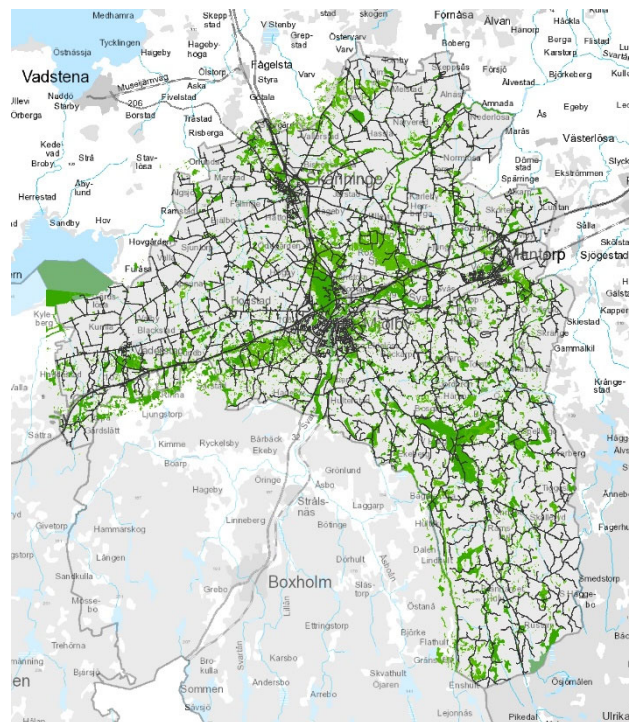
Natur som är rik på mångfald av arter och genetiska variationer inom arter står bättre emot snabba och tillfälliga förändringar.

Kommunen har genomfört en inventering av de ekosystemtjänster som finns idag. I denna ingår även en studie av var det finns en överlagring av många olika typer av ekosystemtjänster på samma plats. Dessa är normalt särskilt viktiga att bevara. I analysen framgår även var det kan finnas behov av att stärka värdena. Kommunens möjlighet att påverka värdena utanför tätortsmiljöerna är dock begränsad.

Grön och blå infrastruktur

På samma sätt som man kan tala om olika typer av teknisk infrastruktur som system som binder samman och försörjer vår bebyggelsestruktur med olika tjänster så bildar vattendrag och natur- och parkområden ett system och mer eller mindre sammanhängande nätverk för olika typer av ekosystemtjänster. I vissa delar av systemet finns värdekärnor där t.ex. upplevelsevärdena eller naturvärdena är särskilt starka. Om de binds samman med varandra kan värdena stärka varandra. På motsvarande sätt kan en försvagning även i områden med lägre värden, men i känsliga lägen, påverka värdena i kärnområdena negativt. T.ex. är Svartån en viktig del i denna struktur då den sträcker sig genom hela kommunen och tillhandahåller en mångfald av olika typer av ekosystemtjänster.

Kommunens ekosystemtjänstanalys ger ett kunskapsunderlag för hur de här infrastrukturen ser ut i nuläget och var det finns områden som inrymmer en mångfald av ekosystemtjänster. Dessa områden är särskilt viktigt att beakta i den fysiska planeringen

Figur 14: Karta över mångfalden av ekosystemtjänster i kommunen. De grönmarkerade områdena utgör de områden som har flest olika ekosystemtjänster i kommunen.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

när tätorterna förändras. I andra delar av kommunen kan istället en avsaknad av mångfald av ekosystemtjänster tjäna som kunskapsunderlag för enskilda fastighetsägares initiativ till förbättringar.

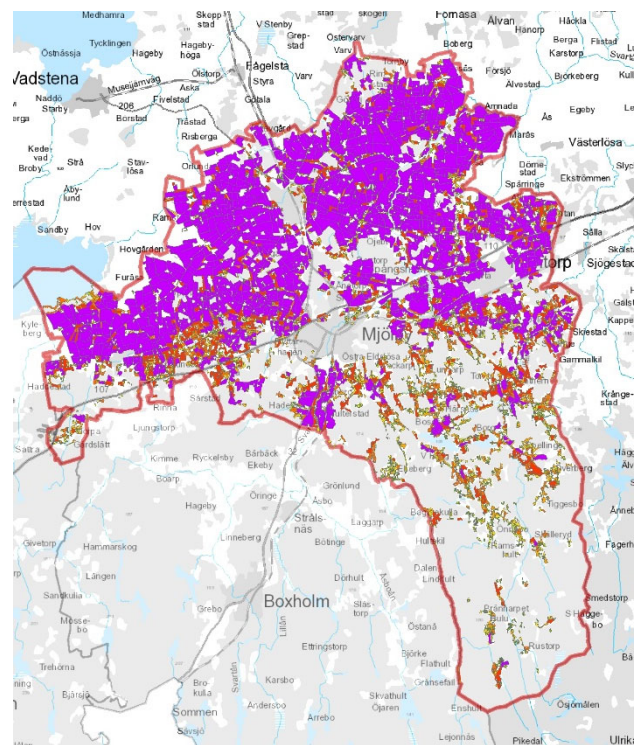
Produktion på jordbruksmark och i skogsområden

Mjölby är en jordbrukskommun, nästan hälften av kommunens yta (47%) är jordbruksmark, vilket är dubbelt så mycket som andelen i Östergötland och nästan sju gånger mer än i landet som helhet. Jord- och skogsbruk står också för 3,6% av arbetskraften i kommunen, vilket kan jämföras med 1,9% nationellt. Jordbruksmarken i kommunen har därför stor betydelse såväl för kommunen som för landet.

Även om Mjölby kommun är en landsbygdskommun är befolkningen i huvudsak urbaniserad med drygt 80% av befolkningen boende i någon av de sju tätorterna och drygt 75% i de tre stationsorterna. Närheten till de större städerna i länet gör att kommunens befolkning växer snabbt, framför allt i tätorterna.

Samtliga kommunens tätorter ligger i jordbrukslandskapet. Väderstad och Mjölby ligger dock i gränzonen mot skogslandskapet. I övriga tätorter finns inga alternativ för tätorternas utveckling till bebyggelse på jordbruksmark. Det finns därmed en intressekonflikt mellan att möjliggöra en fortsatt befolkningstillväxt och att bibehålla jordbruksmark för arbete och livsmedelsförsörjning.

Huvudinriktningen för kommunens planering bör vara att lokalisera ny bebyggelse till annan mark än jordbruksmark när det finns rimliga alternativ som i delar av Mjölby och Väderstad. En annan överordnad princip i kommunen är att bygga stationsnära för att skapa bra förutsättningar för ett hållbart pendlande, vilket kan påverka förutsättningarna att hitta lämpliga alternativ. Även andra planeringsförutsättningar kan dock försvåra utbyggnad på skogsmark istället för jordbruksmark, t.ex. höga naturvärden eller behov av rekreationsområden på orten. Kommunens inställning är dock att jordbruksmarkens betydelse för livsmedelsproduktion måste kunna väga tyngre än andra typer av

Figur 15: Karta med kommunens jordbruksmark redovisad. Färgskalan speglar fältens arrondering. Lila ytor tillhör de 10% bäst arronderade fälten i kommunen.

riksintressen i anslutning till kommunens tätorter när det gäller avvägningen av var ny bebyggelse ska lokaliseras.

Om det bedöms vara nödvändigt att bygga på jordbruksmark bör kommunen säkerställa att markutnyttjandet blir effektivt genom hög täthet av bostäder eller anställda. En närmare beskrivning av kommunens analysmetod vad gäller att minimera tätortsutvecklingens påverkan på den långsiktiga inhemska livsmedelsförsörjningen finns i bilaga till översiktsplanen.

Södra delen av kommunen består till övervägande del av skogsområden, huvudsakligen produktionsskog. Skogsområdena bidrar med arbetstillfällen och råvaror för skogsindustrin. Skogsdelarna av kommunen ligger inte så till att de i någon nämnvärd omfattning berörs av tätortsutveckling som påverkar skogsproduktionen.

Rekreation och friluftsliv i parker, grönområden, skogar och i sjöar och vattendrag

Naturvärden och friluftsliv är viktiga resurser och intressen av betydelse för många. Forskning visar vikten av friluftsliv och rekreation och de positiva effekter för hälsan som vardaglig vistelse i parker och naturområden har. Forskning visar även att parker och naturområden som ligger maximalt 5 minuters gångväg (ca. 300 m) från hemmet har störst nyttjandegrad, längre avstånd minskar nyttjandet och därmed även de hälsofrämjande effekter som vistelse i naturen ger. Därför är det viktigt vid planering och utveckling av Mjölby kommun att tillvarata samt utveckla miljöer för ett aktivt friluftsliv i närheten av där invånarna bor. I Mjölby kommun finns exempelvis goda möjligheter att motionera utomhus, ta en promenad i en vacker park, gå eller löpträna i ett motionsspår och på vandringsleder, bada i en sjö, cykla eller paddla kanot. Längs Östgötaleden finns möjlighet att övernatta under bar himmel eller i vindskydd. Det finns även möjlighet att laga mat över öppen eld vid fint anlagda grillar utefter leden. Variationen i friluftslivet inom Mjölby kommun presenteras utförligt i applikationen Naturkartan.

Natur- och friluftsliv ska alltid beaktas vid fysisk planering, på så vis kan värden skyddas, förvaltas, utvecklas och nya kan skapas. Kommunens Naturvårdsprogram är en god kunskapskälla för att få förståelse och kunskap om landskapets värden.

De offentliga gröna rummen är öppna för alla invånare och besökare att använda. Parker och grönområden fyller många viktiga funktioner och skapar en mångfald av ekosystemtjänster till nytta för såväl människor som växt- och djurlivet. T.ex. är de plats för rekreation, identitetsskapande och social samvaro men även en del av kommunens grönstruktur i tätorternas hårdgjorda miljö. De bidrar på så sätt till bättre lokalklimat, bättre förmåga att hantera ökande regnmängder, bullerdämpning, och biologisk mångfald. I den mån det är möjligt bör tätorternas grönområden i ett sammanhängande system skapa en

innehållsmässig variation som gynnar olika former av nyttjande och bidrar till bra lokalklimat och biologisk mångfald.

I kommunens största tätorter (Mjölby, Mantorp, Skänninge och Väderstad) finns det ett utbud av parker och grönområden med varierande innehåll och karaktär. Det finns ofta anläggningar så som lekplatser, utegym och hundlekårdar i kommunens parker och grönområden. Även i de mindre orterna finns mindre grönområden och parker med lekplatser. I kommunens strategi för allmänna lekplatser är målsättningen att man ska ha max 500 m fågelvägen till närmaste lekplats från alla bostäder i kommunens orter med mer än 20 hushåll. Ambitionen är också att man inte ska behöva korsa en starkt trafikerad gata för att nå en kommunal lekplats. Detta mål uppfylls väl idag och arbetet med att rusta upp och utveckla lekplatserna pågår. Lekplatserna ligger ofta i ett omgivande park- eller grönområde vilket innebär att de flesta kommuninvånarna har kortare än 500 m till någon form av offentlig park eller grönområde. På landsbygden och i de mindre orterna äger kommunen inte så mycket mark och invånarantalet är lägre än i de större tätorterna. Därav finns det inte offentliga parker och grönområden i samma omfattning i småorterna. Det finns dock kommunala lekplatser även i Normlösa och Västra Harg. Samtidigt finns det ofta god tillgång till skogsmark man kan vistas i med stöd av allemansrätten, särskilt i kommunens södra delar.

Parker och grönområden bör ligga välintegrerat i förhållande till gatu- och gång- och cykelvägsnätet så att de är naturliga att hitta till utan att för den delen påverkas negativt av stora trafikmängder. Parkerna och grönområdena bör vara utformade med tydliga entréer och gränser så att de uppfattas som tydligt offentliga. Tillgängligheten för funktionshindrade behöver beaktas särskilt så att alla parker och grönområden är tillgängliga i rimlig utsträckning mot bakgrund av den befintliga topografin. Parker och grönområden bör finnas utspridda i tätorterna så att gångavståndet till entrén inte överstiger 300 m från merparten av alla bostäder. Den här typen av grönområde eller park (närpark) bör vara minst 0,5 hektar och innehålla en närlekplats. Närparken bör utöver lekplats ge utrymme för mindre öppen plats för t.ex. picknick. Närparken bör kunna nås utan att passera en trafikbarriär där skyltad hastighet överstiger 30 km/h. Trafikmängden bör inte heller överstiga 2 500 fordon/årsmedeldygn. I befintliga bostadsområden är det inte alltid möjligt att uppnå alla dessa målsättningar, men då kan även mindre parker vara en viktig resurs att utnyttja och utveckla.

I Väderstad finns även en park som fungerar som en samlingspunkt för en större del av tätorten och för Väderstads många besökare. Den här typen av parker är ofta större och har ett rikare innehåll t.ex. i form av en större lekplats, utegym eller liknande.

Större rekreationsområden finns i första hand i form av anläggningar i skogsmark. I anslutning till kommunens alla tätorter bör det finnas ett sådant rekreationsområde där det finns naturliga förutsättningar för det. För att möjliggöra olika typer av aktiviteter bör de vara minst 50 hektar stora. I Väderstad finns ett sådant större område tillgängligt kring elljusspåret. I Västra Harg angränsar bebyggelsen till ett stort naturreservat.

Tillgång till närliggande skogsmark är även en viktig resurs för förskolors och låg- och mellanstadieskolors pedagogiska verksamhet. Där naturförutsättningarna medger bör förskolor samt låg- och mellanstadieskolor därför ha tillgång till en skolskog som kan användas pedagogiskt i verksamheten. För att fungera väl som skolskog bör området ligga nära skolan, högst 500 m bort och vara minst 3 hektar stor. Skolskogen bör också kunna nås utan att passera en trafikbarriär. Som trafikbarriär i dessa fall räknas gator och vägar där skyltad hastighet överstiger 30 km/h. Trafikmängden bör inte heller överstiga 2 500 fordon/årsmedeldygn. I översiktsplaneområdet är det framför allt i Väderstad och Västra Harg som det finns förutsättningar för att skapa skolskogar.

Kommunen är en viktig skogsägare i kommunen. Kommunens skogsskötsel har fokus på att i huvudsak skapa och bibehålla områden för rekreation och naturvård. Kommunen äger därför inga rena produktionsskogar. Det är angeläget att även privat ägd skogsmark i anslutning till kommunens tätorter sköts med beaktande av de rekreationsvärden som skogarna kan ge för invånarna.

I kommunens norra delar saknas i stor utsträckning tillgång till större skogsområden. Här blir det istället angeläget att skapa rekreationsmöjligheter i jordbrukslandskapet. Det kan handla om promenadvägar och ridstigar längs brukningsvägar, diken/vattendrag och liknande. Därför är det angeläget att privata markägare i odlingslandskapet beaktar natur- och rekreationsvärden på sin mark.

Biologisk mångfald och naturvård

Kommunen har en viktig roll i skötsel och bevarande av värdefulla miljöer.

Naturvårdsprogrammet är ett betydelsefullt verktyg i det arbetet. Naturvårdsprogrammet utgör information om natur och geologi i kommunen samt ett samlat kunskapsunderlag om kända naturvärden. Kunskapsunderlaget består av en digital objektskatalog med beskrivningar och geografisk avgränsning av kända områden med naturvärden i Mjölby kommun.

Utmärkande naturtyper och områden med höga naturvärden i kommunen är dels fågelsjön Tåkern, dels de kalkkärr som finns i anslutning till de geologiska randzoner som bildades i samband med inlandsisens avsmältning, dels de lövskogsmiljöer som finns i kommunens södra delar.

I takt med globaliseringen och ett förändrat klimat har det skett en introduktion av främmande arter i vårt land. En del av dessa riskerar att slå ut den naturliga florans och faunan i vårt land och kan på så sätt ge betydande skador. De benämns därför som invasiva främmande arter. För vissa av dessa arter finns därför uttalade åtgärder för hur dessa ska kunna utrotas. Det är viktigt att kunskapen om de invasiva främmande arterna stärks och att deras utbredning begränsas.

Död ved, både stående och liggande, är livsnödvändiga substrat för många växter, djur och svampar. Dessvärre är död ved en bristvara på många håll i landskapet, eftersom exempelvis gamla träd och omkullfallna stammar flitigt städas bort från skogar och grönområden. Att spara död ved är ett sätt att hjälpa sällsynta arter på traven. Den döda veden, i olika stadier, kan tjäna som boplats, föda eller skydd för en del arter. Vid utformning av dagvattendammar bör de utformas så att biologisk mångfald gynnas. Det kan ske exempelvis genom flacka kanter, oregelbunden form och djuphålur.

Kompensationsåtgärder

I samband med planläggning och exploatering kan det i vissa fall vara svårt att bevara all värdefull natur. Det kan då bli aktuellt med kompensationsåtgärder.

Ekologisk kompensation innebär att påverkade ekosystemtjänster där funktioner och värden som går förlorade vid exploatering kompenseras på olika sätt. Det kan innefatta restaurering av livsmiljöer, nyskapande av ekosystemtjänster, skötsel för naturvård och rekreation men även områdesskydd genom miljöbalken (exempelvis naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal).

Kompensationsprincipen innebär att negativa konsekvenser vid en exploatering i första hand ska undvikas och minimeras. Funktioner och höga värden som ändå går förlorade vid en exploatering ska, så långt det är möjligt, återskapas i närområdet eller på annan lämplig plats i kommunen. Ansvar för eventuella kompensationsåtgärder ska framgå av planhandlingarna. De kompensationsåtgärder som bör vidtas i samband med en detaljplan ska beskrivas i planhandlingen tillsammans med en uppskattad kostnad. Både ekologiska, ekonomiska och sociala värden är viktiga att väga in exempelvis vid värdering av träd. Vedertagna modeller bör användas vid ekonomisk värdering av träd.

Ekologisk kompensation kan till exempel ske genom skötselåtgärder, restaurering av skadade miljöer, skapande av nya livsmiljöer eller genom att långsiktigt skydda naturområden som tidigare saknat formellt skydd.

Inriktning ekosystemtjänster

- Kommunens naturvårdskompetens används vid planläggning och exploatering av naturmark
- Områden som enligt kommunens naturvårdsprogram har höga naturvärden i ett nationellt eller regionalt perspektiv eller som i övrigt hyser skyddade arter, bör normalt undantas från exploatering. Detta gäller särskilt för områden med en mångfald av ekosystemtjänster eller som är centrala för den gröna och blå infrastrukturen. Så långt möjligt bör även områden med höga värden i ett kommunalt eller lokalt perspektiv skyddas.
- I samband med planläggning och förhandsbesked i områden där kunskapen om befintliga naturvärden är begränsad bör normalt en naturvärdesinventering genomföras.
- Går det inte att bevara värdefulla naturområden ska ekologisk kompensation tillämpas i plan- och exploateringsprocesserna.
- Mjölby kommun ska erbjuda sina invånare attraktiva rekreationsområden och parker och grönområden av hög kvalitet.
- Värdefulla rekreations-, natur- och kulturmiljöer i kommunen ska bevaras och om möjligt utvecklas i sammanhängande grön- och blåstrukturer.
- Parker anordnas i tätorterna så att merparten av invånarna har tillgång till parker av rimlig storlek inom bekvämt promenadavstånd och utan att behöva korsa trafikbarriärer.
- Parkerna bör ligga välintegrerat i förhållande till gatu- och gång- och cykelvägsnätet och med tydliga entréer och gränser så att de är naturliga att hitta till och uppfattats som tydligt offentliga. Tillgängligheten för funktionshindrade behöver beaktas särskilt så att alla parker är tillgängliga i rimlig utsträckning mot bakgrund av den befintliga topografin.
- Förskolor samt låg- och mellanstadieskolor bör ha tillgång till en skolskog inom bekvämt promenadavstånd där naturförutsättningarna medger detta.
- I anslutning till kommunens tätorter bör det finnas ett rekreationsområde av tillräcklig storlek där naturförutsättningarna medger detta.
- Svartåns potential för turism och friluftsliv bör stärkas genom en positiv inställning till anläggande av bad, bryggor och kanotled. Detta bör ske med hänsyn till de befintliga naturvärdena.

- Träd bör bevaras och planteras i grönområden och parker för att skapa skugga, bidra till renare luft och effektiv dagvattenhantering. I de större gaturummen bör också vegetation anordnas.
- Vid utformningen av anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten bör de också gynna den biologiska mångfalden och öka rekreationsvärdena.
- Planeringen och skötseln av tätorternas parker och grönområden bör anpassas till klimatförändringarna.
- Planeringen och skötseln av tätorternas parker och grönområden bör stärka de ekologiska sambanden i kommunen där så är möjligt utan att ge avkall på rekreations- och upplevelsevärden.
- Skogsskötseln i anslutning till kommunens tätorter bör anpassas till allmänhetens behov av tillgång till rekreationsmark.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

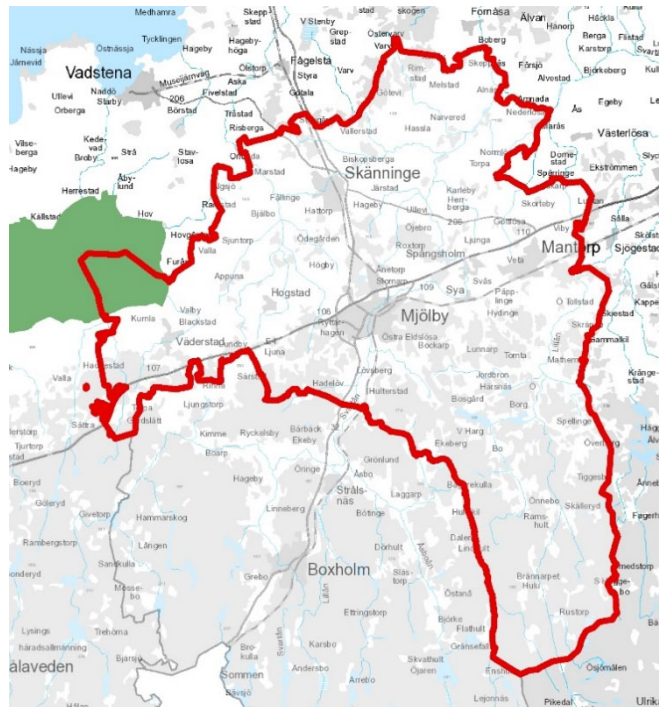
- Utformningen och skötseln av mark i anslutning mot odlingslandskapet bör gynna pollinering och biologisk mångfald.
- Jordbruksmark ska så långt möjligt undantas från exploatering. Jordbruksmark kan exploateras om det avser ett väsentligt samhällsintresse och det saknas lämpliga alternativa lokaliseringar. En sådan exploatering ska föregås av en jämförande analys av jordbruksmarkens relativa brukningsbarhet. Så långt möjligt bör då den mark som bedöms ha högre brukningsbarhet undantas från exploatering. Andra faktorer behöver dock också vägas in såsom mycket höga naturvärden och ortsbornas behov av rekreationsområden.
- Vid exploatering av jordbruksmark bör marken användas effektivt genom en god täthet vad gäller antal bostäder eller arbetsplatser.

Riksintressen friluftsliv

FE 01 Omberg-Tåkern:

Omberg, Tåkern och Stora Lund är mycket välkända och välbesökta naturområden vilka lockar besökare inte bara från Sverige utan också från övriga Europa. Det rika fågellivet i Tåkern har få motsvarigheter i Sverige och Nordeuropa. Fyra besöksområden och Naturum Tåkern, ett modernt informationscentrum, hjälper besökaren att uppleva "Den stora fågelsjön".

Natur- och kulturlandskapet utgör en grundläggande förutsättning för rekreation, friluftsliv och turism i och kring Omberg-Tåkernområdet, då många objekt eller miljöer fungerar som utflyktsmål eller sevärdheter. Detta rör sig om odlingslandskapets ängs och hagmarker, enskilda objekt såsom geologiska formationer, byggnader och unika trädbestånd men även större sammanhängande vassområden och andra områden av ekologiskt värde. De i många avseenden rika och speciella kultur- och naturmiljöerna med sin flora och fauna har därför stor betydelse och ett särskilt bevarandevärde för friluftslivet i området. Området är idag till stora delar skyddat inom Ekopark Omberg, naturreservat och Natura 2000-områden.

Figur 16: Karta med riksintresseområdet för rörligt friluftsliv markerat.

Åtgärder som behövs för att bevara områdets värden för friluftslivet innefattar bl.a. att områdets karaktär med möjligheter till natur- och kulturupplevelser, vandring, fågelskådning, dykning, bad m.m. bibehålls. Fortsatt underhåll och skötsel av Ekoparken och naturreservaten enligt skötselplaner är viktigt liksom fortsatt underhåll och tillgång till befintliga informationsplatser, vandringsleder, badplatser mm även utanför skyddade områden. Fortsatt hävd av ängs- och betesmarker är viktigt för möjligheterna till naturupplevelser.

Åtgärder, verksamheter och andra intressen som påtagligt kan skada områdets värden bedöms bl.a. vara:

- Försvårande av allmänhetens tillträde till området.
- Ändrad markanvändning som enskilt eller kumulativt kraftigt försämrar upplevelsen av området.
- Bulleralstrande verksamheter och negativ visuell påverkan som påtagligt stör upplevelsevärdena.
- Verksamheter som enskilt eller kumulativt kraftigt försämrar vattenkvaliteten på ett sätt som negativt påverkar fisket, bad- eller dykmöjligheterna.

Påtaglig skada handlar om åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller som tillfälligt kan ha mycket stor negativ påverkan på detta. Det handlar även om åtgärder som kumulativt kan ha en mycket stor negativ inverkan.

Värdet för friluftslivet i området är stort tack vare den storslagna naturen, ett värdefullt växt- och djurliv samt de kulturhistoriskt intressanta besöksmålen. Omberg-Tåkernbygden är känd både inom och utanför Sverige för bl.a. de goda möjligheterna till fågelskådning och de många intressanta besöksmålen. Ett flertal anordningar för friluftslivet finns i området. Populära friluftsaktiviteter är bl.a. fågelskådning, vandring, natur- och kulturstudier samt dykning. Tåkerns naturum är mycket välbesökt och fungerar som en knutpunkt för information om hela bygden och dess många besöksmål.

Potentialen att utveckla områdets förutsättningar för turism och friluftsliv är goda. Stora möjligheter finns bl.a. att förbättra informationen och utveckling av friluftsanordningar. Till exempel skulle förbättrad information om de olika delområdena och hur de kan upplevas under loppet av samma besök kunna locka fler besökare. Möjligheterna till logi kan förbättras liksom tillgången till husvagnsplatser. Utveckling av ett cykelstråk runt Tåkern liksom förbättrad kollektivtrafik skulle öka områdets tillgänglighet för besökare avsevärt. Andra möjligheter i området är att utveckla skidåkning med fler spår i riksintresseområdet.

Friluftsriktade/anpassade byggnationer, anläggningar och verksamheter som kan bidra till att stärka upplevelsen och nyttjandet av området bör främjas.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Riksintressen naturvård Miljöbalken (MB) 3 kap.

Tåkern:

Tåkern med dess utomordentligt rika fågelliv är en av nordeuropas främsta fågelsjöar.

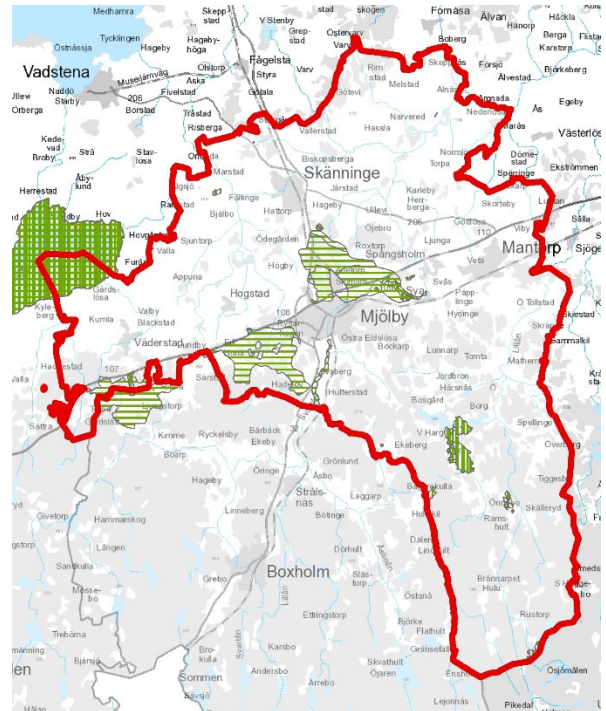
Tåkern är en utpräglad slättsjö med mycket näringsrikt vatten, rik vegetation och rikt fågelliv. År 1844 sänktes sjön med 1,7 meter så att medelvattendjupet numera endast är 0,8 meter. Därmed inleds en kraftig utveckling av såväl växtlighet som fågelliv. Vegetationen i Tåkern utgörs till stor del av vidsträckt vassområden. Utmed stranden förekommer en mängd olika vegetationstyper som hög- och lågstarrkärr, ängsmark med inslag av kalkfuktäng. Strandskogen består främst av al och björk men också tallbestånd förekommer. Över 200 fågelarter har under årens lopp iakttagits vid sjön. Drygt ett nittiotal av dessa häckar i sjön och dess närmaste omgivning. Tåkern är också en mycket betydelsefull rastplats för vårens och höstens flyttfåglar.

Till sjöns karaktärsarter hör knölsvanen. Ett 70-tal par beräknas häcka. Därtill kommer cirka 2 000 svanar som stannar över sommaren. Två andra för sjön typiska fågelarter är rördrom och brun kärrhök. Skrattnås är vanligast bland de större fåglarna. Antalet häckande par är mellan 20 000 och 25 000. Dessa är fördelade på åtta större och flera mindre kolonier. Brunand är jämte gräsand och skedand vanligast bland sjöns häckande andarter.

Förutsättningar för bevarande: Området utgör naturreservat med tillhörande skötselplan.

Ljungstorpsområdet:

Ljungstorpsområdet med sin mycket mångformiga geologi och tilltalande landskapsbild utgör en mycket värdefull och skyddsvärd naturmiljö med ytterst få motsvarigheter i Östergötland. Här finns randåsar, kame-bildning, iskontaktbrant, tillförselåsar, dödisgropar, sandur m.m. Sandurbildningar är endast känt från två platser i länet. Kalkkärr förekommer på båda sidor av kommungränsen och en mängd värdefulla hagmarker och kalktorrängar återfinns. Området är utsett till riksintresse för naturvården på grund av sina geologiska värden.

Figur 17: Karta med riksintresseområdena för naturvård markerade.

Ingrepp som till exempel täkt, schaktning, mer omfattande bebyggelse, barrträdsplantering av ängs- och hagmarker, schaktning, dikning av kärrmarker, gödsling av ogödslade marker ska undvikas.

Åsabackarna:

Åsabackarnas kuperade betesmarker är ett tilltalande inslag i landskapsbilden vid Ljungstorp. De torra, lågproduktiva grusmarkerna har betats under mycket lång tid och har en intressant flora med flera sällsynta torrängsväxter. Området har stora geologiska värden och utgör en del av Ljungstorpområdet (se riksintresset NRO 050 073). Åsabackarna är naturreservat samt ingår i Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet och det europeiska nätverket Natura 2000.

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt hävd krävs.

Ljunaområdet:

Ljunaområdet med sin mycket mångformiga geologi (rullstensåsar, åsnät, kame-bildning, iskontaktbrant, dödisgröpar, sandur, HK-bildning, raviner och torrdalar), vidsträckta hassellundar med rik flora; kalkkärr med rik flora och snäckfauna; stäppängsflora, riklig förekomst av källor samt en tilltalande landskapsbild utgör en utomordentligt värdefull och skyddsvärd naturmiljö. Hassellunden har få om ens någon motsvarighet i Östergötland. Sandurbildningar är endast kända från två platser i länet.

Förutsättningar för bevarande: Naturvärdena kommer att bestå om området undantas från ingrepp som t ex täkt, bebyggelse (i allt väsentligt), schaktning, dikning av kärrmarker; utfyllnad; barrträdsplantering av ängs- och hagmarker; avverkning av hassel; slutavverkning av ädla lövträd.

Svartåns mader:

Svartån med dess vidsträckta, till stor del betade mader vid Hulterstad utgör en värdefull häcknings-, rast- och övervintringslokal för ett flertal fågelarter. Strandängarna hyser en rik, typisk flora. Området har få motsvarigheter i Östergötland och ingår i Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Det är utsett till riksintresse för naturvärden p.g.a. sin flora.

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt hävd krävs. Igenväxande delar bör röjas och hävden intensifieras. Ingrepp som invallning, dikning och utfyllnad får inte ske.

Mjölbyfältet:

Det mäktiga och vidsträckta Mjölbyfältet med sin mångformiga och intressanta geologi (tre deltaytor, rullstensåsar, dödisgropar, iskontaktbranter, strandlinjer, torrdalar, nipor och källbäckar) saknar motstycke i Östergötland. Mjölbyfältet är ett av de åtta mera betydande randfälten inom hela den mellansvenska israndzonen. Området har indelats i fyra delområden i naturvårdsverkets beskrivning av riksintresset.

a Skogssjöområdet är en geologiskt mycket komplex del av Mjölbyfältet. Områdets södra del - Kungshögaplatån - är den högsta platån inom Mjölbyfältet. Platåytan som är utbildad till strax över högsta kustlinjen, ligger 150 m över nuvarande havsnivå. Platån, vars norra brant är en iskontaktbrant, delas i två delar av E 4:an. Norr om Kungshögaplatån och kring Skogssjön utbreder sig ett kuperat gruslandskap med åsar, kullar och sänkor. De senare är dödisgropar och i den största ligger Skogssjön. I flera av de andra groparna påträffas kärr. Åsarna och kullarna når ibland 10-15 m över omgivande sänkor. Den mest framträdande av åsarna slingrar fram utmed västra stranden av Skogssjön. Väster om ås- och kullområdet påträffas ytterligare en platåyta. Denna når upp till nivån ca 135 m ö h och ligger följaktligen omkring 15 m lägre än Kungshögaplatån. Idag återstår endast de östligaste delarna av platån. Skogssjöområdet är i huvudsak skogbevuxet med undantag av markerna kring gården St Skogsjö. I den sandiga slänten på norra sidan av Skogssjön växer en stäppängsflora med luddvedel, backsippa, flentimotej, solvända (rikligt), fältmalört och småfingerört. Den betade ängsmarken är bevuxen med enstaka enbuskar. Luddvedel växer på ytterligare en lokal inom området. Inom området finns goda naturliga förutsättningar för bad, promenader, löpning, skidåkning m fl friluftaktiviteter. En motionsgård och badplats finns vid Skogssjön.

b Lycketorpsplatån som utbreder sig norr och öster om Skogssjöområdet är den tredje och lägsta platåytan inom Mjölbyfältet. Den ligger på nivån 120-125 m ö h det vill säga 25-30 m lägre än Kungshögaplatån och 10-15 m lägre än platån väster om Skogssjön. Lycketorpsplatån är den största och planaste delen av fältet. Kring vägen Hörby-Olofstorp överlagras isälvsmaterial av flygsand. Sanden har avlagrats som parallella dyner. Dessa är raka och ligger utsträckta i ungefär öst-väst. Några har svag bågform. Den längsta av dynerna på Mjölbyfältet löper utmed västsidan av järnvägen och är mer än 100 m lång och 2-3 m hög. Platån upptas av skog och åker. I en enbevuxen sandsluttning norr om hembygdsgården växer en stäppängsflora.

c På Mjölbyfältets nordöstra kant kan en drygt 2 km lång strandlinje följas mellan Örbacken och Olofstorp. Strandlinjen ligger nära 105 m över nuvarande havsnivå och är utbildad som ett tydligt strandhak. Nivån anger Yolidahavets högsta gräns i trakten.

d Från Mjölby till Sya är Svartån djupt nedskuren i sedimenten. Dessa utgörs främst av glacial finmo men också mjåla och grovmo förekommer. Måktigheten är sannolikt stor. Utmed motorvägen finns 8-10 m höga vägbankar av finmo. Jordarterna är mycket lätteroderade. Områdets topografi är utpräglat kullig med djupt nedskurna sänkor mellan kullarna. Landformerna har till stor del uppkommit genom erosion av Svartån och dess små tillflöden. De senare utgörs huvudsakligen av källbäckar som bryter fram i sluttningarna. Några av erosionsdalarna är numera helt torra. Från Gåvarp norr om Svartån sänker sig landytan i vågor ner mot ån. Några av vågorna har formen av markanta, i stort sett öst-västliga ryggar. De finaste finns 1 km NV Solberga på ömse sidor av Svartån. I norra åkanten finns små nipor. Området som genomkorsas av E 4:an upptas i huvudsak av åkermark. Kring Svartån finns betesmarker och mindre skogspartier. Vid Solberga ligger en långsträckt hagmark med ek, björk, lind och en rik vårflora.

Förutsättningar för bevarande: Naturvärdena kommer att bestå om området undantas från ingrepp som t ex täkt, bebyggelse (i allt väsentligt), anläggningar, schaktning, utfyllnad och barrträdsplantering av hagmarker.

Örbacken:

Ett välutbildat kalkkärr med blekeflarkar, kalktuffbildning och en mycket rik flora med bl a orkidéer. Kärret tillhör de absolut förnämsta i Östergötland. På norra branten av Mjölbydeltat har ett kalkkärr utbildats kring några upprinnor. Kärret är en utpräglad översilningsmyr med stora öppna blekeflarkar och pågående kalktuffbildning.

Flugblomster och svarthö är två typiska kalkkärrsarter som i Örbackakärret har en rik förekomst. Till kalkkärrsfloran hör också ax-ag, ängsnyckel, blodnyckel, vaxnyckel, kärrknipprot, honungsblomster och majviva.

Förutsättningar för bevarande: Naturreservatet sköts enligt uppgjord skötselplan.

Bo-Karlsberg:

De värdefulla, vidsträckta och variationsrika hagmarkerna vid Bo och Karlsberg har hävdats under lång tid och hyser en mycket artrik hävdgynnad flora. Rösen, gamla åkrar och slåtterytor är kulturhistoriska spår. Ekarna är värdefulla och utgör en del av det eklandskap som förekommer omkring Västra Harg. En övervägande del av området ingår i Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet samt är utsedd till riksintresse för naturvården p.g.a. sin flora. Ingår i det europeiska nätverket Natura 2000.

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt hävd krävs. Avverkning av ek får inte ske. Bergbranten bör lämnas för fri utveckling.

Ramshult:

De mycket värdefulla hagmarkerna i Ramshult är vidsträckta och omväxlande. De har hävdats under lång tid och hyser en artrik hävdgynnad flora och gamla ädellövträd. Gärdesgårdar och gamla byggnader ger, tillsammans med kulturmarkerna, en ålderdomlig prägel. Området ingår i Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Det är utsett till riksintresse för naturvärden p.g.a. sin flora och ingår i det europeiska nätverket Natura 2000.

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt respektive återupptagen hävd krävs. Avverkning av ädellövträd får inte ske.

Riksintressen enligt Miljöbalken (MB) 4 kap.: Natura 2000-områden

Tåkern:

Området ingår i riksintresseområde enligt MB 3 kap, se riksintressebeskrivning ovan.

Torpa Östergård

Ungefär 700 m nordväst om Torpa Östergård finns ett flertal källflöden med kalkhaltigt vatten beläget i en nord- till nordvästslutning av en isälvsavlagring. Området ligger inte långt söder om E4:an. Sumpskog dominerar den källpåverkade marken men på ett ställe, i centrum av området, bildas ett typiskt kalkkärr. Sumpskogen domineras av al och är tämligen opåverkad. De många upprinnorna är ett typiskt inslag i nordslutningar av den mellansvenska israndzonen, som objektet ligger inom. Kärrret är tämligen igenbuskat av gran, klibbal och viden. Det delas i två delar av en trädrida. I öppna partier mellan buskarna finns en välutvecklad kalkkärrsvegetation. Floran innehåller typiska kalkkärrsarter som ängsnycklar, blodnycklar, tätört, slankstarr, näbbstarr, gräsull, majviva och kärrknipprot. Kärrret är idag ohävdad och hotas av fortsatt igenväxning.

För att områdets naturvärden ska bevaras ska det skyddas från skadliga ingrepp såsom exploatering och markavvattning. Hävden bör återupptas.

Åsbackarna:

Området ingår i riksintresseområde enligt MB 3 kap, se riksintressebeskrivning ovan.

Stora Ljunamyren:

Kalkkärrret Stora Ljunamyren utgör en värdefull och ovanlig naturmiljö. Beläget intill E4 får det sitt kalkhaltiga vatten från en grusbrant inom den mellansvenska israndzonen. Det

hyser en rik, typisk kalkkärrsflora och en intressant landsnäckfauna. Stora Ljunamyren ligger inom riksintresset för naturvården enligt MB 3 kap, Ljunaområdet, se ovan.

För att områdets naturvärden ska bevaras ska det skyddas från skadliga ingrepp såsom bebyggelse och andra former av exploatering. Påverkan på de hydrologiska förhållandena, t ex genom dränering av omgivande mark, gödsling och skogsplantering ska undvikas och hävden ska fortsätta.

Stentorpsmyren – Svarthagen:

Kalkkärret Stentorpsmyren utgör en värdefull och ovanlig naturmiljö. Detta vidsträckt kalkkärr intill E4 får sitt kalkhaltiga vatten från en grusbrant inom den mellansvenska israndzonen. Det hyser en mycket rik, typisk kalkkärrsflora med bland annat orkidéer och rödlistade arter och en intressant landsnäckfauna. Det är också mycket välskött med bete och återkommande röjningar. Stentorpsmyren ligger inom riksintresset för naturvården Ljunaområdet, se ovan.

Påverkan på de hydrologiska förhållandena, t ex genom dränering av omgivande mark, gödsling och skogsplantering ska undvikas och hävden ska fortsätta.

Marstad:

Området kring Marstadsjön ligger insprängt bland Slättbygdens åkrar och hyser en mycket rik och skiftande vegetation, klassad som både kalktorräng och kalkkärr.

Vegetationstyperna avlöser varandra i en fuktighetsgradient ner mot sjön och i sluttningarna tränger kalkhaltiga källflöden fram. Både kalktorräng och kalkkärr är mycket värdefulla representanter för sina respektive naturtyper. Många sällsynta arter finns där, bland annat rödlistade landsnäckor och orkidéer. Området har också en intressant geologi och kulturhistoriska värden.

För att områdets naturvärden ska bevaras ska det skyddas från skadliga ingrepp såsom bebyggelse och andra former av exploatering. Påverkan på de hydrologiska förhållandena, t ex genom dränering av omgivande mark, gödsling och skogsplantering ska undvikas och hävden ska fortsätta.

Örbackens kalkkärr:

Området ingår i riksintresseområde enligt MB 3 kap, se riksintressebeskrivning ovan.

Lagmansro källmyr:

Ett kalkkärr, vilket är en värdefull och ovanlig naturmiljö. Kalkhaltigt vatten rinner upp som källflöden och bildar öppna blekeflarkar. Kärrret hyser en rik och typisk kalkkärrsflora med bland annat orkidéer och rödlistade arter samt en intressant landsnäckfauna.

För att områdets naturvärden ska bevaras ska det skyddas från skadliga ingrepp såsom bebyggelse och andra former av exploatering. Påverkan på de hydrologiska förhållandena, t ex genom dränering av omgivande mark, gödsling och skogsplantering ska undvikas och hävden ska fortsätta.

Govlösa kalktorräng:

Govlösa kalktorräng, även kallad Tolebroåsen, ligger ca 1,8 km nord-nordost om Normlösa kyrka i Mjölby kommun. Området består av en långsmal ås i nordsydlig riktning och den ligger i ett åkerlandskap på den östgötska slätten. Floran är unik och kalk- och hävdgynnad. Att åsen är torr påverkar också floran. Här växer t ex de sällsynta växterna luddvedel, fältmalört, fältvädd, flentimotej och säfferot. Andra arter är backsmultron, jordtistel, axveronica, brudbröd, darrgräs, gullviva, klasefibbla och vildlin. Trädskiktet är öppet med endast enstaka oxel, rönn, vildapel och tall. Av buskar finns björnbär, en och nyponrosor. På häradskartan från slutet av 1800-talet är åsen markerad som öppen utmark. För att områdets naturvärden ska bevaras bör hävden återupptas.

Solberga:

Delar av området ingår i riksintresset enligt MB 3 kap, Mjölbyfältet, se riksintressebeskrivning ovan.

Ekeberg Västergård:

En av de ytterst få ängar inom kommunen som fortfarande hävdas genom slåtter. Markvegetationen är artrik och mångskiftande och överallt växer arter som gynnats av långvarig slåtter- och beteshävd. För att områdets naturvärden ska bevaras ska det skyddas från skadliga ingrepp såsom bebyggelse och andra former av exploatering. Gödsling och skogsplantering ska undvikas och hävden, helst i form av slåtter, ska fortsätta.

Västra Harg:

Västra Hargs lövskogar är ett av Östergötlands större mer eller mindre sammanhängande lövskogsområden. I södra delen av området finns även en liten fågelsjö, Aren. Området utgörs av lundartade lövskogar med ett stort inslag av ädla lövträd. I området finns ett relativt stort inslag av gamla ihåliga träd (främst asp) och död ved. Sammanlagt har nästan

60 nationellt rödlistade arter hittats i området. Delar av området ingår i riksintresseområde enligt MB 3 kap., se ovan.

Området kring Västra Harg är ett gammalt odlingslandskap, stora delar av det som idag är lövskogar har tidigare utnyttjats som slåtterängar och betesmarker. Floran i området är dominerad av lundväxter i lövskogarna och hävdgynnade örter i de öppna hagmarkerna. Detta gör att många fåglar, insekter, kärlväxter, mossor och lavar trivs i området. Trädskiktet är varierat, men till största delen dominerat av ek och asp. I öppnare partier finns även gott om midsommarblomster, nattviol, smörbollor och brudborste som vittnar om gångna tiders slåtterhävd. De öppna hagmarkerna har en artrik hävdgynnad flora på stora delar. Här finns t ex gott om jungfrulin, brudbröd, ängsvädd, nattviol, solvända, darrgräs, pillerstarr, ormrot, slåttergubbe, svinrot, ängsskallra och på sina ställen kattfot. Områdets lägre flora (mossor, lavar och svampar) är mycket artrik med flera mycket ovanliga arter (främst lavar och svampar). Framförallt beror detta på den rika tillgången på gamla träd och död ved av olika slag. 30 nationellt rödlistade arter har påträffats i området de senaste åren. Lavfloran i området är mycket artrik och exklusiv. Framförallt utmärker sig gamla ekar och lodytor i området på vilka det växer en rad sällsynta arter. Särskilt intressant är förekomst av de rödlistade arterna gammelekslav, grå skärelav, skärelav och parasitotlav. Bland fåglar häckar troligen fiskgjuse, bivråk, skogsduva, mindre flugsnappare, göktyta och mindre hackspett i området.

Stämman:

Stämman är beläget i den blockrika och kuperade Skogsbygden vid gränsen till Boxholms kommun. Det ligger utmed vägen Västra Harg - Åsbo, ca 4 km söder om Västra Harg. Här öppnar sig vidsträckt, kuperade hagmarker med imponerande enbuskar. Området är natu

Ramshult:

Området ingår i riksintresseområde enligt MB 3 kap, se riksintressebeskrivning ovan.

Ullebergsskogen:

Ullebergsskogen är en stor, tämligen orörd barrskog, vilket är en sällsynt och mycket värdefull förekomst. Källpåverkan och rikligt med död ved bidrar till värdet och möjliggör en rik lavflora med bl.a. de rödlistade arterna vedtrappmossa och dunmossa. Förutom gran förekommer tall, asp, björk och al. Fläckvis finns rikligt med torrträd och lågor. Förekomsten av gammelgranslav och kattfotslav är ovanligt rik och gammelgranslaven växer även på björk. Man hittar också långfliksmossa, stor revmossa och den rödlistade vedtrappmossan.

Översiktsplan för Mjölby kommun
(landsbygden och de mindre orterna)
Samrådshandling

I nordost, vid Öna, finns den värdefullaste delen av skogen. Det är en källpåverkad blandsumpskog med stort inslag av senvuxna granar. Luftfuktigheten är troligtvis hög och jämn. Gammelgranslav och kattfotslav växer mycket rikligt på granarna och även på al. Skriftlav och långfliksmossa har också påträffats, liksom den sällsynta, rödlistade dunmossan som är bunden till källmiljöer.

För att områdets naturvärden ska bevaras ska det skyddas från skadliga ingrepp såsom exploatering och dikning.

Kulturmiljövård

Mjölby kommun ligger i ett rikt kulturlandskap, vilket återspeglas i ett stort antal intressanta kulturmiljöer och många byggnader av högt kulturmiljövärde. De byggnaderna och miljöerna utgör också en viktig resurs för besöksnäringen som bedöms komma att växa nationellt. De har även en stor betydelse för att skapa identitet och stolthet för invånarna och kan på så sätt även bidra till ökad attraktivitet och högre fastighetsvärden i ett område.

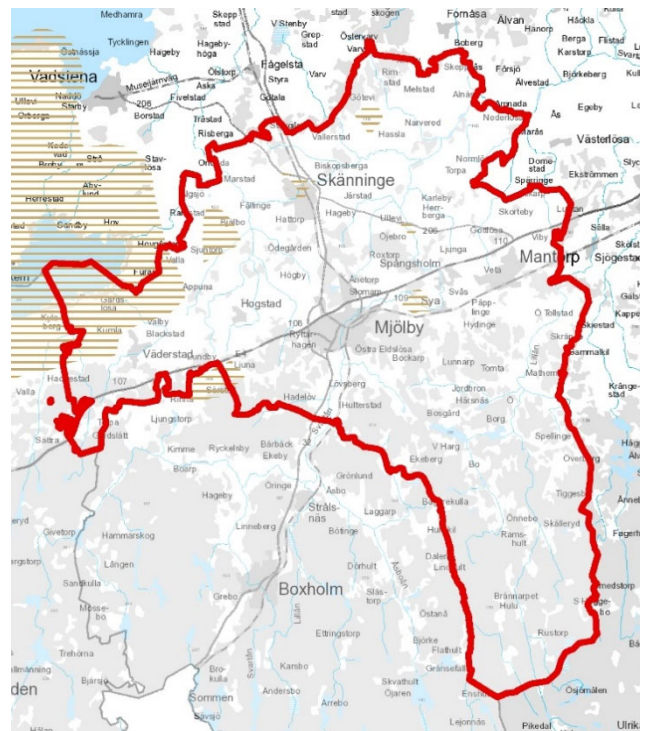
Mot bakgrund av kulturmiljöernas stora nytta i samhället behöver underhåll och förändringar av byggnader och kulturmiljöer ske med varsamhet och förståelse för deras historiska bakgrund och objektens karaktärsdrag. Kunskap om kulturvärden finns sammanställda i olika typer av inventeringar, men även byggnader och miljöer som inte förtecknats i dessa kan ha sådana kulturvärden att de bör bevaras. T.ex. ska byggnader som är uppförda 1920 eller tidigare, normalt alltid betraktas som att de är särskilt värdefulla om inte annat kan påvisas. När byggnader och miljöer med höga kulturvärden berörs av detaljplan eller områdesbestämmelser bör värdena bekräftas genom varsamhets- och skyddsbestämmelser.

Riksintressen

I Mjölby kommun finns åtta riksintresseutpekade områden, varav ett – Skänninge – inte omfattas av denna översiktsplan.

Omberg - Tåkernområdet

Motivering: Centralbygd och slättbygd med goda odlingsbetingelser, brukad sedan yngre stenålder och hemvist för kunga- och stormannaätter och till dem relaterade andliga institutioner. Området hade konstituerande betydelse i Sveriges statsbildningsprocess under yngre järnålder och tidig medeltid. En utpräglad agrar stordriftsbygd sedan laga skiftet, där de stora gårdarna, som bildats genom arronderings- och sammanläggningsföretag, samt sänkningen av Tåkern, tydligare än någon annanstans i landet, speglar jordbruksföretagens roll i det framväxande industrisamhällets kapital- och företagsbildning. (Fornlämningsmiljö, Kyrkomiljö).

Figur 18: Karta med riksintresseområdena för kulturmiljövård markerade.

Uttryck för riksintresset: Slättbygden sydost om Tåkern. Ett flertal bronsåldershögar, däribland storhögarna Brudkullen och Åsby kulle, med resta stenar. Kumla lilla romanska 1100-talskyrka och Appuna nygotiska kyrka

Kommunens förhållningssätt/ställningstagande: Kommunen konstaterar att riksintresseområdet är mycket omfattande. Kommunens inriktning är att eventuellt tillkommande bebyggelse i de ingående kyrkbyarna bör föregås av prövning med områdesbestämmelser.

Lundsbacke

Motivering: Fornlämningssmiljö med gravfält, stensträngssystem och boplatser från järnåldern med dominerande krönläge i slättbygd.

Uttryck för riksintresset: Stort och varierat gravfält i monumentalt läge med resta stenar, varav flera i tre tätt ställda rader, samt runda stensättningar, stensträngssystem och förhistoriska boplatser.

Kommunens förhållningssätt/ställningstagande: Stora delar av riksintresseområdet utgörs av fast fornlämning. Fornlämningssområdet dominerande krönläge bör bevaras genom att ny bebyggelse inte tillåts tillkomma.

Bjälbo

Motivering: Kyrkby som vuxit fram ur Bjälboättens medeltida huvudgård med dominerande läge i öppet odlingslandskap.

Uttryck för riksintresset: Medeltida, romansk kyrka, ombyggd på 1700-talet. På 1200-talet byggdes kyrkan till med ett imponerande magasins- och bostadstorn. Bybebyggelsen uppförd efter laga skiftet, då flera gårdar flyttades ut. Skolhus. I området ingår även: Bjälbo station från 1913 utmed mellersta Östergötlands järnvägar.

Kommunens förhållningssätt/ställningstagande: Kommunens inriktning är att eventuellt tillkommande bebyggelse i området bör föregås av prövning med områdesbestämmelser.

Öjebro

Motivering: Kvarnmiljö av medeltida ursprung med tät bebyggelsekoncentration kring forsarna i Svartån.

Uttryck för riksintresset: Kvarnar, kraftverk, såg m.m. från 1800- och 1900-talen samt stenvalvsbro med sju spann från 1797.

Kommunens förhållningssätt/ställningstagande: Kommunen har beaktat kulturvärdena genom upprättande av områdesbestämmelser för Öjebro.

Solberga

Motivering: Herrgårdsmiljö vid Svartån med förhistorisk bosättnings- och brukskontinuitet. (Fornlämningssmiljö).

Uttryck för riksintresset: Solberga herrgård med nyklassicistisk huvudbyggnad från 1800-talets början och omgivande ek och hagmarksdominerat landskap. Två gravfält, varav ett med stora domarringar och flera båtformiga och runda insänkningar (ev. kammar- och/eller båtgravar).

Kommunens förhållningssätt/ställningstagande: Området hyser både höga natur- och kulturvärden. Delar av området är skyddat som naturreservat eller omfattas av strandskydd. Vid ev. tillkommande bebyggelse bör prövningen ske med stöd av antikvarisk expertis.

Kårarp - Galgbacken

Motivering: Forntida kommunikationsmiljö, en del av Eriksgatan, vid häradsgräns. (Forntida vägmiljö, Fornlämningssmiljö).

Uttryck för riksintresset: Bronsåldersröse, tydliga hålvägar och fyra runstenar vid två gravfält från järnåldern, i anslutning till sentida väg- och gränsförhållanden. (Större delen av miljön berör även Linköpings kommun.) I området ingår även: Sjögestad motell från 1950-talet.

Kommunens förhållningssätt/ställningstagande: Huvuddelen av riksintresseområdet ligger i Linköpings kommun, medan endast mindre ytor ligger i Mjölby kommun och består då delvis av fasta fornlämningar som är skyddade enligt kulturmiljölagen. Kommunen bedömer inte att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att skydda värdena.

Särstad - Jordfälle

Motivering: Fornlämningssmiljö med välbevarat fossilt odlingslandskap från äldre järnåldern.

Uttryck för riksintresset: Omfattande stensträngssystem med långa fägator i gränzonen mellan slätt och skog samt spridda gravar och flera troliga boplatslägen. (Miljön ligger till större delen i Boxholms kommun.) I området ingår även: Jordfälle by med bytomt opåverkad av laga skiftet och med bebyggelse från 1800-talets senare del och 1900-talets början.

Kommunens förhållningssätt/ställningstagande: Inom kommunen består de riksintressanta värdena av fasta fornlämningar som är skyddade enligt kulturmiljölagen. Kommunen bedömer inte att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att skydda värdena.

Regionala kulturmiljöer

Länsstyrelsen har i sin rapport Natur Kultur, Miljöer i Östergötland, pekat ut knappt 70 kulturmiljöer i Mjölby kommun som man anser har regionalt intresse. Dessa avser både fornlämningsområden och bebyggelsemiljöer. Rapporten utkom 1983 och inventeringarna som låg till grund för den är nu drygt 40 år gamla. Kommunen bedömer att det finns ett behov av en översyn av det här underlaget, men tills vidare används materialet som ett underlag i samband med prövning av förhandsbesked och bygglov. I de områden som omfattar kyrkbyar eller större husgrupper är kommunens inriktning att ny bebyggelse ska föregås av prövning i områdesbestämmelser eller detaljplan.

Kommunala kulturmiljöinventeringar

I stora delar av kommunen finns äldre bebyggelseinventeringar. I inventeringarna ges objekt och miljöer olika klassning. Den högsta klassningen motsvarar kriterierna för byggnadsminnen. I nästkommande klass återfinns byggnader och miljöer med mycket höga kulturvärden. I båda dessa klasser är det mycket angeläget att kulturvärdena stärks eller i alla fall bevaras i samband med underhåll samt om- och tillbyggnader. Även andra byggnader kan vara särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Även då behöver stor varsamhet tillämpas vid olika former av åtgärder. Underhållsarbeten bör utföras med traditionella metoder och material. Åtgärder som kräver bygglov bör göras i samråd med antikvarisk expertis.

Då en stor del av inventeringarna är gamla kan det finnas ytterligare byggnader och miljöer som har höga kulturvärden och därmed omfattas av förvanskningförbud eller varsamhetskrav. Det kan därför även i andra delar av kommunen bli aktuellt att i prövning av bebyggelseåtgärder knyta till sig antikvarisk expertis.

Inriktning kulturmiljöer.

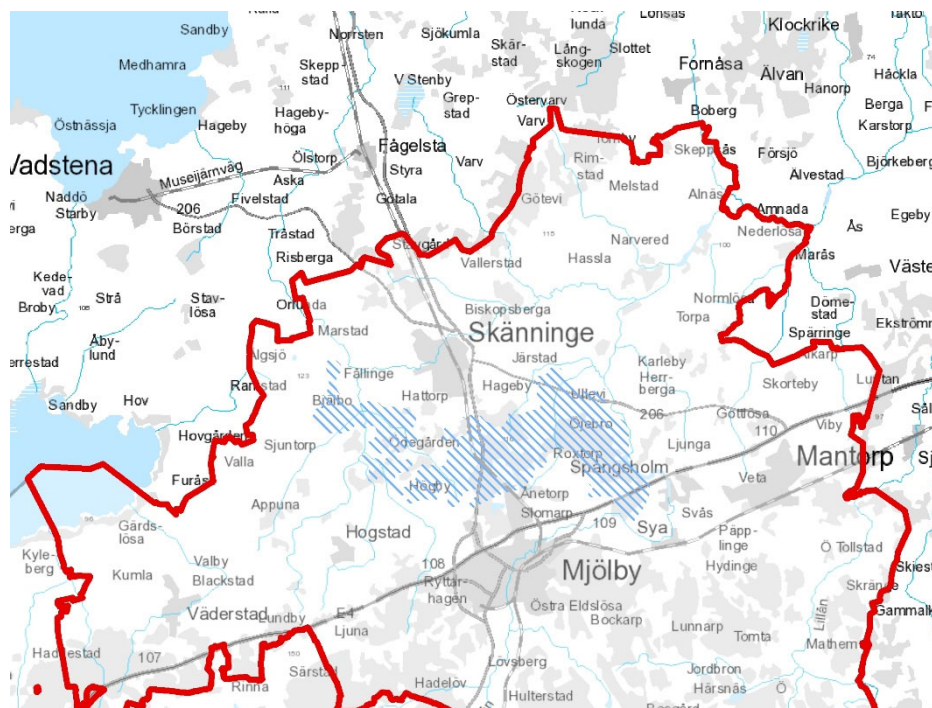
- Kommunens kulturmiljöer görs välkända och lätt tillgängliga.
- Kulturmiljöerna i kommunen förvaltas för kommande generationer och kan utvecklas med nya byggnader och tillägg om de stärker eller samspelar väl med de befintliga karaktärsdragen.
- De i byggnadsinventeringar utpekade områdena och objekten har ett så högt kulturhistoriskt värde att särskilt stor hänsyn bör tas till dessa vid eventuella förändringar och förtätningar. Detta gäller såväl förändringar av byggnaderna som närmiljöerna med t.ex. träd och anläggningar.
- Nybyggnation intill eller inom områden med befintlig bebyggelse eller allmänna platser med höga kulturhistoriska värden utförs på ett sätt som stärker och bidrar till platsens specifika karaktär. Hög materialkvalitet, traditionella färger och kulörer, traditionella material och byggnadsvolymer är viktiga aspekter att säkerställa.
- Inom områden med höga kulturmiljövärden samt för enskilda objekt med höga kulturvärden krävs särskild anpassning vid om- och tillbyggnader. (Kompletteras till planens utställning med konkreta exempel på generella anpassningsåtgärder)
- Kvaliteter och karaktärsdrag hos bebyggelse och bebyggelsemiljöer säkerställs i planering och bygglovgivning. Byggnader och platser med höga kulturvärden bör skyddas vid detaljplaneläggning.
- Bygglov och förhandsbesked för/vid byggnader och miljöer med höga kulturvärden sker i samverkan med antikvarisk expertis.
- Att områden bedömts ha höga kulturvärden av länsstyrelsen är en faktor som kan leda till att kommunen bedömer att prövning av ny bebyggelse ska föregås av områdesbestämmelser eller detaljplan.

Vatten i planeringen

Som en följd av EU:s vattendirektiv är ett stort antal yt- och grundvattenförekomster i landet identifierade av Havs- och vattenmyndigheten. Inga åtgärder får vidtas eller planer antas som riskerar att leda till att vattendragens kvalitet försämras så mycket att statusklassificeringen ändras.

Grundvatten:

Stora delar av kommunen berörs av relativt stora grundvattenförekomster. I norra delen av kommunen består grundvattenförekomsterna av sedimentära bergarter, medan de består av sand- och grusområden längre söderut. I den regionala handlingsplanen har förekomsten i Högbyfältet (sand- och grusområde) pekats ut som viktig för framtida möjligheter till grundvattenuttag.

Figur 19: Karta som redovisar den regionalt intressanta grundvattenförekomsten vid Högby.

Utöver dessa större grundvattenmagasin finns ytterligare ett antal grundvattenförekomster identifierade av havs- och vattenmyndigheten. Genom regelverket för miljö kvalitetsnormer för vatten ska vattenkvaliteten i alla dessa på sikt hålla god status. Kommunens grundvattenförekomster har god status avseende de parametrar som aktivt klassats.²

² Enligt VISS Vatteninformationssystem i Sverige (2021-06-21)

Inriktning grundvattenskydd:

Inom grundvattenförekomster regionalt viktiga för dricksvattenförsörjningen bör nya miljöfarliga anläggningar eller verksamheter som kan leda till utsläpp som kan försämra vattenkvaliteten undvikas. Där så inte är möjligt ska verksamheterna regleras så att med villkor/försiktighetsmått som minskar risken för påverkan. Befintliga verksamheter ska vidta försiktighetsmått för att minska risken för negativ påverkan.

Inom övriga identifierade grundvattenförekomster ska så långt möjligt nya industriområden eller större vägar inte planläggas. Där så ändå sker, ska kommunen vid utbyggnaden säkerställa att dagvatten inte infiltreras lokalt utan att ha föregåtts av rening.

Ytvatten:

I Mjölby kommun rinner Dömostadsbäcken (norr om Mantorp till Svartån) Hygnestadbäcken (Väderstad till Tåkern), Lillån (från väster om Ulrika till Svartån och med biflödet från Hargssjön), Skenaån (från sydväst om Hogstad till Svartån vid Normlösa och med två biflöden väster respektive öster om Fågelsta), Svartån samt Åsboån som utgör kommungräns mot Boxholms kommun. Därutöver ingår Skogssjön, Hargssjön samt del av Tåkern i de ytvatten som är definierade. Flera av de mindre vattendragens form har rätats ut under det senaste 100 åren som en del i utdikningen av jordbrukslandskapet. Det har påverkat deras biologiska värden, men även deras förmåga att utjämna vattenflödena. Genom att skapa nya dikessektioner med en mindre, meandrande, bottensektion och en vidare övre sektion skulle det vara möjligt att kombinera högre naturvärden och större kapacitet för att hantera kraftiga regn. Det vore även ur ett vattenkvalitets-, vattenförsörjnings- och naturvårdsperspektiv positivt med ny- och återskapande av mindre vattenytor som kan bidra till fördröjning av kraftigare regn och användas till bevattning i jordbruket.

Inriktning ytvattenskydd:

Kommunens riktlinjer för dagvatten används för att säkerställa att dagvattnets kvalitet är tillfredsställande innan det når klassade ytvattenförekomster.

I samband med tätortsutbyggnad som berör öppna diken eller vattendrag bör kommunen öka kapaciteten att fördröja dagvatten och skapa större naturvärden genom att vidta åtgärder som skapar fördröjningar och mer naturliga strandzoner.

Kommunen är positiv till nyskapande av fördröjnings/bevattningsmagasin ute i jordbrukslandskapet.

Kommunen är positiv till att markavvattningsföretag görs om så att nuvarande öppna diken får mer naturliga strandzoner och översvåmningsytor. Initiativet för sådana åtgärder vilar på respektive företag/förening.

Vatten- och avloppsförsörjning

Vatten- och avlopp betyder dricksvatten, respektive spillvatten och dagvatten. Spillvatten är enkelt uttryckt det vatten som kommer från toaletter, handfat och dylikt medan dagvatten är regn och snö. Kommunens VA-huvudman ansvarar för vatten- och avloppsfrågorna inom de verksamhetsområden som kommunfullmäktige beslutar. Utanför dessa områden är det fastighetsägarens ansvar att ordna sin VA-försörjning. Detta kan ske var och en för sig eller genom anläggningar som är gemensamma för flera fastighetsägare.

Dricksvatten

Kommunens huvudsakliga anläggning för produktion av dricksvatten ligger i Mjölby. Huvudvattenverket har idag kapacitet att leverera vatten till 35 000 personekvivalenter (pe) jämt fördelat över året, beräknat med att drygt 10 % av vattenflödet går till industrier. Vattenförbrukningen är inte jämt fördelat över året. Under sommarperioden ökar vattenförbrukningen med ca. 15%. Vattenverket står inför en större ombyggnad vilken ökar kapaciteten att leverera dricksvatten. En hållbar vattenanvändning i en livskraftig kommun innebär ändrade vanor i användandet av dricksvatten. Som ett komplement till att använda nytt dricksvatten i företags verksamheter kan det bli aktuellt att planera för att omhänderta tekniskt vatten och återanvända det i verksamheten för att på så sätt kunna minska dricksvattenförbrukningen.

Utöver denna anläggning finns även mindre kommunala vattenverk i Skeppsås, Normlösa, Västra Harg och Örnebo. Skyddsområde för dricksvattentäkter finns idag vid Högby, Normlösa, Skeppsås och Västra Harg. Syftet med dessa är att genom särskilt regelverk säkerställa att vattenkvaliteten i de allmänna dricksvattentäkterna är god, både nu och för kommande generationer.

Kommunen arbetar även för att säkerställa framtida vattenförsörjning ur ett flergenerationsperspektiv. Ambitionen är att förse Mjölbyborna med vatten från Vättern. På så sätt ökar driftssäkerheten och tillgången på råvatten av god kvalitet, även vid ett prognostiserat förändrat klimat. Som en följd av detta blir det viktigt för kommunen att Vätterns vattenkvalitet skyddas. Kommunen kommer också verka för etableringen av ett ledningsstråk för råvatten mellan Vättern och huvudvattenverket.

Spillvatten

Kommunens huvudsakliga anläggning för rening av avloppsvatten är Mjölkkulla avloppsreningsverk som är beläget i Mjölby. Mjölkkulla avloppsreningsverk har en dimensionerad kapacitet på 45 000 pe. Den nuvarande totala belastningen på

avloppsreningsverket är drygt 30 000 pe, därav utgör industriernas belastning knappt 8 000 pe. Kapaciteten för Mjölkulla reningsverk bedöms vara tillräcklig för att hantera en befolkning i kommunen som motsvarar planeringsramen om 37 000 invånare. Kapaciteten påverkas dock om nya livsmedelsindustrier tillkommer. Utöver denna anläggning finns även mindre kommunala reningsverk i Normlösa, Västra Harg och Önnebo.

Dagvatten

Kommunen har även ansvar för dagvattennätet i de tätorter där de beslutade verksamhetsområdena även avser dagvatten.

I samband med att klimatet förändras och tätorterna växer ökar mängderna dagvatten som behöver hanteras. Detta sker genom olika former av fördröjningsåtgärder. Där markanvändningen gör att man kan anta att dagvattnet innehåller föroreningar så utförs åtgärderna så att de även renar dagvattnet innan det leds vidare till recipienten. Kommunen har antagit riktlinjer för hur dagvattenhanteringen ska ske och även riktvärden för vilka föroreningshalter som är acceptabla.

Kommunens inriktning:

I den fysiska planeringen tillämpas kommunens riktlinjer för dagvatten.

Brandvatten

Kommunen ser ett behov av att utveckla sin planering för brand- och släckvatten samt se över finansieringen av kommunens brandvattenförsörjning. Kommunen har ansvar för både dricksvattenförsörjning och för tillgång till brandvatten. I branschorganisationen Svenskt Vattens publikation P114 föreslås att kommunerna upprättar brandvattenplaner. Enligt MSB:s riktlinjer behöver kommunerna se över brandvattenförsörjningen i sina handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor.

Arbete med en brand- och släckvattenplan pågår och beräknas vara klart under 2022.

Kommunens VA-plan.

Kommunen har en VA-plan som redogör för vilka områden inom kommunen som är i behov av nya VA-lösningar. I planen har en bedömning gjorts av vilken typ av VA-lösning som är möjlig för områdena och vilka områden som kräver mer utredning. Det kan vara allmänna VA-tjänster, gemensamhetsanläggningar eller enskilda lösningar.

VA-planen ger stöd för bedömningen hur VA-frågorna kan lösas på landsbygden. Där planen pekar ut områden som behöver utredas eller åtgärdas är det normalt sett olämpligt att bevilja ytterligare ny bebyggelse i avvaktan på att gemensamma lösningar kan anordnas. Däremot kan viss planmässig bebyggelseutveckling underlätta finansieringen av gemensamma enskilda lösningar eller snabba på en framtida utbyggnad av allmänna VA-

ledning. De områden som berörs utgörs normalt av lite större bebyggelsegrupper på landsbygden där det är svårt att anordna enskilda avloppsanläggningar eller där närheten till känsliga recipienter gör det önskvärt att på sikt ersätta de enskilda avloppsanläggningarna med någon form av gemensamma anläggningar. Då den översiktliga planeringen har en lång tidshorisont tas hänsyn även till sådana områden där de enskilda anläggningarna i nuläget bedöms ha tillräckligt hög standard då livslängden på dessa anläggningar är begränsad till ett par decenniers tid.

Kommunens inriktning:

I de områden där avloppssituationen enligt kommunens VA-plan behöver åtgärdas är kommunen restriktiv till ny bostadsbebyggelse i avvaktan på att en bättre VA-hantering ordnats. I de områden där det kan vara aktuellt med allmänt VA bör ny bebyggelse föregås av planläggning.

Dikningsföretag/markavvattningsföretag

På flera platser i kommunen leds dagvattnet från tätorterna via dikningsföretag/markavvattningsföretag till närliggande vattendrag. Dikesanläggningarna är utformade för relativt måttliga nederbördsmängder. Kommunen har som inriktning att åstadkomma fördröjningsanläggningar som säkerställer att vattenmängderna från tätorterna inte ökar i diken vid regnväder som inte är mer omfattande än att de återkommer högst vart tionde år. Vid kraftigare regnväder bedömer kommunen att marken normalt blivit mättad innan fördröjningsanläggningarna fyllts och att avrinningen mot slutet av regnvädren därför blir i princip lika stor oavsett om den utgörs av skogs- och jordbruksmark eller av en tätortsmiljö.

Kommunens inriktning:

Genom dagvattenfördröjningsåtgärder vid nybyggnation påverkar tätortsutvecklingen inte dikningsföretagen. Kommunen kommer delta i drift- och underhållsåtgärder motsvarande de andelstal man har som fastighetsägare eller de andelstal som motsvaras av de arealer som berörts av tätortsutveckling sedan dikningsföretaget fastställts.

Värdefulla ämnen och mineral

För byggande krävs material i form av grus och bergkross. Naturgrus är en ändlig resurs som ofta har höga naturvärden och som också ofta är viktiga grundvattenmagasin. Därför undviks så långt det är möjligt ytterligare naturgrusuttag.

I kommunen finns sedan tidigare bergtäkter som kan vara lämpliga att fortsätta brytning i. När dessa är uttömda kan det dock finnas behov av nya täkter och det är då viktigt att brytningen inte försvårats till följd av t.ex. ny bostadsbebyggelse. Länsstyrelsen har tagit fram en regional materialförsörjningsplan. Den ligger till grund för kommunens utpekande av föreslagna markreservationer för framtida bergtäkter. Utpekandet av lämpliga områden för täkter i översiktsplanen föregår inte sedvanlig miljöprövning om det skulle bli aktuellt med en ny täkt. Det utesluter inte heller prövning av nya täkter på andra platser.

Inriktning naturgrustäkter

- Nya naturgrustäkter bör inte tillkomma.
- Befintliga naturgrustäkter bör avslutas och återställas.

Inriktning bergtäkter

- Det är normalt sett lämpligare att uttömma befintliga täkter än att öppna nya täkter.
- Nya täkter bör lokaliseras
 - nära större vägar i rimlig närhet till de större tätorterna för att minska transportbehov och trafikbullerstörningar samt belastning på det mindre vägnätet.
 - så att bullernivåerna vid närmaste bostäder klarar gällande riktvärden för industribuller.
- Markreservationer för framtida bergtäkter föreslås på två platser i kommunen, baserat på den översiktliga analys som gjorts i den regionala materialförsörjningsplanen. Åtgärder som försvårar framtida täktverksamhet (t.ex. nya bostäder) ska undvikas. Förutsättningarna för en ev. täkt får prövas i sedvanlig miljöprövning om och när det blir aktuellt med en täkt.
 - Söder om Mjölby, väster om väg 32, strax norr om kommungränsen. Bra läge nära Mjölby tätort och nära större vägar. Få närliggande bostäder och naturvärden.
 - Nordost om Västra Harg, vid befintliga täkter i Spellinge. Materialkvaliteten bedöms som hög, vilket motiverar att underlätta för fortsatt och utvidgad täktverksamhet på sikt. Den höga kvaliteten kan motivera de sämre transportförutsättningarna för byggnationer där det ställs höga kvalitetskrav.

Elproduktion & eldistribution

Solcellsparker

I takt med att tekniken utvecklats har kostnaderna för att producera el med hjälp av solen sjunkit och de första större solcellsparkerna har etablerats i landet. Det är sannolikt att vi står inför en snabb utveckling av industriell solelsproduktion. Större anläggningar har stor effekt, vilket gör att de bör anslutas till de mottagningsstationer som är gränssnittet mellan de regionala och de mer lokala elnäten för att det ska vara tekniskt och ekonomiskt motiverat med en etablering. I en rapport som tagits fram på uppdrag av Energimyndigheten gjordes för några år sedan bedömningen att etableringar längre bort än ca. 5 km sannolikt inte var lönsamma. Idag finns ett antal mottagningsstationer som täcker kommunens centrala delar. Enligt Energimyndighetens slutsats är det i dagsläget inte kommersiellt att etablera solcellsparker i västra eller södra delarna av kommunen.

Till skillnad från vindkraftsverk syns inte solcellsparker på lika långa avstånd i öppna landskap och de ger inte heller några bullerstörningar i närmiljön.

Solcellsparker tar, åtminstone under en viss tidsperiod, i anspråk relativt stora markarealer, men dessa kan med relativt små medel återställas om så behövs. Det finns även försöksparker med vertikalt ställda solceller som gör det möjligt med fortsatt jordbruksdrift om de placeras på jordbruksmark. Etablering kan dock med fördel ske även på skogsmark som tas ur produktion. Sådana lokaliseringar konkurrerar inte heller med behovet av att bevara jordbruksmark för livsmedelsproduktion.

Likt andra etableringar bör solcellsparker inte lokaliseras till platser med höga natur- eller kulturvärden. Med tanke på anläggningarnas relativt stora arealer kan de försvåra en planmässig utveckling av kommunens tätorter om de placeras för nära dessa.

Inriktning solcellsparker

Kommunen ser positivt på etablering av solcellsparker. I första hand på skogsmark. Alternativt kan även etablering ske på sådan jordbruksmark som inte hör till de mest välarronderade tondelarna av jordbruksmarken i kommunen. Solcellsparker bör inte heller etableras i områden med höga natur- eller kulturvärden. I tätorternas närområde bör solcellsparker inte etableras.

Vindkraft

Nuläge

Idag finns 66 vindkraftverk i Mjölby kommun med en sammanlagd effekt på 85 MW. Det gör Mjölby till Östergötlands mesta vindkraftskommun. Möjligheten att etablera nya vindkraftverk i kommunen är dock mycket begränsad eftersom försvarsmakten sedan 2010

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

hävdar en stoppzon för höga objekt 4 mil runt sina flygplatser, vilket omfattar i princip hela Mjölby kommun med undantag för de allra västligaste delarna av kommunen. Tidigare har mindre delar av kommunen berörts av ett riksintresseanspråk för vindbruk, men detta hävdas inte längre av Energimyndigheten.

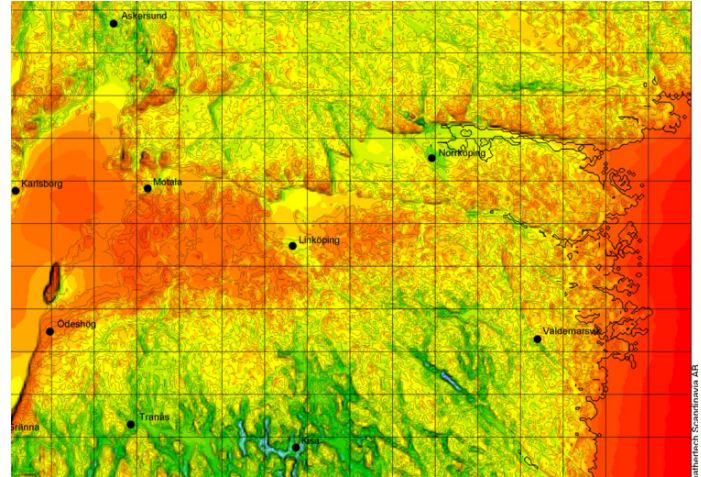
Kommunen har tillsammans med det lokala kraftbolaget MSE kartlagt förutsättningarna för vindkraften. I Östergötland finns de bästa förutsättningarna för vindkraftsproduktionen i slättområdena i västra länsdelen, se vidstående karta.

Kommunen konstaterar också att merparten av vindkraftverken inom försvarets stoppzon återfinns koncentrerat i en sektor som motsvarar ungefär en fjärdedel av stoppzonen, se karta. Här finns redan ett stort antal vindkraftverk som påverkar försvaret och ytterligare etableringar i området borde ha mindre betydelse i denna del av stoppzonen än i övriga delar där antalet vindkraftverk är mindre.

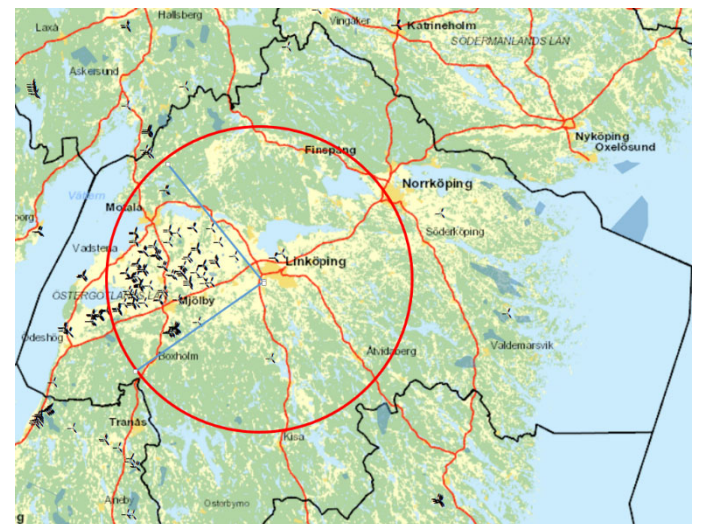
Kommunens bedömning

Mjölby kommuns huvudinriktning är att den ovan redovisade sektorn bör undantas från den stoppzon som schablonartat hävdas av Forsvarsmakten. I avvaktan på att så sker inser kommunen att försvarsmaktens intressen har stort inflytande på markanvändningen i kommunen. Därför accepterar kommunen att inga nya vindkraftverk etableras inom

stoppzonen. De befintliga vindkraftverken kommer med tiden behöva avvecklas när den tekniska livslängden är slut. Kommunen anser då att de befintliga vindkraftverken ska kunna ersättas med nya vindkraftverk på motsvarande platser som dagens eftersom försvarsmakten redan idag behöver ta hänsyn till dessa. Då tekniken ständigt utvecklas kan det dock bli aktuellt med högre och effektivare vindkraftverk. Dessas påverkan på sin

Figur 20: Karta över vindenergiförhållandena i regionen.

Figur 21: Karta som redovisar försvarets stoppzon samt befintliga vindkraftverk i denna.

omgivning och närliggande vindkraftverk kan dock påverka den exakta placeringen och totala omfattningen av vindkraftverken i kommunen i framtiden.

Inriktning vindkraft

- Försvarsmaktens stoppzon bör justeras så att sektorn väster om Malmen undantas.
- Inom stoppzonen etableras inga nya vindkraftsanläggningar, men befintliga verk får ersättas med nya i den omfattning som är möjlig med hänsyn tagen till miljön, människors hälsa och närliggande kraftverk.
 - Samråd ska ske med berörd grannkommun vid etableringar närmare än 5 km från kommungräns.
 - Avståndet till planlagda områden, eller utvecklingsområden i kommunens översiktsplan för tätorterna Mantorp, Mjölby, Skänninge och Väderstad ska vara minst 1500 m.
 - Avståndet till kyrkbyar samt planlagda områden i övriga delar av kommunen ska vara minst 1000 m.
 - Avståndet till bostäder (såväl permanentbostäder som fritidsbostäder) ska vara minst 500 m.

Kraftledningar

Genom kommunen går ett antal större kraftledningar av regional och nationell betydelse. De större ledningarna behöver till följd av elektromagnetiska fält ett visst skyddsavstånd mot bebyggelse. Detta kan i vissa lägen begränsa möjligheterna för tätorternas utveckling, vilket är olyckligt. Kommunens inriktning för kraftledningar:

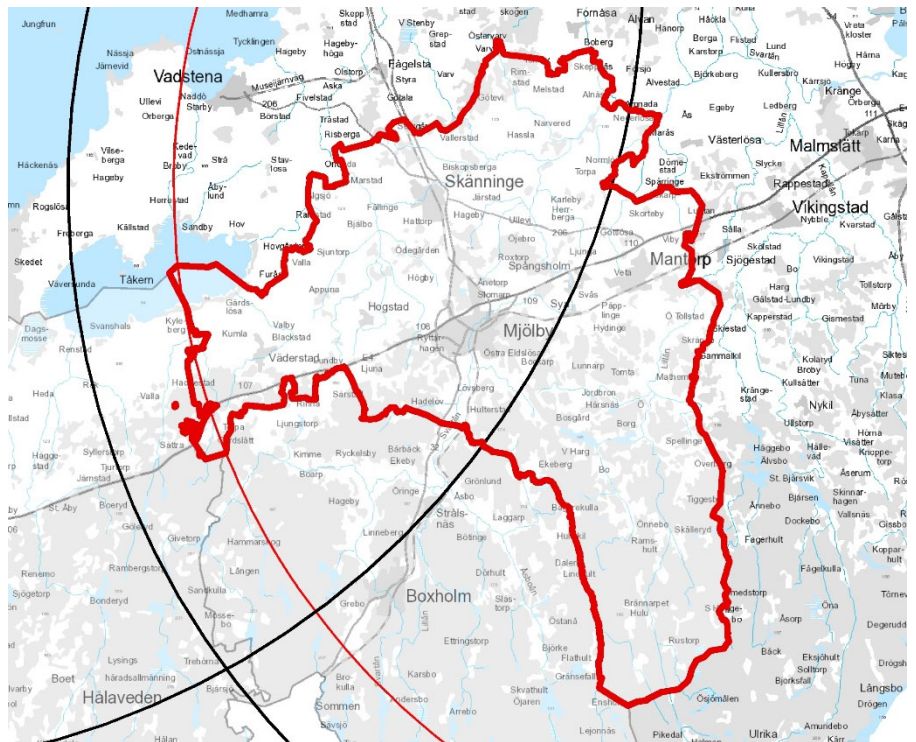
- Nya ledningar och ombyggda ledningar upp till 130 kV bör markförläggas så långt möjligt, särskilt i anslutning till kommunens tätorter.
- Vid underhåll eller ombyggnation av 400 kV ledningar bör de i samråd med kommunen omlokaliseras till lägen längre från tätorterna.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Totalförsvarsfrågor

Riksintressen

Försvarsmakten hävdar riksintresse för Malmens flottilflygplats i Linköping samt Karlsborgsområdet i Karlsborgs kommun. Hela kommunens yta omfattas av de två militära flygplatsernas så kallade MSA-tytor. I princip hela kommunens yta omfattas även av försvarsmaktens stoppområde för höga objekt (45 m inom sammanhållen bebyggelse respektive 20 m utanför sammanhållen bebyggelse enligt lantmäteriets översiktskartor).

Figur 22: Karta över försvarets anspråk. Svarta gränser avser influensområden, röd gräns stoppzon för höga objekt.

Inriktning försvarsmaktens riksintressen

- Försvarsmaktens stoppzon bör justeras så att sektorn väster om Malmen undantas.
- Definitionen av sammanhållen bebyggelse inom stoppzonen ändras så att den avser nuvarande sammanhållen bebyggelse samt utbyggnadsområden enligt översiktsplanen.

Skyddsrum

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap anser att inga befintliga skyddsrum ska avvecklas. Kommunen stödjer myndighetens bedömning.

Miljö- och riskfaktorer

Buller

Buller är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Vanliga källor till buller och höga ljudnivåer är väg-, spår- och flygtrafik, fläktbuller i fastigheter, ljud från grannar, industrier, byggnadsarbeten, diskotek och konserter. Som i många andra kommuner är trafikbullret en viktig bullerkälla i Mjölby. Speciellt för vår kommun är motorbullret från Mantorp park. Antalet bostäder som påverkas av skottbuller kommer minska påtagligt då skjutbanorna omlokaliseras från Bockarpsområdet.

Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Det påverkar människor olika beroende på vilken typ av buller det är, vilken styrka det har, vilka frekvenser det innehåller, och hur det varierar över tiden. Det är även av betydelse i vilken situation vi utsätts för det. Förutom att vi blir störda av buller kan det påverka vår prestation, inlärning och sömn negativt. För den vuxna befolkningen finns undersökningar som tyder på att det finns en ökad risk för blodtryckssjukdomar om man utsätts för mycket buller under lång tid. Mycket höga ljudnivåer kan orsaka hörselnedsättning och tinnitus.

För att greppa bullersituationen i kommunen har en kartläggning av trafikbullersituationen gjorts för hela kommunen. Den bygger på skyltade hastigheter. Redovisning av antalet personer som utsätts för buller i olika bullerintervall:

Vision och långsiktiga mål för omgivningsbuller

Kommunens långsiktiga vision för buller och ljudmiljöer är att den goda ljudmiljön i kommunen ska vara viktig konkurrensfördel som påtagligt bidrar till att kommunen är ett attraktivt alternativ till de större städerna vid val av bostadsort eller plats för en företagsetablering. Genom att i kommunen kunna erbjuda många bostadsalternativ i nära, men bullerskyddade, lägen kommer Mjölby vara en bra plats att bosätta sig på och leva sitt liv i.

För att nå denna vision är den långsiktiga målsättningen att inga människor som bor eller vistas längre tid i Mjölby kommun ska exponeras för nivåer av omgivningsbuller som riskerar att leda till negativa hälsoeffekter eller begränsar möjligheten eller lusten till utomhusvistelser och social samvaro vid hemmet eller i offentliga miljöer som skolors utemiljöer och natur- och parkområden.

- Det innebär att bullernivåerna 30 dBA ekvivalentnivå och 45 dBA maximalnivå avseende buller från externa källor klaras inomhus i alla bostäder, förskolor, skolor och övriga utbildningslokaler samt vårdlokaler.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

- Alla boende har tillgång till en uteplats vid bostaden samt en park/grönområde eller ett rekreativsområde inom 5 minuters gångavstånd där bullernivån 50 dBA ekvivalent inte överskrids och där det finns möjlighet att slå sig ner för vila.
- Alla barn har en utemiljö vid förskola och låg- och mellanstadieskolor där bullernivån från omgivningsbuller inte överskrider 50 dBA ekvivalent respektive 70 dBA maximalnivå inom den del av gården som utgör vistelseyta för t.ex. lek, vila och pedagogisk verksamhet.
- Torg och liknande mötesplatser har en ljudmiljö där trafikbullret åtminstone i någon del inte överstiger 50 dBA ekvivalent och i större delen inte överstiger 55 dBA ekvivalent.
- Inga bostäder eller förskole/skolgårdar påverkas av industribullernivåer som överstiger riktvärdena.

Strategier/inriktningar

Åtgärder mot buller ska utföras där och på sådant sätt att de gör så stor nytta som möjligt. Därför bör prioriteringen vara att i första hand åtgärda platser eller områden där bullernivåerna är särskilt höga, där många uppehåller sig och där särskilt känsliga grupper finns. Då barn och äldre är sådana känsliga grupper är förskolor, skolor och äldreboenden viktiga platser att arbeta med.

Där det är möjligt ska i första hand åtgärder som minskar bullret vid källan användas.

I första hand ska åtgärderna minska de negativa hälsoeffekterna på grund av bullerstörningar, därefter ska de också bidra till att förbättra stadsmiljökviteterna och öka livskvaliteten.

Trafikplaneringen bör sträva efter att även i framtiden koncentrera vägtrafiken till ett övergripande gatunät för att på så sätt minska antalet gator där de boende berörs av höga bullernivåer.

Riktlinjer för planering och bygglov

- I samband med planering för ny bostadsbebyggelse och nya skolor/förskolor bör i första hand kommunens långsiktiga vision beaktas vad gäller högsta bullernivåer.
- Kommunen följer i sin planering trafikbullerförordningen och säkerställer, genom planbestämmelser om placering och tillgång till ljuddämpad sida för minst hälften av bostadsrummen, att alla bostäder kan uppfylla förordningens villkor för inom- och utomhusbullernivåer.
- Åtgärder ska alltid vidtas för att skapa bullermässigt så goda lösningar som möjligt genom lokalisering, placering och bullerdämpande åtgärder.
- I de mindre tätorterna, där de boende kan förvänta sig en tystare miljö, bör kommunen eftersträva tystare miljöer och i samband med planläggning säkerställa att bostäder får tillgång till ljuddämpad sida för uteplats och minst hälften av bostadsrummen om ekvivalentnivåerna på den bullerutsatta sidan överstiger 55 dBA.
- I undantagsfall (t.ex. i mycket centrala lägen, och i miljöer där ingen förväntas vistas på den bullriga sidan) kan planläggning för bostäder bli aktuell vid ekvivalenta nivåer som överstiger 65 dBA på den bullriga sidan. Detta kan gälla t.ex. för bostäder med bullriga fasaden mot spårområdet vid stationerna.

Luftkvalitet

Luftföroreningar påverkar både hälsa och miljön. De kan göra människor sjuka och förkorta den förväntade livslängden. De bidrar även till växtskador, korrosion, nedsmutsning, övergödning, försurning och klimatförändringar

Det är en mängd olika aktiviteter i samhället som bidrar till att luftföroreningar uppstår. De bildas vid förbränning, uppkommer i processutsläpp vid industrier eller vid damning från bergshantering. Luftföroreningar kan ställa till problem lokalt, till exempel för människors hälsa, när höga halter uppstår nära en föroreningskälla eller inom ett tätt befolkat område.

Trafiken orsakar utsläpp av gaser och partiklar från förbränning i motorn samt slitagepartiklar. Slitagepartiklarna frigörs bland annat från förslitning av bromsar och hjul eller när dubbdäck sliter på vägbanan. (www.naturvardsverket.se)

Luftföroreningar kan leda till lungsjukdom, hjärt- och kärlsjukdom, cancer, astma och allergi. (Folkhälsomyndigheten) Särskilt känsliga är barn och äldre samt astmatiker och andra människor som lider av luftrörs- och andningsbesvär.

Småskalig förbränning av ved och pellets är en relativt stor källa till utsläpp av miljö- och hälsoskadliga luftföroreningar – till exempel dioxiner, polycykliska aromatiska kolväten (PAH) och partiklar (stoft).

Partiklar är den luftförorening som bedöms medföra störst hälsoproblem i svenska tätorter. Småskalig vedeldning med dålig teknik kan medföra stora utsläpp av partiklar och bidrar till försämrad luftkvalitet på många orter. (www.miljomal.se)

Sedan år 2020 är Mjölby kommun medlem i Östra Sveriges Luftvårdsförbund. Luftvårdsförbundet övervakar, analyserar och beskriver luftkvaliteten med avseende på partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO₂) i bland annat Östergötlands län. Beräkningarna utförs i SMHI:s beräkningsprogram Simair. Som ett komplement till beräkningarna gjordes även mätningar av PM10 mellan åren 2011-2012. Både beräkningar och mätningen visar att luftkvaliteten i Mjölby kommun är tämligen god. Miljökvalitetsnormen för luft underskrids. Att miljökvalitetsnormen för luft underskrids är ett villkor för att en detaljplan ska få antas. Vid osäkra lägen behöver luftkvaliteten beräknas.

Inriktning luftkvalitet

Vid planering av bostäder, förskolor, skolor samt boenden för äldre bör frågan om luftkvalitet beaktas särskilt. Vid planer för kompletteringsbebyggelse i Mjölby centrala delar kan beräkningar behöva göras under planarbetet. Byggnadskontoret gör i samband med detaljplaner en bedömning tillsammans med Miljökontoret om det finns behov av att göra en beräkning av luftkvaliteten.

Vibrationer

Vibrationer är en typ av vågrörelser som utbreder sig i marken. Ofta kan de vara orsakade av ojämnheter i vägar och spår, men även t.ex. vattenkraftverk kan ge upphov till vibrationer. Människor är känsliga för vibrationer och särskilt om de uppstår i kombination med buller. Stora vibrationer kan göra att bullersituationen upplevs som extra störande. Vibrationerna kan ge sömnproblem och koncentrationssvårigheter. Det finns idag inte några nationella riktlinjer för vibrationer, men svensk standard har tagit fram riktvärden. Dessa tar sin utgångspunkt i människans störningsupplevelse snarare än risken för skador på byggnader. Nivån i standarden är också anpassad till de villkor som gäller för hur man ska bedöma bullernivåer.

Risken bedöms vara störst längs järnvägarna och då särskilt i områden med finkorniga jordar, särskilt lerområden.

Inriktning vibrationer

I Mjölby kommun ska svensk standards riktvärden tillämpas vid beslut om nya bostäder, skolor/förskolor samt järnvägar och vägar.

Vibrationsnivå	Hastighet	Acceleration
RMS (1-80 Hz)	0,4 mm/s	14 mm/s ²

Ljus- och skuggstörningar

Ljus i form av belysning krävs i bebyggelse för att skapa en trygg och säker miljö. Ljus på oönskade platser kan dock skapa störningar och olägenheter för människor och djurliv. T.ex. kan fåglar få svårare att navigera med ett starkt ljus som lyser upp himlen (himmelsströrljus) och produktionen av hormonet melatonin hos människor kan minska om nattsömnen störs av ljus. Ljusstörningar kan uppstå vid felaktigt placerade ljuskällor med dåligt utformad skärmning av ljuset. Vindkraftverk kan ge upphov till skugg rörelser som kan upplevas som störande.

Inriktning ljus- och skuggstörningar:

Vid byggnation och fysisk planering ska hänsyn tas till ev. ljusstörningar vid exempelvis placering av trafikerade vägar och parkeringsplatser samt park- och gatubelysning. I de fall där kommunen ansvarar för park- och gatubelysning ska utformningen anpassas så att direkta ljusstörningar och himmelsströrljus som påverkar människor och djurliv minimeras.

Vid planering för bostäder och anläggningar tillämpar kommunen svensk standards rapport "Ljus och belysning-sportbelysning" för bedömning av acceptabla ljusnivåer vid bostäder. I samband med planläggning av eller vid sportanläggningar eller större parkeringar ska därför en ljusutredning göras.

Vid tillståndsprövning för vindkraftverk, eller förhandsbesked för bostäder vid ett vindkraftverk, ska en utredning avseende skuggstörningar göras.

Verksamheter med stor omgivningspåverkan

Miljö- och hälsofarliga verksamheter

Miljöfarlig verksamhet är all användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan medföra störningar för människors hälsa eller miljön. Miljöfarlig verksamhet regleras enligt miljöbalken. Miljöfarlig verksamhet delas in i tre typer av anläggningar:

- A-anläggningar - till exempel flygplatser, avfallsdeponier och oljeraffinaderier. A-anläggningar tillståndsprövas av mark- och miljödomstolen.
- B-anläggningar - till exempel avloppsreningsverk, energianläggningar och täkter. B-anläggningar tillståndsprövas av Länsstyrelsens miljöprövningsdelegation.
- C-anläggningar - till exempel mekaniska verkstäder, bensinstationer och fordonstvättar. C-anläggningar anmäls till kommunen.

I samband med prövning av anmälnings- och tillståndsärenden beaktas bland annat lokalisering.

Miljönämnden bedriver kontinuerligt tillsyn av cirka 170 stycken miljöfarliga verksamheter. Lantbruk utgör den enskilt största branschen. Merparten av övriga miljöfarliga verksamheter återfinns inom kommunens olika industriområden. De huvudsakliga störningsorsakerna för boende i närmiljön är oftast kopplade till buller, lukt och luftföroreningar.

Inriktning

I samband med etablering av miljöfarliga verksamheter i tätorter bör i första hand lägen inom planlagda industriområden väljas. Detta gäller inte lantbruk. Miljönämnden bör säkerställa att byggnads- och räddningsnämnden ges möjlighet att lämna synpunkter på etableringen. Byggnads- och räddningsnämnden bör säkerställa att miljönämndens synpunkter kring miljö- och hälsa inhämtas vid byggnation eller planering för verksamheter eller för bostäder i anslutning till verksamhetsområden.

Bergtäkter och stenkross

Bergtäkter och stenkrossar kan ge upphov till störningar i form av buller och vibrationer samt damning. Den sprängning som förekommer innebär även en viss riskpåverkan.

Inriktning

Avståndet mellan täkt och bostadsbebyggelse bör inte understiga 500 m. Inom 1000 m från täkten bör utredning göras avseende dess påverkan på omgivningen.

Reningsverk och andra luktspridande verksamheter

Reningsverk är samhällsviktiga anläggningar som kännetecknas av luktspridning, särskilt från öppna slamplattor och bassänger. Av nyligen genomförd beräkning i Motala har konstaterats att lukten kan spridas uppemot 1 km från reningsverket. Samtidigt kan åtgärder göras för att begränsa luktspridningen kraftigt till under 200 m genom inbyggnad av delar av anläggningen. Ny bostadsbebyggelse bör därför inte lokaliseras i reningsverkets närområde. Även pumpstationer för spillvattenhantering kan ge upphov till luktstörningar.

Inriktning

Ny bostadsbebyggelse bör inte planeras i närheten av reningsverket. Inom 1000 m från reningsverket bör utredning göras avseende risken för olägenheter och behovet av förebyggande åtgärder.

Pumpstationer för avloppsvatten kan medföra risk för luktstörningar. Ny bebyggelse bör inte placeras närmare än 25 m från en spillvattenpumpstation. Placeras bostäder närmare än 50 m från pumpstationen bör säkerställas att avluftning kan anordnas på ett rimligt sätt, minst 50 m från närmaste bostad.

Djurhållning, lukt och allergier

Djurhållning i olika former kan påverka sin omgivning genom bl.a. lukt, förekomst av flugor, damning, buller och transporter. Störst påverkan sker från djurstallar och gödselhantering. Genom åren har också en oro funnits för att djurhållningen, framför allt hästhållning, ska utgöra risk för allergenspridning. Forskning har dock visat att denna spridning har begränsad räckvidd. Allergenspridningen har visat sig vara koncentrerad till närområdet, medan de 50 – 100 meter från stall och hagar varit mycket låga eller svåra att mäta. Äldre studier av luktspridning från svinstallar har visat på ett tydligt avståndssamband, där halterna sjunker snabbt med avståndet, fram till ca. 200 m från stallarna.

Hästhållning	Rekommenderade skyddsavstånd
1 – 30 hästar	100 m från stall och öppen gödselhantering. 50 m från hagar. Mellan hagar och bostäder är det lämpligt att det finns någon form av vegetationsridå.
>30 hästar	200 m från stall och öppen gödselhantering. 50 m från hagar. Mellan hagar och bostäder är det lämpligt att det finns någon form av vegetationsridå.
Övrig djurhållning	
1 – 30 djurenheter	200 meter från stall och/eller öppen gödselhantering.
>30 djurenheter	500 meter från stall och/eller öppen gödselhantering.
Beteshagar för får	25 meter
Beteshagar för nötkreatur	25 meter i tätortsnära miljöer som behöver betas för sina naturvärden. Annars 50 meter.

Gynnsamma förhållanden kopplade till topografiska förhållanden, t.ex. avskärmande höjder eller skog, förhärskande vindriktning och beteshagarnas användningstryck kan göra att skyddsavstånden kan minskas. Djurhållning med höns-, gris eller pälsproduktion innebär normalt större risk för luktspridning och kan leda till behov av större avstånd.

Riskobjekt & Transporter med farligt gods

Utifrån ett riskperspektiv finns det idag inte några konflikter mellan potentiellt farliga verksamheter och verksamheter som kan vara särskilt känsliga vid tillbud eller olyckor. Transporterna av farligt gods på järnväg och det statliga vägnätet innebär dock en förhöjd risknivå i närområdet särskilt med tanke på närheten till kommunens vattenverk. I samband med de två stora infrastrukturprojekten, utbyggnad av dubbelspåret och riksväg 50, beaktades särskilt skyddet för grundvattnet.

Inriktning

Vid planering av såväl nya verksamhetsområden som bostäder eller känsliga verksamheter som nya skolor, förskolor eller vårdbostäder behöver riskaspekten vägas in särskilt både i förhållande till verksamheterna och till transportvägarna till verksamheterna samt transporterna av farligt gods.

Idag har räddningstjänsten tillsyn över ca. 80 verksamheter som hanterar brandfarliga och explosiva varor. Merparten av dessa hanterar endast mindre volymer. De objekt som utgör en mer påtaglig risk för omgivningen finns samlade på Lundby verksamhetsområde som bedöms vara väl lokaliserat i förhållande till bostäder och känsliga verksamheter. Då området kommer få direkt väganslutning till riksväg 32 kommer även transporterna till och från området fungera väl ur ett riskperspektiv.

Riksvägarna 32 och 50 samt E4 utgör rekommenderade färdvägar för farligt gods. Även väg 990 utgör rekommenderad väg för farligt gods. Stora mängder farligt gods transporteras även på järnvägarna genom kommunen.

Mot bakgrund av verksamheternas läge och det anslutande vägnätet bedöms det inte finnas behov av att anordna regler för transporter av farligt gods på det kommunala gatunätet.

Riskerna kopplade till transporter av farligt gods ska beaktas inom en zon om 150 m från de aktuella transportlederna. Inom denna zon avser Mjölby kommun att normalt tillämpa de skyddsavstånd som tagits fram av länsstyrelsen i Stockholms län. Vid ev. avsteg från dessa ska en särskild riskanalys genomföras.

Inriktning markanvändning vid transportled för farligt gods:

Riskanalyser med avseende på risk för olyckor med farligt gods ska genomföras vid planprojekt inom följande avstånd från järnväg respektive rekommenderade vägar för farligt gods.

Avstånd från järnväg/väg:	Möjlig markanvändning:
≤ 25 meter	Bebyggelsefritt
≤ 30/40 meter	Markparkering, odling, djurhållning, obemannade drivmedelsstationer, trafikområden

Översiktsplan för Mjölby kommun
(landsbygden och de mindre orterna)
Samrådshandling

≤ 50/75 meter	Parkeringsanläggningar, tekniska anläggningar, drivmedelsstationer, industri & verksamheter, kontor, friluftsliv och camping.
≥ 50/75 meter	All markanvändning möjlig

Uppställningsplats för fordon med farligt gods.

I samband med utbyggnad av nya uppställningsplatser för lastbilar m.m. på Viringe verksamhetsområde ska dessa utformas så att det blir lätt att samla upp ev. läckande kemikalier utan att de riskerar att föras vidare i kommunens dagvattennät.

Räddningstjänstens insatstider

Lämplig markanvändning innebär bland annat möjlighet till räddningsinsats och skydd mot olyckor. Inom ramen för detta krävs dels att det finns möjlighet för Räddningstjänsten att inom rimlig tid nå bebyggelse, dels att det finns tillgång till släckvatten.

Inriktning:

I detaljplaneläggning och bygglovsprövning ska brandvattenförsörjning och möjlighet till räddningsinsats beaktas. Målsättningen är att brandvattenförsörjningen ske med brandposter i tätbebyggda områden.

Bebyggelse i områden som ligger utanför normal insatstid (10 min) ska planeras så att utrymning kan ske utan medverkan från räddningstjänsten.

Elektromagnetisk strålning

Magnetfält från kraftledningar och radiovågor från mobiltelefoner är exempel på elektromagnetiska fält. Magnetfält och elektriska fält finns naturligt runt alla elektriska apparater och ledningar. Jorden har ett eget magnetfält som gör att kompassen riktar sig mot norr. Radiovågor används huvudsakligen för att överföra ljud, bild eller text trådlöst, exempelvis från en Tv-sändare till en TV-antenn eller mellan en mobiltelefon och en basstation.

Svenska Kraftnät har två 400 kV luftledning genom kommunen. Den ena går väster om Mjölby, vid Hogstad medan den andra sträcker sig söder om Mjölby vidare söder om Mantorp och därefter norrut. Dessa ledningar är svåra att flytta eller gräva ned. På sikt vore det dock önskvärt om ledningen kunde flyttas längre från Mantorps tätort för att på så sätt möjliggöra en stationsnära tätortsutveckling. För mindre ledningar (10 kV) är kostnaden att plöja ned jordkabel likvärdig med luftledningar.

Det saknas nationella riktvärden för magnetiska fält vid bostäder orsakade av kraftledningar. Mark- och miljööverdomstolen har i två domar (M2192-16 och M 4127-10) angett att värdet 0,4 μT inte ska överskridas.

Inriktning elektromagnetisk strålning

- Kraftledningar och bostäder/förskolor/skolor lokaliseras så att magnetiska fält vid bostad/förskola/skola inte överstiger 0,2 μT .
- Inga nya luftledningar förläggs i nuvarande eller planerade bostadsområden.
- Nya ledningar bör i första hand anläggas som jordkablar.
- Vattenfall har två 400 kV luftledningar genom kommunen, en vid Hogstad och en söder om Mjölby och Mantorp. Dessa är kostsamma att flytta eller gräva ner samtidigt som de ger upphov till mycket stora skyddszoner (150 m) för att klara acceptabla fältstyrkor. Detta påverkar möjligheten till en ändamålsenlig utbyggnad av framför allt Mantorps tätort. På lång sikt bör kraftledningen söder om Mantorp flyttas längre söderut för att möjliggöra utveckling av tätorten.
- Samråd ska ske med respektive nätägare vid planering i anslutning till större kraftledningar (130 kV respektive 400 kV)

Riskområden

Förorenad mark

Ett förorenat område är mark, grundvatten, ytvatten, sediment eller byggnader där halten av något ämne är så hög att den kan orsaka en risk för människors hälsa eller för miljön. Kommunen har en viktig roll när det gäller kartläggning, undersökningar och åtgärder av förorenade områden. Många av de förorenade områdena i kommunen är lämningar efter äldre industrier, men även i modern tid kan oförsiktig hantering av t ex kemikalier ha orsakat föroreningar i mark och byggnader.

Miljöbalken innehåller regler om vem som är ansvarig för undersökningar och åtgärder av förorenade områden. I första hand är det verksamhetsutövaren som är skyldig att utföra undersökningar och bekosta efterbehandlingsåtgärder men det kan även vara fastighetsägaren eller en exploatör. För att underlätta hanteringen av de förorenade massorna kan det vara lämpligt att definiera större områden för att göra det möjligt med dels behandling på plats, dels återanvändning av massorna i närområdet.

Kommunens inriktning förorenad mark

- I samband med beredningen av planbesked samt uppstart av detaljplaner undersöks risken för markföroreningar genom studie av riskområden i GIS-systemet. När planarbeten initieras i eller i anslutning till områden som kartlagts med avseende på risk för markföroreningar, eller där miljökontoret känner till att det funnits verksamheter som kan ha gett upphov till föroreningar, ska planhandläggaren initiera en miljöteknisk undersökning inför eller i inledningsskedet av planarbetet.
- I utredningsarbetet ska en bedömning av saneringskostnaderna genomföras. Syftet är att ha ett underlag för att bedöma om exploateringen blir ekonomiskt hållbar innan en detaljplan ställs ut för granskning. I normalfallet regleras i exploateringsavtal att markägaren eller exploatören ska ha sanerat marken innan bygglov söks samtidigt som bygglov villkoras i detaljplanen med att sanering skett.
- Krav på utredning och efterbehandling vid byggnation och fysisk planering utformas utifrån planerad markanvändning, känslig markanvändning (KM) för bostäder och andra områden där människor vistas alternativt mindre känslig markanvändning (MKM) för industri och logistik.
- Inriktning KM ska gälla all mark i områden där bostäder eller blandade verksamheter ska vara, d.v.s. även kontor och gatumark för att förebygga återkontaminering av marken.
 - Där så bedöms vara lämpligt kan istället platsspecifika värden tillämpas.

Områden med radioaktiv berggrund

I mindre delområden i kommunens norra delar består berggrunden av alunskiffer samt kalksten överlagrande skiffern. Eventuellt kan även andra kringliggande bergarter överlagra Alunskiffern t.ex. kring Skeppsås. Alunskiffer innehåller normalt höga halter av uran, arsenik och kadmium. Alunskiffern kan under istiden också ha nötts ned till mindre partiklar och spridits till omkringliggande jordlager som på så sätt också förorenats.

Där berggrunden är ytlig finns förhöjd risk för att marken kan behöva saneras för att uppnå riktvärdena för känslig markanvändning. Vid borrhning för dricksvatten eller bergvärme finns risk att vattenkvaliteten blir dålig, respektive att förorening sker av grundvattnet i närliggande bergartslager med medföljande risk för förorening av närliggande brunnar. Det tillgängliga kartmaterialet som består av SGU:s berggrundskarta har också en begränsad upplösning. Det finns därför anledning att även i närområdet till de kartlagda kalk- och alunskifferförekomsterna vara uppmärksam på risken för förekomst av alunskiffer.

Inriktning för områden med radioaktiv berggrund

- Vid handläggning av förhandsbesked, bygglov respektive borrhning i områden med alunskiffer, där alunskiffer överlagras av andra bergarter samt i närområdet till dessa förekomster ska risken för förorenad mark utredas vid ny bebyggelse eller ändrad markanvändning och risk för förorening av grundvatten och brunnar förebyggas vid borrhning.

Områden med risk för skred eller ras

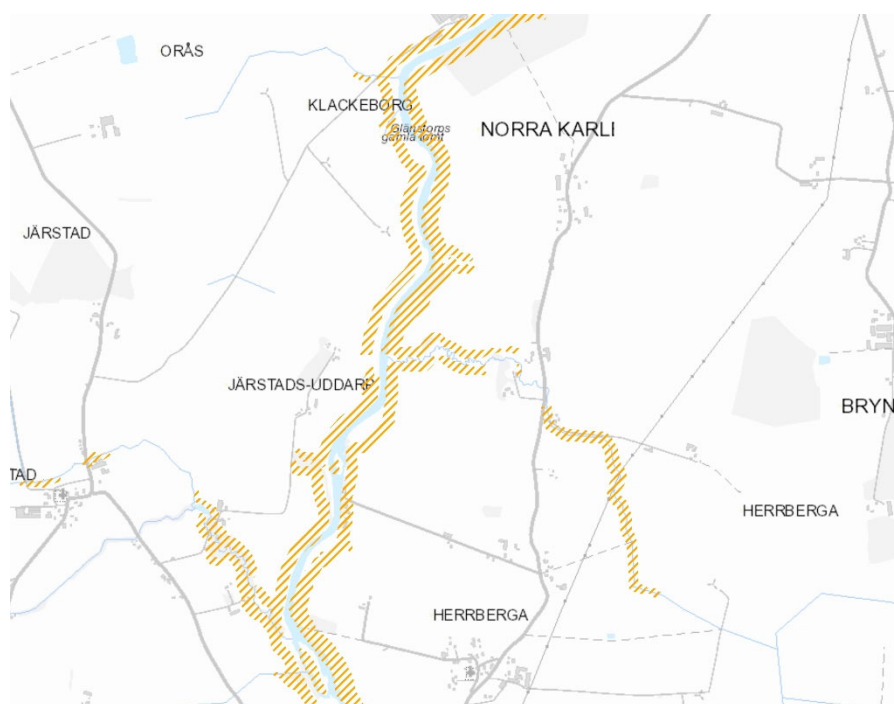
Längs framför allt de större vattendragen finns det områden som är olämpliga att bebygga till följd av risken för skred, ras eller översvämningar.

Risken för skred i finkorniga jordar hänger samman med markens lutning. Även i strandnära områden kan förekomsten av finkorniga jordar ge upphov till risk för skred. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har gjort en översiktlig analys av akksamhetsområden där ytterligare geotekniska utredningar kan behövas för att klarlägga risken för skred inför byggnation eller i den befintliga bebyggelsemiljön. På uppdrag av kommunen genomförde Statens geotekniska institut (SGI) 1988 en stabilitetsutredning längs de större vattendragen i kommunen. I denna redovisas ett antal delområden där risken för skred behöver studeras närmare vid förändrad markanvändning.

Kommunens inriktning skred och ras:

- Vid planläggning inom områden som utpekats som akksamhetsområden av SGU respektive skredriskområden av SGI ska de geotekniska utredningarna i detaljplaneskedet även beakta stabilitetsfrågorna.

Översiktsplan för Mjölby kommun (landsbygden och de mindre orterna) Samrådshandling

Figur 23: Aktsamhetsområden avseende risk för ras och skred enligt SGU:s nationella övergripande kartläggning.

Områden med risk för översvämning, höga flöden & skyfall

Översvämningar kan ge upphov till såväl materiella skador som problem att ta sig till arbete, vård m.m. Därför ska kommunerna säkerställa att bebyggelse inte planeras i områden som riskerar att översvämmas. Boverket har tagit fram en tillsynsvägledning avseende risken för översvämningar i den fysiska planeringen. Delar av dessa förväntas inarbetas i kommande allmänna råd från Boverket. Kommunen tillämpar inriktningen.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap gjorde 2015 en kartläggning av översvämningens riskerna längs Svartån där såväl 100-årsflöden och 200-årsflöden som högsta beräknade flöde (flöden som bedöms återkomma med 100-, 200 respektive minst 10 000 års intervall) beräknades.

I Svartån finns idag ett antal kraftverksdammar av olika storlek. Vid ett ev. dammbrott skulle en stor mängd vatten kunna orsaka skada på liv och egendom. Endast dammen vid Öjebro bedöms vara så stor och ha ett sådant läge att den i sig skulle kunna utgöra en sådan risk. Denna riskfaktor hålls dock under uppsikt genom den tillsyn som länsstyrelsen har på dammanläggningen.

Översvämningsriskkartläggningen kommer tillsammans med Boverkets vägledning användas i kommunens fysiska planering som underlag för bedömningar av var bebyggelse kan lokaliseras med avseende på risken för översvämningar.

Inriktning översvämning och höga flöden

Markområden med stor sannolikhet för översvämning

I områden som hotas av 200-årsflöde bör det inte tillkomma någon bebyggelse alls, med undantag för enkla byggnader som garage och uthus.

Markområden med viss sannolikhet för översvämning

I områden som hotas av högsta beräknat flöde, dvs. där översvämningar beräknas ske mer sällan än vart hundra år, kan samhällsfunktioner av mindre vikt lokaliseras. Exempel är byggnader av lägre värde, byggnader av mer robust konstruktion, vägar med förbifartsmöjligheter, enstaka villor, fritidshus och mindre industrier med liten miljöpåverkan.

Markområden med låg sannolikhet för översvämning

Endast i områden som inte hotas högsta beräknat flöde bör riskobjekt och samhällsviktiga verksamheter och infrastruktur samt sammanhållen bebyggelse lokaliseras.

Figur 24: Karta med redovisning av område som berörs av beräknat högsta flöde enligt MSB:s kartläggning 2015.

Planering anpassad för skyfall

I takt med klimatets förändringar spås antalet tillfällen med skyfall komma att öka. De regnmängder som uppstår vid skyfall klarar inte ledningsnäten för dagvatten eller normala fördröjningsmagasin av att hantera utan vattenmängderna kommer leta sig fram på markytan. För att förebygga konsekvenserna av skyfall är det angeläget att i nybyggnadsområden undvika instängda områden och säkerställa fria avrinningsvägar genom höjdsättning av marknivåerna framför allt på gator och övrig allmän platsmark.

Boverket har sin tillsynsvägledning avseende översvämningar angivit att ny bebyggelse m.m. inte bör planläggas så att det finns risk för översvämning vid 100-årsregn. Denna rekommendation, som kan komma att inarbetas i allmänna råd, ansluter till branschorganisationen Svenskt vattens rekommendationer.

Kommunen har för avsikt att etappvis genomföra analyser av risken för översvämningar vid skyfall med hänsyn tagen till befintligt ledningsnät, vägtrummor m.m. Tills vidare används länsstyrelsens kartläggning av lågpunkter som ett underlag för att översiktligt bedöma var de potentiellt mest kritiska platserna finns. Denna kan dock sannolikt överskatta riskerna för översvämningar då den inte tar hänsyn till den avrinning som sker genom kulvertar m.m. under tiden regnvädret pågår.

Inriktning:

Vid planläggning och bygglovsprövningar ska det säkerställas att lägsta golvnivån på byggnaders bottenvåningar klarar ett 100-årsregn med klimatfaktor. Om garage/källare byggs säkerställs att entréer, ramper, trappor m.m. klarar motsvarande regn.

I samband med planarbeten bör det ingå i utredningsuppdragen att genomföra en beräkning som följer Svenskt vattens riktlinjer för hantering av skyfall. Detaljplanerna ska innehålla en höjdsättning av gator, övrig mark och byggnader som säkerställer att 100-årsregn inte leder till översvämning som skadar byggnader.

Planering anpassad för värmeböljor och torka

Klimatförändringarna gör att värmeböljor bedöms bli både vanligare och mer varaktiga. Risken för att det kommer uppstå perioder av torka och vattenbrist bedöms också öka.

För att motverka problemen som kan uppstå vid värmeböljor är tillgång till skugga viktig. Även tillgång till en spridd struktur av parker, grönområden och gröna trädgårdar motverkar risken för värmeöar i tätorterna. Träd är därför mycket viktiga att bevara eftersom de både bidrar till skuggning och sänkt temperatur i övrigt.

Den ökade risken för torka och vattenbrist bedöms få störst konsekvenser på landsbygden där det saknas kommunalt vatten. Därför är säker vattentillgång i ett varmare klimat angelägen att säkerställa vid etableringar och utvidgningar av verksamheter med stor

Översiktsplan för Mjölby kommun
(landsbygden och de mindre orterna)
Samrådshandling

vattenförbrukning. Även vid ny bostadsbebyggelse behöver tillgången till vatten prövas med ett klimatanpassningsperspektiv. I de delar av kommunen som har alunskifferhaltig berggrund kan ytterligare vattenuttag, eller behov av djupare brunnar leda till förorening av dricksvattnet i befintliga brunnar. Här är det särskilt viktigt att i prövningsprocessen klarlägga förutsättningarna för att klara dricksvattenuttag i ett varmare klimat.

Inriktning:

Vid prövning av förhandsbesked och bygglov utanför kommunens verksamhetsområden för vatten och avlopp ska förutsättningarna för att ordna dricksvatten även under torrperioder undersökas. Detta gäller särskilt vid etablering eller utökning av verksamheter med stort vattenbehov samt i områden med alunskifferhaltig berggrund.

Vad är en översiktsplan

Innehållet i detta avsnitt är hämtat från Boverkets hemsida.

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör användas, utvecklas och bevaras. Den är därmed ett viktigt politiskt måldokument. Planen ska både vara strategisk och vägledande för beslut i plan- och lovärenden. Översiktsplanen beslutas av kommunfullmäktige.

Översiktsplanens funktion

En strategisk plan mot en hållbar framtid

Översiktsplanen har en viktig roll som måldokument och vägvisare mot en hållbar framtid och ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. I översiktsplanen skapas förutsättningar för en långsiktigt hållbar samhällsstruktur som inte enbart ger miljömässig nytta utan också sociala och ekonomiska fördelar.

Planen samordnar olika sektorsintressen och underlättar kommunens planering och utbyggnad av infrastruktur, service och bostäder. Översiktsplanen fungerar därmed som kommunens verktyg i den interna handläggningen och samordningen samt i dialogen med andra aktörer i samhällsbyggandet. Översiktsplanen fungerar också som plattform för kommunens medverkan i den regionala utvecklingsplaneringen.

En vägledande plan för efterföljande planering och beslut

Översiktsplanen är ett viktigt underlag vid prövning av plan-, lov- och tillståndsärenden, men också för företag som letar lämplig plats för sin verksamhet. Med en väl genomarbetad, förankrad och aktuell översiktsplan kan även oförutsedda förändringsanspråk hanteras i ett helhetsperspektiv.

En aktuell översiktsplan med tydliga ställningstaganden underlättar detaljplanering, bygglovhantering och andra tillståndsprövningar. Översiktsplanen är vägledande för detaljplanering och för bygglovprövning utanför detaljplanelagt område.

Genom en aktiv dialog med såväl allmänhet som mer direkt berörda parter kan viktiga frågor diskuteras tidigt i planprocessen.

Kommunernas översiktsplanering är det viktigaste instrumentet för dialog (mellan kommun och stat) kring riksintressena. Det är först i översiktsplanen som konsekvenserna av ett riksintresseanspråk tydliggörs och hur påverkan blir i förhållande till andra allmänna intressen. I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur man har tagit hänsyn till riksintressena så att dessa inte påtagligt skadas.

Översiktsplanens betydelse för andra aktörer

Översiktsplanen används som underlag av andra myndigheter och aktörer i samhällsbyggandet. Den är till exempel ett obligatoriskt underlag som Trafikverket ska ta hänsyn till vid planering av nya vägar och järnvägars sträckning. Översiktsplanen är också ett underlag för myndigheter som prövar tillstånd enligt miljöbalken.

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men är ett betydelsefullt underlag för domstolar vid överprövning av detaljplaner och bygglov. Kommunen bör tydligt motivera sina ställningstaganden i översiktsplanen för att ge stöd vid domstolarnas prövningar.

För näringslivet, exempelvis bygg-, industri-, handels- och vindkraftsföretag, är planen ett viktigt underlag när de ska bedöma var det är lämpligt att etablera sin verksamhet. För allmänheten ger översiktsplanen information om kommunens utvecklingsplaner och vilka områden och miljöer som kommunen särskilt vill värna om.

Innehållet i översiktsplanen kan inte överklagas eftersom översiktsplanen inte är juridiskt bindande.

Översiktsplanens innehåll

Mark- och vattenanvändning

Grunddragen i den avsedda användningen av mark- och vattenområden ska framgå av översiktsplanen. Detta görs lämpligast på en karta. Hur detaljerad och specificerad redovisningen ska vara avgör kommunen själv. Det blir allt vanligare att kommunerna väljer att redovisa mångfunktionell användning, till exempel stadsbebyggelse i stället för en uppdelning i bostadsområden och verksamhetsområden. För att möjliggöra etablering av verksamheter som kan vara störande finns det dock ofta skäl att särredovisa verksamhetsområden där bostäder inte bör tillåtas.

Den byggda miljön

I översiktsplanen ska kommunen visa sina ställningstaganden för hur den byggda miljön som bland annat omfattar bebyggelse, anläggningar, vegetation och parker, ska utvecklas, bevaras och användas i framtiden. Översiktsplanen ska ange utgångspunkter och riktlinjer för lokalisering och utformning av den byggda miljön till stöd för efterkommande planläggning och lovgivning.

Strategisk miljöbedömning

I en översiktsplan anges normalt förutsättningar för sådana verksamheter som alltid ska antas medföra en betydande miljöpåverkan, till exempel tätortsbebyggelse och anläggande av industriområden och vägar. Därför ska översiktsplanen i de allra flesta fall miljöbedömas. Då ska det finnas en miljökonsekvensbeskrivning i planhandlingarna.

Övrigt

Organisation

Kommunstyrelsen utgör politisk styrgrupp för översiktsplanen.

Strategisk planberedning utgör styrgrupp på tjänstemannanivån.

Översiktsplanen har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av:

- Magnus Hultegård, Planarkitekt Byggnadskontoret, projektledare
- Caroline Gyllemark, Planarkitekt Byggnadskontoret
- Ketil Kindestam, Mark- och exploateringsingenjör Kommunstyrelsens förvaltning
- Håkan Sylvan, Mark- och exploateringsingenjör Kommunstyrelsens förvaltning
- Ida Andersson, Stadsträdgårdsmästare, Service- och teknikförvaltningen
- Joel Runn, Trafikingenjör, Service- och teknikförvaltningen

För arbetet har det också funnits en projekt/referensgrupp bestående av:

- Jenny Asp Andersson, Miljöchef Miljökontoret
- Anna Carpholm, Kommunekolog Miljökontoret
- Thomas Kinell, Utbildningsstrateg Utbildningsförvaltningen
- Magnus Norrbom, Kulturstrateg Kultur- och fritidsförvaltningen
- Håkan Davidzon, Utvecklingsledare Omsorgs- och socialförvaltningen
- Torbjörn Karlsson, Brandinspektör Räddningstjänsten
- Magnus G Johansson, Driftschef VA Service- och teknikförvaltningen
- Krister Ramebäck, Bygglovshandläggare Byggnadskontoret
- Sara Norrbrink, Bygglovshandläggare Byggnadskontoret
- Åsa Carlberg, Klimatstrateg Kommunstyrelsens förvaltning
- Jonny Bertholdsson, Näringslivsutvecklare Kommunstyrelsens förvaltning
- Ann-Christine Svensson, Verksamhetscontroller Kommunstyrelsens förvaltning

Referenser

- Vision Mjölby kommun 2025, Mjölby kommun 2010.
- Bostadsförsörjningsprogram, Mjölby kommun 2017.
- Trafikbullerkartläggning av Mjölby kommun, Tyréns 2015.
- Riktlinjer för dagvatten i Mjölby kommun, Mjölby kommun 2021.
- Riktlinjer för planläggning intill vägar och järnvägar där det transporteras farligt gods, Länsstyrelsen Stockholm, 2016.
- Natur Kultur Miljöer i Östergötland. Länsstyrelsen i Östergötlands län 1983.

Bilagor

Plankartor

- Mark- och vattenanvändning (A1-format)
- Planeringsunderlag (Riksintressen, riskområden m.m. A1-format)

Miljökonsekvensbeskrivning för Översiktsplan för Mjölby kommun
Serviceplan för Mjölby kommun
Jordbruksmarken i den fysiska planeringen

Byggnadskontoret
Byggnadskontoret
Telefon: 010-234 50 00
E-post: byggnad@mjolby.se
Burensköldsvägen 11-13, 595 80 Mjölby

A red teardrop-shaped logo containing the text **Världsvan & Hemkär**.

**Världsvan
& Hemkär**